

DET KONGELIGE
FORSVARSDPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2003–2004)

FOR BUDSJETTERMINEN 2004

Utgiftskapitler: 1700-1795

Inntektskapitler: 4700-4799

Innhold

1	Våre utfordringer	9	5	Rapport for virksomheten i 2002	41
Del I			5.1	Innledning	41
Innledning	11		5.2	Budsjettutvikling	41
2	Sammendrag	13	5.3	Styrkestruktur	42
2.1	Sikkerhetspolitiske hovedtrekk	13	5.3.1	Felles ledelse og strukturer	42
2.2	Hovedmål og prioriteringer i forsvarspolitikken	13	5.3.2	Landforsvaret	42
2.3	Økonomiske rammer	15	5.3.3	Sjøforsvaret	42
3	Sikkerhetspolitiske utviklings- trekk, hovedprioriteringer og militær transformasjon	16	5.3.4	Luftforsvaret	43
3.1	Et bredere og mer sammensatt risikobilde	16	5.3.5	Heimevernet	43
3.2	Globalisering og det grenseløse samfunn	16	5.3.6	Internasjonalt militært engasjement	43
3.3	Behovet for militær transformasjon	16	5.3.7	Kystvakten	44
3.4	Utviklingen i NATO	17	5.3.8	Redningshelikoptertjenesten	44
3.5	Utviklingen i det transatlantiske samarbeidet	19	5.4	Virksomhetsområder	44
3.6	Utviklingen i EU/ESDP	19	5.4.1	Styring	44
3.7	Russland og utviklingen i nordområdene	20	5.4.2	Utdanning	45
3.8	Forsvarets internasjonale virksomhet	21	5.4.3	Investeringer	46
3.9	Totalforsvaret i et nytt lys – en rolleforskyvning	23	5.4.4	Drift og vedlikehold	47
3.10	Konsekvenser og prioriteringer for Norge	23	5.4.5	Organisering	48
4	Hovedmål og prioriteringer	25	5.4.6	Personell	48
4.1	Regjeringens hovedmål	25	5.4.7	Forskning og utvikling (FoU)	49
4.2	Mål og virkemidler	25	5.5	Forsvarsdepartementet og de sivile etatene	49
4.3	Forsvarets utvikling i perioden etter 2004	27	5.5.1	Forsvarsdepartementet	49
4.4	Økonomiske rammer	28	5.5.2	Forsvarsbygg (FB)	50
4.5	Oppfølging av omleggingen til ny forsvarsstruktur	28	5.5.3	Forsvarets forskningsinstitutt (FFI)	50
4.6	Operativ virksomhet	33	5.5.4	Nasjonal sikkerhetsmyndighet	51
4.7	Styrkeproduksjon	35	5.6	Miljørapport	51
4.8	Personell	36	6	Informasjonssaker	53
4.9	Logistikk	37	6.1	Sør Hålogaland	
4.10	Investeringer	37	6.2	Heimevernsdistrikt nr. 14	53
4.11	Forskning og utvikling	39	6.3	Oscarsborg festning	53
4.12	Miljøvern	39	6.4	Midlertidig lokalisering av det integrerte departementet og Forsvarsstaben	54
			6.5	Samlokalisering av Hærens Ingeniørhøgskole med Krigsskolen på Linderud	54
			6.6	Klare kommandolinjer på den enkelte stasjon i forhold til FLOs virksomhet	54
			6.7	Fritak for taushetsplikt overfor den nye granskningskommisjonen for Mehamn-ulykken	55
				Strategisk sjøtransport	55

6.8	Haakonsvern – Ombygging og utvidelse tørrdokk	56
6.9	Bytte av forsvarsmateriell mellom Norge og Nederland	56
6.10	Årsverksutviklingen i Forsvaret	56

Del II

Budsjettforslag	59
-----------------------	----

Programområde 04 Militært forsvar

Programkategori 04.10 Militært forsvar m.v.

Kap. 1700 Forsvarsdepartementet (jf. kap. 4700)	63
Kap. 4700 Forsvarsdepartementet (jf. kap. 1700)	64
Kap. 1710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 4710)	64
Kap. 4710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 1710)	68
Kap. 1719 Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet	69
Kap. 1720 Felles ledelse og kommandoapparat (jf. kap. 4720) .	73
Kap. 4720 Felles ledelse og kommandoapparat (jf. kap. 1720) ..	75
Kap. 1723 Nasjonal sikkerhetsmyndighet (jf. kap. 4723)	75
Kap. 4723 Nasjonal sikkerhetsmyndighet (jf. kap. 1723)	76
Kap. 1725 Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben (jf. kap. 4725)	76
Kap. 4725 Fellesinstitusjoner og -inntekter under Forsvarsstaben (jf. kap. 1725)	79
Kap. 1731 Hæren (jf. kap. 4731)	80
Kap. 4731 Hæren (jf. kap. 1731)	82
Kap. 1732 Sjøforsvaret (jf. kap. 4732)	82

Kap. 4732 Sjøforsvaret (jf. kap. 1732)	84
Kap. 1733 Luftforsvaret (jf. kap. 4733)	85
Kap. 4733 Luftforsvaret (jf. kap. 1733)	86
Kap. 1734 Heimevernet (jf. kap. 4734)	87
Kap. 4734 Heimevernet (jf. kap.1734)	89
Kap. 1735 Etterretningstjenesten	89
Kap. 1740 Forsvarets logistikkorganisasjon (jf. kap. 4740)	90
Kap. 4740 Forsvarets logistikkorganisasjon (jf. kap. 1740)	91
Kap. 1760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 4760)	91
Kap. 4760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 1760)	105
Kap. 1790 Kystvakten (jf. kap. 4790)	105
Kap. 4790 Kystvakten (jf. kap. 1790)	107
Kap. 1791 Redningshelikoptertjenesten (jf. kap. 4791)	107
Kap. 4791 Redningshelikoptertjenesten (jf. kap. 1791)	108
Kap. 1792 Norske styrker i utlandet (jf. kap. 4792)	108
Kap. 4792 Norske styrker i utlandet (jf. kap. 1792)	110
Kap. 1795 Kulturelle og allmenntilgode formål (jf. kap. 4795)	110
Kap. 4795 Kulturelle og allmenntilgode formål (jf. kap. 1795)	111
Kap. 4799 Militære bøter	112

Forslag til vedtak om bevilgning for budsjetterminen 2004, kapitlene 1700-1795, 4700-4799

Vedlegg 1

Ordninger i tilknytning til verneplikten	120
--	-----

Tabelloversikt

Tabell 4.1	Forsvarsrammen 2004 ift. 2003 ..	28	Tabell 7.3	Prosjekter over 100 mill. kroner ..	68
Tabell 4.2	Felles	29	Tabell 7.4	Norges militære misjoner	
Tabell 4.3	Hærstyrker	30		i utlandet	70
Tabell 4.4	Sjøforsvarsstyrker	31	Tabell 7.5	Tildeling sivile organisasjoner ...	73
Tabell 4.5	Luftforsvarsstyrker	32	Tabell 7.6	Budsjettekniske endringer	80
Tabell 4.6	Førstegangstjenestens		Tabell 7.7	Utdanning	81
	varighet	36	Tabell 7.8	Budsjettekniske endringer	83
Tabell 4.7	Viktige milepæler i 2004	38	Tabell 7.9	Utdanning	84
Tabell 4.8	Nye EBA-prosjekter med		Tabell 7.10	Budsjettekniske endringer	85
	kostnadsramme over		Tabell 7.11	Utdanning	86
	100 mill. kroner	39	Tabell 7.12	Budsjettekniske endringer	87
Tabell 5.1	Bevilgningsmessige endringer ...	42	Tabell 7.13	Utdanning	88
Tabell 5.2	Førstegangstjeneste	46	Tabell 7.14	Objekttabell	93
Tabell 5.3	Status avlønnede personer,		Tabell 7.15	Kategori 1-prosjekter	95
	omregnet til årsverk	48	Tabell 7.16	Prosjekter i konsept-, definisjons-	
Tabell 7.1	Hovedtrekk i Forsvarsbyggs			eller utviklingsfasen	102
	budsjetterte omsetning	66	Tabell 7.17	Kap. 1760 Fellesfinansierte	
Tabell 7.2	Formålstabell	67		prosjekter.....	104

DET KONGELIGE
FORSVARSDÉPARTEMENT

St.prp. nr. 1

(2003–2004)

FOR BUDSJETTERMINEN 2004

Utgiftskapitler: 1700-1795

Inntektskapitler: 4700-4799

*Tilråding fra Forsvarsdepartementet av 12. september 2003,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)*

1 Våre utfordringer

Det tradisjonelle skille mellom nasjonale og internasjonale sikkerhetsutfordringer er visket ut. Manglende stabilitet i andre deler av verden berører også vår nasjonale situasjon. Dette har gitt økt fokus på behovet for fredsoppretting, stabilisering og gjenoppbygging også langt borte fra våre tradisjonelle operasjonsområder.

Hjelp til stabilisering, gjenoppbygging og demokratisering innebærer behov for så vel humanitær som militær bistand, samt hjelp til utvikling av institusjoner som politi og rettsvesen. Militær tilstedeværelse er ofte en grunnleggende forutsetning for at humanitær hjelp kan komme frem, samtidig som humanitær hjelp vil bidra til utvikling og vil kunne redusere behovet for militær tilstedeværelse over tid. Militær og humanitær hjelp samt støtte til sivil institusjonsbygging utgjør derfor en naturlig helhet i internasjonal sikkerhetspolitikk.

Et forsvar med reell forsvarsevne betyr et forsvar som kan brukes der krig og krise truer nasjonalt og internasjonalt. Erfaringer fra internasjonale operasjoner hever kvaliteten på vårt nasjonale forsvar og er en forutsetning for vår evne til å operere sammen med våre allierte. Dette sikrer at vi i en gitt situasjon er i stand til å motta alliert hjelp til Norge. Allierte operasjoner forutsetter interoperabilitet og samtrening mellom allierte styrker, som derved er en forutsetning for NATOs fremtidige relevans som solidarisk forsvarsallianse. Det nasjonale forsvar er helt avhengig av vår evne til rask reaksjon i egne områder, noe vi kan sikre oss gjennom jevnlig trening og operasjonserfaring med våre allierte.

Norge må evne å stille hurtigreagerende og relevante styrker til de operasjoner NATO påtar seg, og vi må tilrettelegge for trening og øving som er mest mulig tilpasset de operasjoner vi kan måtte delta i. I prinsippet bør de fleste av våre kapasiteter i Hæren, Sjøforsvaret og Luftforsvaret kunne delta raskt i allierte operasjoner så vel ute som hjemme.

Det er i Norges interesse at våre allierte trener og øver i Norge. Dette gir trygghet gjennom alliert tilstedeværelse og bidrar til å sikre høy kvalitet på våre styrker. Fraværet av stasjonære NATO-styrker øremerket for Norge nødvendiggjør tilrettelegging for alliert tilstedeværelse ved andre virkemid-

ler. Her er NATOs nye hovedkvarter JWC på Jåtta og alliert samtrening i Norge viktig.

Et internasjonalt hurtigreagerende allianseforsvar nødvendiggjør at hele Forsvaret får økt operativ fokus. Støttestrukturen må kunne støtte den spisse enden fullt ut også i reelle operasjoner, og støttepersonellet må være like hurtigreagerende som den operative siden av innsatsstyrkene. Regjeringen vil komme med forslag som styrker denne evnen i neste langtidsplan.

Forsvaret er pålagt betydelige bemanningskutt og reduksjon i bygningsmasse gjennom avhending/salg. For å kunne redusere med 5000 årsverk er det helt avgjørende å kunne organisere Forsvaret på en annen måte, med økt vekt på den spisse enden. En viktig del av nedbemanningen er halveringen av forsvarsledelsen fra 1600 til 800 personer og opprettelsen av et integrert sivilt/militært departement ved Akershus festning fra 1. august 2003. Tilsvarende vil det være nødvendig å avhende overflødig bygningsmasse for å frigjøre midler til nyinvesteringer i utstyr og fleksible bygningssløsninger.

Moderniseringen av det norske forsvaret har som hovedmålsetting å øke vår operative evne. Vi må derfor unngå å investere i bygningsmasse og utstyr som ikke gir oss moderne kapasiteter tilpasset krav til interoperabilitet og deployerbarhet. Samtidig må driftsmidler dreies fra faste kostnader i bygninger og personell til aktivitet som gir reell forsvarsevne. Dette er bakgrunnen for de omorganiseringer som gjøres og som må videreføres. Den spisse enden skal styrkes, og andre strukturer slankes. Dette vil gi økt forsvarsevne for de midlene som utgjør forsvarsbudsjettet. Forsvarsbygg skal ha økt fokus på salg av overflødig bygningsmasse, samt utvikling av nye flerbrukskonsepter og lette, flyttbare gjenbruksløsninger som kan tilpasses skiftende behov.

Forsvaret logistikkorganisasjon (FLO) skal konsentrere sin virksomhet om det som er unikt for Forsvaret. Forsvarsgrenene er kunder som i størst mulig grad stilles fritt med hensyn til om de vil kjøpe tjenester fra FLO eller andre leverandører. Dette vil være dimensjonerende for FLOs videre organisering og tilknytningsform. Regjering-

gen vil komme tilbake til disse spørsmål i neste langtidsplan.

Forsvaret skal legge økt vekt på rekruttering, men ha økt fleksibilitet med hensyn til hvilke kontrakter som inngås med Forsvarets personell. Krigsskolene og Forsvarets øvrige utdanningssystem skal være høykvalitets utdanningsinstitusjoner som kvalifiserer studentene for så vel sivile som militære stillinger. Videre skal krigsskolene kunne tilsvare bachelor grad i det sivile utdanningssystemet. Det kan ikke lenger være automatikk i at utdanning i Forsvaret medfører fast ansettelse. Det vil, som i dag, være behov for både kortsiktige og langsiktige kontrakter for Forsvarets personell. Dette vil regjeringen komme tilbake til i neste langtidsplan.

Det er viktig at gjennomføring av 12 måneders verneplikt gis betydelig statusheving. Det er et klart mål at halvparten av de vernepliktige gjennomfører førstegangstjenesten. De som gjennomfører 12 måneders tjeneste, gis en betydelig økning av dimisjonsgodtgjørelsen. Dette vil bli presentert i den nye langtidsplanen. Fra 2004 gis et tillegg på ca. 1000 kroner pr. person som en start på denne opptrappingen. Hæren, Sjøforsvaret og Luftforsvaret rekrutterer det antall vernepliktige som de trenger, øvrige vernepliktige tilbys tjeneste i HV knyttet til territorialforsvaret.

NATO fattet i november 2002 tre vedtak for å sikre sin fortsatte sentrale plass i det internasjonale sikkerhetssamarbeid:

- a) Ny og slankere kommandostruktur med mer effektive kommandolinjer. I den nye strukturen har NATO-hovedkvarteret i Stavanger, på Jåtta fått ansvar for transformasjon av alliansen som det viktigste europeiske fotavtrykket til Allied Command Transformation (ACT) i Norfolk.
- b) Nye NATO-kapasiteter gjennom Prague Capabilities Commitment (PCC) skal øke NATOs operative evne gjennom blant annet økt strategisk sjøtransport, økt lufttankingskapasitet og økt luft-til-bakke overvåkingskapasitet. Norge har forpliktet seg til felles anskaffelser av slike kapasiteter til langt lavere kostnad enn om vi

skulle anskaffe disse som rene nasjonale kapasiteter.

- c) Å opprette en hurtig reaksjonsstyrke (*NATO Response Force – NRF*) basert på hvert enkelt lands reaksjonsstyrker (i Norge FIST-H/-L/-S). Norge har meldt inn nisjekapasiteter fra alle forsvarsgrener. Telemark bataljon planlegges å inngå i det tysk-nederlandske korps som del av NRF.

Internasjonale operasjoner har et eget budsjettkapittel, kapittel 1792, fordi flernasjonale operasjoner i stor grad har vært tilleggsfinansiert og ikke i samme grad har vært ansett som en del av Forsvarets ordinære virksomhet. Etter hvert som flernasjonale operasjoner bemannes fra Forsvarets innsatsstyrke (FIST), dvs. i stor grad stående styrker, vil behovet for tilleggsfinansiering minke noe og utgiftene vil i større grad belastes forsvarsgrenenes budsjetter.

For å redusere kostnadene ved internasjonale operasjoner, utdanning, vedlikehold og anskaffelser har Forsvarsdepartementet definert en «Nordsjøstrategi» som sikter mot at Norge sammen med nærmeste samarbeidspartnere i NATO utvikler kostnadseffektive løsninger. Eksempler er Sjøforsvarets samarbeid med landene rundt Nordsjøen, Luftforsvarets samarbeid med Danmark og Nederland (European Participating Air Forces – EPAF) og samarbeidet mellom Norge og det tysk-nederlandske korps på hærsiden.

Gjennom en aktiv politikk for å rekruttere og beholde dyktige medarbeidere i alle ledd, vil Forsvaret mye bedre kunne realisere sine ambisjoner for transformasjon så vel nasjonalt som i alliansen. Omleggingen av det norske forsvaret gjennomføres i høyt tempo også i 2004 som grunnlag for neste langtidsperiode. Norges ambisjon er å bidra til et styrket NATO hvor de transatlantiske bånd forsterkes gjennom fornyelse og økt relevans. For å muliggjøre dette legger regjeringen opp til å fremskynde neste langtidsperiode ett år. Langtidsdokumentet fremmes våren 2004 for perioden fra 2005 til og med 2008.

Del I
Innledning

2 Sammendrag

2.1 Sikkerhetspolitiske hovedtrekk

Internasjonal politikks dagsorden er endret, og internasjonal terrorisme, spredning av masseødeleggelsesvåpen og langtrekkende våpensystemer, informasjonsangrep, samt alvorlig internasjonal kriminalitet representerer sikkerhetsutfordringer som gjør det nødvendig å legge et bredere globalt perspektiv til grunn for norsk sikkerhet. Norges sikkerhetsinteresser var tidligere definert innenfor det euro-atlantiske området. Fordi betydningen av geografisk avstand således er blitt mindre, svekkes et geografisk betinget perspektiv som kriterium for ivaretagelse av norsk sikkerhet. Nye sikkerhetspolitiske omgivelser, grenseoverskridende terrorisme og den teknologiske utviklingen krever andre typer militære kapasiteter enn før. Dette forutsetter en militær transformasjon også i Norge. Uten en vellykket omstilling blir Forsvaret ikke tilstrekkelig effektivt og i økende grad irrelevant, når det settes på prøve av de nye sikkerhetspolitiske utfordringene som preger den globale tidsalder.

NATO har spilt en aktiv rolle for samlingen av Europa og for at gamle skillelinjer er erstattet av bredere samarbeidsmønstre. For å kunne spille en aktiv rolle også i fremtiden, må NATO fortsatt ha troverdig evne til å ivareta alliansens oppgaver. NATO utvikles derfor langs tre akser: Den politiske, ved at nye medlemmer inviteres og nye samarbeidsformer utvikles; den strukturelle ved at nye kapasiteter utvikles samtidig som kommandostrukturen er blitt mer strømlinjeformet og funksjonell; og den operative ved at NATO engasjerer seg der tidens sikkerhetsutfordringer finnes, også i områder utenfor Europa.

Utviklingen innenfor EUs utenriks- og sikkerhetspolitikk, og det bredere transatlantiske forholdet, er av stor betydning for norsk utenrikspolitikk. Regjeringen legger stor vekt på at NATOs rolle som transatlantisk konsultasjonsorgan styrkes.

Flernasjonalt samarbeid vil få økt betydning som utviklingsstrategi for Forsvaret. Et utdypet og bredt anlagt samarbeid med et begrenset antall nære allierte, såkalte *strategiske partnere*, vil kunne gi betydelige synergieffekter. Videre vil utviklingen av *nisjekapasiteter* være viktig for alliansen, blant annet fordi Norge, som et lite land, ikke er i

stand til å stille med store militære enheter i flernasjonale operasjoner utenfor Norge. Nisjekapasiteter er i første rekke høyt spesialiserte styrkekomponenter som vil inngå i allierte styrkepakker og bidra i et bredt spekter av operasjoner. Utviklingen av nisjekapasiteter baserer seg i stor grad på at ulike medlemsland bygger på eksisterende kapasiteter og kompetanse der de av klimatiske, topografiske eller spesielle nasjonale årsaker behersker bestemte kapasitetsområder særlig godt. Økt fokusering på slike spesialiserte kapasiteter innebærer med andre ord økt rollespesialisering og arbeidsdeling innad i NATO.

For å kunne bidra positivt til den kollektive sikkerhet må Forsvaret både kunne løse nye typer av oppdrag og stille kapasiteter på kort varsel som lar seg innpasse inn i større flernasjonale formasjoner. Militærmakt utgjør sammen med andre virkemidler et nødvendig sikkerhetspolitisk verktøy. Aktive bidrag for å forebygge potensielle kriser på et tidlig tidspunkt, og for å hindre at ulike typer sikkerhetspolitiske situasjoner kommer ut av kontroll, vil ofte være den beste strategi.

Fraværet av én enkelt dimensjonerende trussel gjør at Forsvaret må ivareta flere ulike roller. Ivaretagelse av disse rollene påvirker hvilke kapasiteter og hvilken kompetanse Forsvaret må ha, samt hvilke oppgaver det må være i stand til å løse. Forsvarets økte rolle for å bidra til samfunnssikkerhet, inkludert å forebygge og bekjempe terrorisme, samt behovet for å kunne støtte sivil gjenoppbygging i kriseområder der Norge deltar i en fredsoperasjon, illustrerer denne endringen.

2.2 Hovedmål og prioriteringer i forsvarspolitikken

Forsvaret vil i 2004 følge opp tredje året i planperioden 2002–2005. Målet for perioden ligger fast; å legge grunnlaget for et moderne forsvar med betydelig forbedret operativ evne. Forsvaret skal løse et bredere spekter av oppgaver – oftest sammen med allierte styrker – raskere og mer effektivt enn i dag. Det vektlegges at det er blitt større sammenfall mellom nasjonale og internasjonale sikkerhetsutfordringer, også med hensyn til hva slags styrker som kreves.

Innsparingsmålene for omleggingen som ble presentert i forsvarsbudsjettene for 2002 og 2003, ligger fast i 2004. Driftsutgiftene for Forsvaret skal innen utløpet av planperioden reduseres med minimum to mrd. kroner pr. år sammenlignet med et alternativ uten omlegging. Dette skal realiseres bl.a. gjennom nedbemanning og salg av arealer til markedspris. Forsvaret skal innen utgangen av 2005 redusere antall årsverk med minimum 5000 sammenliknet med antallet pr. 1. september 2000, og antall kvadratmeter eiendom, bygg og anlegg (EBA) skal reduseres med minimum to millioner netto.

Omleggingsarbeidet er i rute med hensyn til gjennomføringen av strukturtiltak og tiltak for å ta ut driftsinnsparinger. Fokus i det videre arbeidet med å konkretisere og realisere innsparingsmålet på to mrd. kroner i 2005, vil i særlig grad bli rettet mot effektivisering knyttet til Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO), realisering av gevinster gjennom Program Golf, forsterket innsats for å sikre ytterligere netto årsverkreduksjoner og identifisering av ytterligere kvadratmeter EBA til utrangering og avhending til markedspris. Det budsjetterte måltallet for 2004 er å oppnå driftsinnsparinger på 1,8 mrd. kroner sammenlignet med et alternativ uten omlegging. For å nå dette innsparingsmålet må fremdriften i de ovennevnte effektiviseringstiltak opprettholdes. Særlig er nødvendige avklaringer ift. organisering og effektiviseringen av FLO tidskritisk for å oppnå innsparingene. Forsvarsgrenene er generelt kommet lengre i sin effektivisering enn støttefunksjonene, og fokus settes nå på sistnevnte for å kunne prioritere de operative ledd og den «spisse ende».

Denne regjeringen la til rette for en budsjettøkning til Forsvaret på én mrd. kroner i 2002, ved behandlingen av gjeldende langtidsplan, i tillegg til ca. én mrd. kroner ekstra til internasjonale operasjoner etter 11. september 2001.

Selv med budsjettreduksjoner på ca. én pst. i løpet av 2003, knyttet til behandlingen av Revidert nasjonalbudsjett for 2003, er et høyt nivå videreført i 2003. Regjeringen foreslår for 2004 å videreføre det reelle budsjettnivået i forhold til det faktiske budsjettnivået i 2003 etter Stortingets behandling av revidert nasjonalbudsjett for 2003. Det høye budsjettnivået opprettholdes og videreføres dermed også i 2004.

Regjeringen legger ikke opp til den opptrapning av budsjettet for 2004 som det ble skissert i gjeldende langtidsplan. Dette gjøres av hensyn til arbeidet med neste langtidsplan som legges frem for beslutning våren 2004, og helheten i statsbudsjettet. Det er usikkerhet knyttet til relevansen av enkelte investeringsprosjekter i forhold til Forsv-

arets langsiktige strukturutvikling. Strukturen for innværende periode videreføres likevel i henhold til Stortingets vedtak.

Planlagte investeringsutbetalinger i 2004 for ca. 1,1 mrd. kroner vil bli forskjøvet til 2005 og neste planperiode. I tillegg er utbetalinger til Skjold MTB-er planlagt økt med ca. 1,2 mrd. kroner mer enn det som var forutsatt for planperioden 2002–2005, dette avhengig av Stortingets behandling av St.prp nr. 82 (2002-2003). Ytterligere prosjekter for tilsvarende beløp må forskyves til neste planperiode. Alt i alt er derfor enkelte prosjekter som var planlagt for igangsettelse eller videreføring i 2004 og 2005, utsatt til etter Stortingets behandling av kommende langtidsplan. Investeringsprosjekter som prioriteres for den pågående forsvarsomleggingen, som er vesentlig for å oppfylle fastsatte NATO-styrkemål, eller som det ikke er satt spørsmålsteget ved i det pågående planarbeid, er søkt skjermet for utsettelse.

I tillegg er det i forståelse med Stortinget, jf. B.innst. S. nr. 7 (2002–2003), åpnet for at beslutningene i NATO om *Prague Capabilities Commitment* (PCC) bl.a. vil kunne medføre enkelte omrokkinger mellom investeringer i innværende periode og investeringer som tidligere var forutsatt å komme i neste planperiode.

Forskyvningen av enkelte investeringsprosjekter fører til at deler av moderniseringen av Forsvaret som var planlagt gjennomført eller startet opp i denne planperioden, forskyves til neste planperiode, og noen utbetalinger knyttet til MTB Skjold og PCC-tiltak fremskyves fra neste til denne.

Regjeringen vil legge frem en ny langtidsplan for Forsvaret med sikte på stortingsbehandling i juni 2004. Regjeringen tar sikte på at neste langtidsplan skal gjelde fra og med 2005 t.o.m. 2008, dvs. ett år før gjeldende langtidsplan utgår, slik at disse planverkene overlapper og kan virke gjensidig forsterkende i 2005. På den måten sikres maksimalt tempo i omstillingen.

Forsvaret skal i 2004 ha nødvendige kapasiteter innenfor operativ virksomhet og videreføre det flernasjonale engasjementet innenfor rammene av politiske beslutninger. Fokus settes på reell evne og effekt fremfor volum og antall. Aktiviteter innenfor kjernevirksomhetene skal opprettholdes på et tilstrekkelig høyt nivå. NATO-styrkemål vil i det alt vesentlige bli fulgt opp.

En sentral del av den pågående omleggingen er å innrette og prioritere investeringene mot oppbygging og etablering av den vedtatte strukturen nasjonalt, og internasjonalt gjennom NATO.

Som i 2003 er nye fregatter samlet sett det største enkeltprosjektet. Det satses også betydelige ressurser på luftforsvarsstyrker hvor videreførin-

gen av helikopteranskaffelsen er det største enkeltprosjektet. I tillegg er det satt av betydelige ressurser til prosjekt for erstatning av kampfly. For Hærens del går investeringsmidlene i hovedsak med til å videreføre allerede påbegynte prosjekter. Videre har Forsvarets satsing på styrket evne til militært samvirke med allierte resultert i et anskaffelsesprogram for Taktisk datalink 16 (TDL-16). En forsert anskaffelse av TDL-16 til de nye fregattene og 20 kampfly av typen F-16 ble vedtatt våren 2003.

For investeringer i eiendommer, bygg og anlegg (EBA) skal tilgjengelige ressurser i perioden frem til 2005 prioriteres mot omlegging og tiltak rettet mot styrkeproduksjon for flernasjonale operasjoner og nødvendige EBA-tiltak knyttet til innføring av nye materiellsystemer.

Transformasjon er høyt prioritert nasjonalt og i NATO. Hensikten med militær transformasjon er å sikre reell forsvarsevne gjennom å tilpasse våre militære kapasiteter slik at de er best mulig egnet til å møte aktuelle sikkerhetsutfordringer og til å løse Forsvarets oppgaver, ikke minst i en flernasjonal sammenheng hjemme og ute.

Norsk deltakelse i utviklingen av *NATO Response Force* (NRF) vil bli en prioritert operativ virksomhet for utvalgte styrker, ikke minst for Forsvarets innsatsstyrke (FIST). Forsvarets operative hovedkvarter på Jåtta er tillagt ansvaret for koordinering av alliert trening i Norge. Her er samlokaliseringen med Joint Warfare Centre (JWC) en viktig faktor. I denne forbindelse vil det bli søkt å legge en del av treningen og øvingen av NRF til Norge, blant annet som del av virksomheten ved alliert kompetansesenter for operasjoner under vinterforhold (AKOV). Norsk støtte til denne delen av transformasjonsvirksomheten vil ha høy prioritet for utvikling av norske styrker og for å legge forholdene til rette for militær transformasjon på bred basis i NATO.

Et annet prioritert område innen militær transformasjon vil være å sikre at norske deployerbare styrker har hurtig reaksjonsevne, gripbarhet og relevans for å kunne møte aktuelle sikkerhetsutfordringer.

Rammen til flernasjonale operasjoner reduseres til 700 mill. kroner. Dette skjer bl.a fordi etablering av FIST betyr økt bruk av styrker som alle-

rede er disponert og i noen grad finansiert til utenlandsoppdrag. Dette er i tråd med målet om at utenlandsoppdragene etter hvert i sterkere grad kan baseres på forsvarsgrenenes ordinære virksomhet, for å kunne utnytte de samlede forsvarsressursene mest mulig effektivt. NATO har signalisert en betydelig nedtrapping av engasjementet på Balkan fra 1. juli 2004. I denne sammenheng vil det bli aktuelt å foreta en nedbemanning av vårt KFOR-bidrag bl.a. i samarbeid med øvrige nordiske land.

Strukturen i Kystvakten i 2004 vil videreføres på 2003-nivå. Justisdepartementet vil overta budsjettansvaret for Redningshelikoptertjenesten fra og med budsjettåret 2004.

Verneplikten er en del av forsvarskonseptet. I takt med reduksjonen av Forsvarets styrkestruktur, er behovet for antall innkalte til førstegangstjeneste blitt redusert. Det er et mål at minst 50 pst. av årskullet skal gjennomføre førstegangstjeneste etter at omleggingen er sluttført. Stortinget har tidligere gitt tilslutning til en lavere gjennomføringsprosent i omleggingsperioden 2002–2005.

Verneplikten generelt, og kostnadskrevende statushevende tiltak for vernepliktige spesielt, tas inn i en helhetlig vurdering i arbeidet med neste langtidsplan for Forsvaret. De økonomiske konsekvenser av tiltakene vil her bli belyst. Det er likevel satt av 30 mill. kroner i 2004 til statushevende tiltak for vernepliktige. Dette gjelder økt tjenestetillegg med virkning fra 1. juli 2003, samt at de vernepliktige som gjennomfører tolv måneders førstegangstjeneste blir prioritert gjennom økt dimisjonsgodtgjørelse med ca. 1000 kroner pr. person.

2.3 Økonomiske rammer

Regjeringens budsjettforslag legger opp til et forsvarsbudsjett med en utgiftsramme på 29 391 mill. kroner og en inntektsramme på 694 mill. kroner. Budsjettet er fordelt med 7 399 mill. kroner til materiellinvesteringer, 2 177 mill. kroner til nasjonalfinansierte og fellesfinansierte EBA-investeringer og totalt 19 814 mill. kroner til drift av Forsvaret. Det er avsatt 700 mill. kroner til flernasjonale operasjoner i 2004. I tråd med gjeldende praksis er budsjetterte inntekter innarbeidet i utgiftsrammen.

3 Sikkerhetspolitiske utviklingstrekk, hovedprioriteringer og militær transformasjon

3.1 Et bredere og mer sammensatt risikobilde

Et bredere og mer sammensatt risikobilde preger Norges sikkerhetspolitiske omgivelser. Utfordringene og de potensielle trusler er mer diffuse enn før og kjennetegnes av glidende overganger mellom det nasjonale og det internasjonale, og mellom fred, krise, væpnet konflikt og krig. Samtidig med at gamle skillelinjer i Europa erstattes av bredere og mer inkluderende løsninger, har frykten for grenseoverskridende terrorisme skapt en ny internasjonal dagsorden. Samtidig med at skillet mellom nasjonal og internasjonal sikkerhet viskes ut, rettes det økt fokus på samfunnssikkerhet. Norsk sikkerhet må derfor ivaretas både i forhold til usikkerhet, ustabilitet og uforutsigbarhet på den ene siden, og stadig bredere og dypere samarbeid og gjensidig avhengighet over landegrensene på den andre. Norges forsvars- og sikkerhetspolitiske virkemidler må tilpasses de nye utfordringer.

3.2 Globalisering og det grenseløse samfunn

At det følger nye typer sikkerhetsutfordringer med globaliseringen og det grenseløse samfunn, er ingen ny erkjennelse, og utviklingen de siste årene har til fulle vist at disse utfordringene er reelle. Også etter de omfattende terrorangrep på USA i september 2001 som utgjorde et sikkerhetspolitisk tidsskille, har vestlige statsborgere blitt utsatt for direkte angrep, for eksempel på Bali i oktober 2002. Det rettes også jevnlig trusler mot vestlige demokratier, deriblant Norge. Norge er også som resten av verden utsatt for de økonomiske ringvirkninger som følger av internasjonal terrorisme.

Norges sikkerhetsinteresser har tidligere primært vært definert innenfor det euro-atlantiske området. Globaliseringen har redusert relevansen av et så avgrenset perspektiv. Når betydningen av geografisk avstand til potensielle eller faktiske trusler mot sikkerheten er blitt mindre, svekkes også et geografisk betinget perspektiv som kriterium for ivaretagelse av norsk sikkerhet. Interna-

sjonal terrorisme, informasjonsangrep via Internett, spredning av masseødeleggelsesvåpen og langtrekkende våpensystemer, samt alvorlig internasjonal kriminalitet, er sikkerhetsutfordringer som illustrerer nødvendigheten av et globalt perspektiv.

3.3 Behovet for militær transformasjon

Som følge av endrede sikkerhetspolitiske omgivelser gjennomgår Forsvaret omfattende endringer fra å være et trusseldrevet og personellintensivt invasjonsforsvar under den kalde krigen til å bli et fleksibelt og kapasitetsdrevet innsatsforsvar med avgjørende vekt på kvalitet. Reell forsvarsevne avhenger av styrkenes evne og effekt, ikke gårdsdagens fokus på antall og volum. Helt nye sikkerhetsutfordringer, kombinert med de teknologiske og konseptuelle revolusjoner på det militære området, krever at Forsvaret gjennomgår en *militær transformasjon*.

Militærmakt som sikkerhetspolitiske virkemiddel har alltid vært påvirket av utviklingen innenfor teknologi og ideologi. Perioden vi er inne i er preget av at to avgjørende endringer har inntruffet samtidig. I det blokkdelingen som tidligere preget internasjonal politikk forsvant, og ble erstattet av en langt mer uoversiktlig og dynamisk struktur, slo den teknologiske utviklingen innenfor spesielt informasjonsteknologi inn over våpenteknologien med full tyngde. NATO har valgt å møte disse to «revolusjonene» med å innføre en tredje, *militær transformasjon*.

Militær transformasjon, som innebærer å endre form, egenskap, operasjonskonsept og funksjon til militære styrker, skiller seg fra tidligere omstruktureringer og tilpasninger ved at evnen til omstilling og nytenkning gjøres til en permanent del av Forsvarets virksomhet og kapasitet. Spesielt synlig er dette i NATO, hvor transformasjon har fått et konkret uttrykk gjennom dyptgripende endringer i den integrerte kommandostrukturen. Regjeringen legger stor vekt på å sikre Forsvarets evne til transformasjon. En slik evne må gi synlige resultater i form av nye kapasiteter og en mer

strømlinjeformet organisasjon. Det nye langtidsdokumentet om Forsvarets utvikling for 2005–2008 vil legge avgjørende vekt på dette.

3.4 Utviklingen i NATO

NATO har spilt en aktiv rolle for samlingen av Europa og for at gamle skillelinjer er erstattet av bredere samarbeidsmønstre. Samtidig er alliansen omformet for nettopp å kunne spille en aktiv rolle også i fremtiden. En troverdig evne til å ivareta alliansens oppgaver krever militære enheter som er godt trent, moderne utstyrt og har evne til å operere effektivt sammen. De må også være raskt tilgjengelige. Omformingen av alliansen finner sted langs tre akser: den politiske, den strukturelle og den praktiske.

(a) *På det politiske nivået* er omstillingen av alliansen gjort synlig gjennom spesielt to vedtak. Det første vedtaket, fra mai 2002, om å opprette NATO-Russland-rådet (NRC), er omtalt i St.prp. nr. 1 (2002–2003). NRC viser at forholdet mellom NATO og Russland er kommet et betydelig skritt videre. Det andre vedtaket, om å invitere nye medlemmer til NATO, ble fattet på toppmøtet i Praha i november 2002. Invitasjonen til syv stater om NATO-medlemskap, hvorav tre tidligere var en del av Sovjetunionen, er et nytt og avgjørende skritt mot et Europa der øst/vest-sillet fra den kalde krigen er blitt borte. De inviterte land, Bulgaria, Estland, Latvia, Litauen, Romania, Slovakia og Slovenia, vil formelt bli tatt opp som medlemmer under NATOs kommende toppmøte i mai 2004. I første omgang vil det være viktig å transformere og modernisere disse landenes forsvarsstrukturer ytterligere og gi dem bedre evne til å operere militært sammen med andre NATO-land. Dette er en prosess som allerede har pågått i flere år, gjennom de inviterte lands omfattende samarbeid med alliansen, organisert både gjennom *Planning and Review Process* (PARP) som en del av Partnerskap for fred (PfP), og gjennom NATOs handlingsplan for medlemskap (MAP). Med den nye utvidelsen vil det også være nødvendig å sikre en effektiv beslutningsprosess innad i alliansen. Konsensusprinsippet ligger fast, og utfordringen er å strømlineform de prosesser som leder frem til beslutninger.

Norge vil fortsatt bidra vesentlig til å utvikle ønskede militære kapasiteter i de inviterte landene gjennom ulike typer støtte- og samarbeidsvirksomhet. Som alliert har Norge en viktig rolle i å bidra til en smidig overgang til NATO-medlemskap for våre mest nærliggende nye allierte: Estland, Latvia og Litauen. Den overordnede bi- og multilaterale støtten til Baltikum vil fortsatt bli samordnet innenfor *Baltic Security Assistant Group* (BALTSEA).

For de land som ikke ble invitert i den siste utvidelsesrunden, eller som ikke har NATO-medlemskap som mål, vil PfP og PARP forbli nyttige instrumenter, ikke minst når det gjelder forsvarsplanlegging. Særlig Sverige og Finland har understreket betydningen av disse prosessene for landenes mulighet til bedre å operere sammen med enheter fra NATO-land i internasjonale fredsstøttende operasjoner.

Samarbeidet med gjenværende partnerland vil gjenspeile de forsvars- og sikkerhetspolitiske problemstillingene som opptar NATO. For eksempel utvikles det gjennom arbeidet i Det euro-atlantiske samarbeidsrådet (EAPC) og *Partnership Action Plan Against Terrorism* tiltak for i større grad å samkjøre partnerlandene og NATO i kampen mot internasjonal terrorisme.

(b) *De strukturelle endringene* i NATO har også vært betydelige og gjennomgripende, og kan oppsummeres langs tre pilarer: Etableringen av *NATO Response Force*, ny kommandostruktur og *Prague Capabilities Commitment*.

NATO Response Force (NRF), som utgjør en vesentlig del av NATOs transformasjon, skal bestå av eliteavdelinger fra begge sider av Atlanterhavet. Styrken vil være teknologisk avansert og svært fleksibel, og vil være klar til å deployere og operere på kort varsel. Styrken vil bestå av enheter fra alle forsvarsgrener og ha høy mobilitet. De norske innsettsstyrkene fra Hæren, Sjøforsvaret og Luftforsvaret (FIST-H, FIST-S og FIST-L) vil være basis for vår innmelding. NRF skal kunne bli satt inn både innenfor og utenfor NATOs territorium og utføre alle typer oppdrag, og den skal kunne operere selvstendig i inntil 30 dager.

Styrken vil være delvis operativ innen oktober 2004 og nå fullt operativt nivå innen oktober 2006. Allerede fra høsten 2003 skal en «tidlig initiell styrke» settes sammen. Norge tar sikte på å bidra substansielt til NRF. I tillegg til å være et viktig kriseshåndteringsverktøy for NATOs øverste beslutende myndigheter, vil styrken også være en viktig katalysator for alliansens militære transformasjon.

NATO vedtok i juni 2003 dyptgripende endringer i sin integrerte kommandostruktur, med en reorganisering i form av to separate søyler, hver ledet av et hovedkvarter på strategisk nivå: Én for å lede operasjoner og én for å ivareta transformasjon og kompetansebygging, inkludert eksperimentering, trening og øvelser.

For Norges del innebærer vedtaket at NATO nedlegger det nåværende hovedkvarteret i Stavanger og oppretter et *Joint Warfare Centre* (JWC) på samme sted. JWC blir underlagt det ene av NATOs to strategiske hovedkvarter, *Allied Command Transformation* (ACT), i Norfolk, USA. Militær

transformasjon vil forbli et nasjonalt ansvar, men hovedkvarteret i Stavanger vil spille en sentral rolle i å legge forholdene til rette for at NATOs medlemsland i samarbeid utvikler relevante og interoperable militære kapasiteter. JWC vil få ansvar for planlegging og gjennomføring av utdanning, trening og øvelser, utarbeidelse og utprøving av doktriner, i tillegg til utvikling av nye konsepter. I sum skal dette bidra til å styrke NATOs evne til effektivt å operere land-, sjø-, og luftstyrker sammen.

Vedtaket fra juni 2003 innebærer også at NATOs operative kommandolinje strømlinjeformes ved at antallet hovedkvarter reduseres vesentlig og tilpasses nye utfordringer. På det strategiske nivået har alliansen nå kun ett hovedkvarter med operativt ansvar, *Allied Command Operations* (ACO), i Mons i Belgia. Under dette hovedkvarteret vil to stående Joint Forces Commands (JFC), ett i Brunssum i Nederland (for Nord-Europa) og ett i Napoli (for Sør-Europa), samt et mindre *Joint Headquarters* i Lisboa, utgjøre kommandostrukturens operasjonelle nivå.

Det taktiske nivået vil bestå av seks *Joint Force Component Commands* og seks *Combined Air Operations Centres*, hvorav to vil være deployerbare. Konsekvensen for Norge er at NATOs *Combined Air Operations Centre* lokalisert på Reitan nedlegges.

Oppsummert har endringene i den operative kommandostrukturen resultert i følgende:

- På det strategiske nivået halveres antall operative hovedkvarter fra to til ett, og det opprettes én funksjonell strategisk kommando for transformasjon.
- Under det strategiske nivået reduseres dagens fem regionale hovedkvarter til to *Joint Force Commands* og ett *Joint Headquarters*. Under disse reduseres dagens tretten hovedkvarter til seks.
- Antallet *Combined Air Operation Centres* reduseres fra ti til seks.

NATOs troverdighet er basert på dens militære evne, og alliansens samlede effektivitet er avhengig av at dagens teknologi- og kapasitetsgap over Atlanterhavet blir mindre. På alliansens toppmøte i Praha i november 2002 vedtok NATO derfor *Prague Capabilities Commitment* (PCC) som et middel både til å redusere teknologigapet i alliansen, til å oppnå bedre utnyttelse av foreliggende ressurser og til å øke alliansens samlede evne til å deployere over lange avstander foruten til å gjennomføre høyteknologiske militære operasjoner. PCC bygger videre på *Defence Capabilities Initiative* (DCI), vedtatt i 1999, og skiller seg fra det på tre måter.

For det første er PCC mer fokusert enn DCI, som hadde 58 ulike kapasitetsområder, mot PCCs fire hovedområder:

- Forsvar mot kjemiske, biologiske, radiologiske og kjernefysiske våpen.
- Bedre kommando- og kommunikasjonssystemer, samt sikre informasjonsoverlegenhet.
- Bedre evne til operativt samarbeid og større effektivitet i kamp.
- Bedre evne til hurtig deployering og større utholdenhet.

For det andre søker PCC å forplikte hvert medlemsland til å gjennomføre konkrete tiltak, og for det tredje legger PCC større vekt på flernasjonalt samarbeid og fellesfinansierte løsninger, ved siden av utvikling av nisjekapasiteter og rollespesialisering.

Norske bidrag til PCC er identifisert med tanke på å forbedre norske militære styrkers fleksibilitet, mobilitet, utholdenhet og evne til å samvirke med andre lands militære enheter. Dette styrker samtidig vår evne til å håndtere viktige oppgaver på egen hånd. De mest sentrale norske forpliktelsene er:

- Å bidra til å utvikle en fellesalliert luftbåren kapasitet for bakkeovervåkning (AGS).
- En betydelig økning av beholdningen av presjonsstyrte luft-til-bakke våpen.
- Å bidra til en flernasjonalt løsning for å skaffe til veie en strategisk transportflykapasitet.
- Å bidra til en flernasjonalt løsning for å skaffe til veie en flåte tankfly.
- Å bidra til betydelig større tilgang på strategisk sjøtransportkapasitet i alliansen.
- Å forbedre støttefunksjonene for deployerbare hærstyrker, inkludert anskaffelse av ubemannede luftfartøyer (UAV).
- Fremskaffe en maritim etterforsynings- og støttekapasitet.
- Bedre beskyttelse mot masseødeleggelsesvåpen for norske styrker i NATO-beredskap.

Norge har finansiert de kortsiktige tiltakene gjennom omprioriteringer innenfor innværende planperiode. Tiltak med lengre tidsperspektiv vil bli lagt til grunn for utviklingen av styrkestrukturen i neste langtidsperiode.

Det militærteknologiske gapet mellom USA og Europa kan utvikle seg og kan få alvorlige følger om ikke NATOs evne til transformasjon understøttes. Dette krever ikke minst at de enkelte medlemsland følger opp sine forpliktelser i *Prague Capabilities Commitment*.

(c) På det operative plan, gjennom pågående militære operasjoner, har NATO vist evne til

omstilling, noe som har kommet spesielt tilsyne gjennom kampen mot internasjonal terrorisme.

NATOs beslutning om å overta ledelsen av *International Security Assistance Force* (ISAF) IV i Afghanistan fra august 2003 er således historisk, i den forstand at ISAF IV blir den første militære operasjonen utenfor Europa ledet av NATO.

Alliansen støtter også operasjonene i den polske sektoren i Irak, og alliansens rolle i regionen kan øke i fremtiden. NATO leder også operasjon *Active Endeavour* i Middelhavet for å beskytte sivil sjøtransport mot terrorangrep.

Gjennom sine dyptgripende endringer vil NATO fortsatt utgjøre bærebjelken i norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. Å bevare NATOs rolle som et effektivt kollektivt virkemiddel for å ivareta medlemslandenes og internasjonal sikkerhet, krever imidlertid aktiv oppfølging fra medlemslandenes side. For å forbli relevant, må alliansen ha tilgang til de nye militære kapasiteter som kreves for å møte helt nye sikkerhetsutfordringer. Tilpasningen til den globale tidsalder stiller NATO overfor utfordringer som kan sette alliansesamholdet på prøve. Utviklingen i forholdet mellom Europa og USA vil være preget av dette (se pkt. 3.5), likeledes forholdet mellom NATO og EU (se pkt. 3.6).

3.5 Utviklingen i det transatlantiske samarbeidet

Det er først i den senere tid at de strukturelle konsekvensene av den kalde krigens slutt virkelig begynner å bli tydelige. USAs dominerende posisjon i internasjonal politikk, og det faktum at nasjonal sikkerhet har fått økt fokus i amerikansk politikk, har betydelige føringer på USAs politikk på den internasjonale arena og overfor Europa. Samtidig er de internasjonale samarbeidsmønstre under stadig utvikling, noe som ikke minst gir seg uttrykk i kampen mot internasjonal terrorisme. Tidligere fiender samarbeider om å motvirke, begrense og om nødvendig bekjempe nye og felles trusler. Den u dramatiske oppsigelsen av ABM-avtalen og den russisk-amerikanske avtalen av mai 2002 som begrenser aktive strategiske kjernefysiske stridshoder til mellom 1700 og 2200, er uttrykk for viktige endringer i de strategiske forhold.

Et annet trekk ved det nye strategiske bildet er politiske forskjeller mellom USA og enkelte land i Europa. Slike motsetninger må imidlertid ikke overdrives. De transatlantiske bånd er sterke. Det gamle skjebnefellesskapet fra den kalde krigen er endret, men ikke borte. Den gjensidige avhengigheten var åpenbar i møtet med trusselen fra Sovjetunionen. Ved frafallet av denne trusselen er den

gjensidige avhengigheten naturlig nok mindre fremtredende, men de euro-atlantiske bånd bygger på grunnleggende gjensidig avhengighet og felles verdier, som går langt utover politikk og økonomi. Men selv om det euro-atlantiske verdifelleskap stikker dypt, skal man heller ikke undervurdere de vanskeligheter som følger av ulik trusseloppfatning og av ulikhetene i militær styrke innad i alliansen. I så henseende er det svært viktig at NATOs rolle som transatlantisk konsultasjonsorgan styrkes, og ikke svekkes.

Den sikkerhetspolitiske rollefordelingen mellom EU og NATO, og med det også mellom EU og USA, er i støpeskjeen. EU ønsker å bli en mer synlig og samkjørt utenrikspolitisk aktør, og vil spille en økende rolle for europeisk sikkerhet og stabilitet. Gjennom sin omfattende utvidelse østover, og ved å søke en effektiv og koordinert anvendelse av diplomatiske, politiske, økonomiske og juridiske virkemidler, understøttet av en gradvis utvikling av en troverdig militær kapasitet, er EUs sikkerhetspolitiske rolle i Europa økende.

Det er av grunnleggende betydning for Norge at samarbeidet mellom EU og NATO forblir konstruktivt og baseres på åpenhet, samarbeid og gjensidig koordinering. Det er dessuten vesentlig at de to organisasjonene ikke utvikler direkte konkurrerende sikkerhetspolitiske strukturer. Norges kanskje viktigste bidrag i så henseende vil være å følge opp de allierte intensjoner som realiseres gjennom arbeidet med NRF, ny kommandostruktur og PCC, slik at NATO forblir et effektivt sikkerhetspolitisk virkemiddel.

3.6 Utviklingen i EU/ESDP

Gjennom konfliktene på Balkan, samt vedtaket i juni 2003 om å sende en EU-styrke under FN-mandat til Kongo, har EU de siste årene tatt flere konkrete skritt i retning av å gi den felles sikkerhets- og forsvarspolitikken reelt innhold. Forslaget til en forfatningstraktat som ble lagt frem for toppmøtet i Thessaloniki i juni 2003, vil være viktig for fremdriften i det videre EU-samarbeidet, inkludert den forestående utvidelsen av EU med ti nye medlemsland.

Spesielt kan punktene om et *European Armaments, Research and Military Capabilities Agency* få konsekvenser for Norge, ved at EU med dette tar sikte på å samarbeide på områder som omfattes av NATOs forsvarsplanlegging og arbeidet med militær transformasjon. Også den konkrete utformingen av en felles utenriks- og sikkerhetspolitikk, gjennom en egen EU-utenriksminister, kan få betydelige konsekvenser for Norge og vår rolle som medlem av NATO, men ikke medlem av EU.

EUs økte innsats for å etablere en felles sikkerhets- og forsvarspolitikkk ble illustrert ved den europeiske overtakelsen av NATOs oppgaver i Makedonia. I mars 2003 avsluttet NATO operasjonen *Allied Harmony* samtidig som EU opprettet operasjon *Concordia*, som videreførte de taktisk-operasjonelle oppgavene NATO tidligere hadde i området. EU ledet for første gang en militær fredsoperasjon. EU fikk også tilgang til NATOs ressurser, synliggjort ved at NATOs nestkommanderende i Europa (DSACEUR) som med sin «EU-hatt» har det operative ansvaret for operasjonen. Operasjonen markerte også et viktig skille for Norge, ved at vi sammen med 13 andre ikke-EU-medlemmer ble invitert til å delta i operasjonen. Dette reflekterer gjennombruddet i forhandlingene i desember 2002 som bl.a. omfattet ordninger for at EU skal kunne benytte allierte ressurser i EU-ledede operasjoner («Berlin +»).

Deltakelsen i operasjon *Concordia* illustrerer også den enighet som er blitt oppnådd mellom NATO og EU om hvilke deltakerrettigheter europeiske allierte som ikke er EU-medlemmer skal ha når NATO stiller allierte militære ressurser til rådighet for EU-ledete operasjoner. Mens operasjon *Concordia* ble historiens første EU-ledede operasjon, vil den langt større og mer kompliserte operasjon *Artemis* kunne vise mer av hvilke militære evner EU hittil har opparbeidet. Operasjon *Artemis* er EUs svar på FNs anmodning om å opprette en fredsbevarende operasjon i nordlige deler av Kongo.

Det gjenstår fremdeles betydelige utfordringer for EUs forsvars- og utenrikspolitikkk, og for EUs forhold til NATO og allierte ikke-medlemsland som Norge. Gjennom *Concordia* og *Artemis* i Kongo har EU vist evne til å samarbeide konkret med henholdsvis NATO og FN. Dette er positivt. Alle sider ved forholdet til NATO er likevel ikke avklart. Spesielt vil det praktiske samspillet mellom EUs mål om å etablere en hurtig reaksjonsstyrke med en selvstendig evne til å gjennomføre militære operasjoner, og NATOs mål om å etablere en ny hurtig reaksjonsstyrke (NRF), bli av stor betydning.

Norges evne til å påvirke EUs felles sikkerhets- og forsvarspolitikkk er minimal. Vår rolle i ESDP er klart mindre sammenlignet med de rettigheter vi hadde som assosiert medlem av Den vesteuropeiske union (VEU). Som såkalt «tredjeland» vil også norsk innflytelse på den praktiske gjennomføringen av EU-ledede fredoperasjoner være begrenset.

3.7 Russland og utviklingen i nordområdene

Russland beveger seg gradvis i retning av større innenrikspolitisk stabilitet, understøttet av generell økonomisk fremgang. Den positive økonomiske utviklingen henger først og fremst sammen med store inntekter fra olje- og gassvirksomheten som bidrar til en generell bedring også innenfor andre sektorer. Russisk økonomi vil imidlertid være sårbar for store svingninger i det internasjonale olje- og gassmarkedet, og det vil ennå kreve tid og omfattende reformer før Russland har en velfungerende og differensiert markedsøkonomi.

Russisk utenrikspolitikkk sikter mot et utvidet samarbeid med NATO og EU, men betoner også et styrket samarbeid med land i nærområder innenfor Samveldet av uavhengige stater. For Russland utgjør områdene i sør, med grense mot en rekke ustabile land med undertrykkende regimer, de største sikkerhetsutfordringene. På litt lengre sikt risikerer Russland også en økende utfordring i øst. Russland øst for Uralfjellene er i dag kun befolket av 32 millioner mennesker, hvorav mange ikke er etniske russere. Samtidig fortsetter befolkningsveksten i tilstøtende naboland. Nordvest-Russland og grenseområdene mot Norge fremstår derfor som en stabil region med en forutsigbar utvikling, sett fra Moskva.

Forholdet mellom Norge og Russland kan best karakteriseres som et asymmetrisk forhold mellom en småstat og en stormakt. Langs vår felles grense i nord er denne asymmetrien tydelig gjennom den strategiske betydning de russiske myndigheter tillegger den russiske Nordflåten. Størstedelen av landets strategiske atomvåpen er ombord i fartøyer som har hjemmehavn på Kolahalvøya, og det vil fortsatt være en helt vesentlig russisk militær oppgave å beskytte disse. Nordvest-Russland, inklusive Kolahalvøya, vil derfor forbli av stor strategisk betydning for Russland. De store naturressursene som er knyttet til de russiske nordområdene, forsterker dette bildet.

Russland er, og vil i overskuelig fremtid fortsette å være, en betydelig militærmakt. Russlands væpnede styrker lider imidlertid under store strukturelle problemer knyttet til materiell- og personellsituasjonen. Store mengder eldre, dårlig vedlikeholdt utstyr må utrangeres. Dette krever ressurser.

Norge har på denne bakgrunn siden midten av 1990-tallet engasjert seg i oppryddingen og sikringen av radioaktivt materiale fra russiske utrangerte ubåter. Det multilaterale samarbeidet *Arctic Military Environmental Co-operation* (AMEC) hvor Russland, USA, Norge og nå også Storbritannia inngår, vil fortsatt være et viktig instrument i arbei-

det med å støtte det russiske forsvaret i å løse disse problemene.

Russiske militære myndigheter har vist økende vilje til åpenhet og samarbeid rundt disse spørsmålene og de felles miljøutfordringene man her står overfor. Større åpenhet er imidlertid nødvendig. Det er viktig at russiske myndigheter erkjenner at slike utfordringer også angår naboland, og dersom et uhell skulle inntreffe, også vil kunne berøres direkte.

Utviklingen i Nordvest-Russland vil fortsatt være av stor betydning for norske prioriteringer. Våre to lands interesser møtes i et område av stor ressursmessig og strategisk betydning. Situasjonen og utviklingen i nordområdene, med fortsatt stor konsentrasjon av militære styrker og kjernefysiske våpen, har implikasjoner for det norske forsvaret – på kort, midlere og sannsynligvis også på lengre sikt. Forsvaret må her ivareta en *regionalt stabiliserende rolle*. Det er en rolle som omfatter tilstedeværelse av norske militære kapasiteter, overvåkning, kontinuerlig suverenitetshevdelse og myndighetsutøvelse. Videre må Forsvaret kunne gi nødvendig bistand for å bekrefte norsk kontroll og påvirke de regionale sikkerhetspolitiske rammebetingelser i tråd med norske politiske målsettinger. Det er i denne forbindelse et viktig mål å sikre bred internasjonal støtte, innbefattet regelmessig alliert tilstedeværelse og engasjement gjennom økt trenings- og øvingsvirksomhet for å befeste nordområdenes stilling som en stabil og trygg del av Europa.

Norge ønsker å tilrettelegge for regelmessig trenings- og øvingsnærvær i Nord-Norge for allierte land. Det legges også opp til øket felles militær aktivitet med partnerland. Fra norsk side arbeides det med å tilpasse og utvikle et tilbud som skal sikre at andre land vil få meget godt utbytte av å trene under de spesielle klimatiske og topografiske forhold Norge kan tilby. Nødvendige trenings- og øvingsområder vil være en del av dette. I tillegg har Norge særlig egnede områder til «joint» og «combined» øvelser der både ulike forsvarsgrener og ulike nasjoner kan samtrenes.

Trening i Norge er viktig både for å oppøve kapasiteter som er relevante i aktuelle operasjoner, og for å forbedre norsk evne til å operere effektivt sammen med andre. Trening må være så likt en militær operasjon som mulig for å være relevant. Norsk erfaring fra ute-operasjoner er derfor et viktig bidrag til planlegging og tilrettelegging av alliert trening og øving. Det nye *Joint Warfare Centre* i Stavanger vil spille en viktig rolle for utviklingen av nye treningsmønstre i Europa, noe som også vil sikre fortsatt alliert militært nærvær i Norge.

3.8 Forsvarets internasjonale virksomhet

Norsk forsvarspolitik er basert på erkjennelsen om at det ofte er en dårlig løsning å vente med å møte sikkerhetspolitiske utfordringer til de har materialisert seg på vårt eget territorium. Det er å foretrekke at sikkerhetspolitiske utfordringer håndteres og finner sin løsning på et tidligst mulig tidspunkt, gjerne utenfor våre egne grenser og før de blir for store og uhåndterlige.

Fraværet av én enkelt dimensjonerende trussel gjør at Forsvaret i fremtiden må ivareta flere ulike roller. Ivaretagelse av disse rollene påvirker hvilke kapasiteter og hvilken kompetanse Forsvaret må ha, samt hvilke oppgaver det må være i stand til å løse. Samlet reflekterer disse rollene og Forsvarets oppgaver essensen i regjeringens forsvarspolitik.

Risikoen for et tradisjonelt konvensjonelt angrep på Norge og NATO er i dag svært liten og antas å forbli liten både på kort, midlere og lengre sikt. Samtidig har fremveksten av mer grenseløse sikkerhetsutfordringer som kan true norsk og kollektiv sikkerhet, økt. Dette innebærer at Forsvarets rolle knyttet til konvensjonelt kollektivt forsvar ikke lenger er like fremtredende som tidligere. Like fullt må Forsvaret opprettholde en basis for en eventuell mobilisering og gjenoppbygging av nødvendig militær stridsevne, i tilfelle en ny direkte konvensjonell trussel mot norsk territorium skulle oppstå på lang sikt. Det er primært Forsvarets institusjonelle kompetanse som vil danne denne basisen.

På den annens side vil enkelte mer fjerntliggende stater og ulike ikke-statlige aktører allerede i dag kunne påføre de norske samfunnet og våre allierte omfattende skader, spesielt ved bruk av masseødeleggelsesvåpen eller andre virkemidler som kan føre til masseødeleggelse. Samfunnet må derfor ha kapasitet til å forebygge, bekjempe og begrense skadevirkningene av ulike typer anslag og angrep av slik karakter. Forsvaret må i denne forbindelse ivareta en forebyggende og beskyttende rolle. Dette er en rolle som i stor grad vil være rettet mot å kunne yte ulike typer bistand til norske sivile myndigheter, samt evne til å bistå allierte når trusler eller skader er av en slik art at NATO iverksetter kollektive forsvarstiltak.

Fremtidige internasjonale sikkerhetspolitiske kriser vil kunne komme ut av kontroll og representere en fare for konfliktpredning eller menneskelige lidelser som er uakseptable for det internasjonale samfunn. Det kan i slike situasjoner bli aktuelt å intervenere for å skape den nødvendige grad av kontroll og hindre uakseptable skadevirkninger. Nyere historie har dessverre nok eksempler på

konsekvensene av manglende internasjonalt engasjement i regionale konflikter. Forsvaret vil, som ett av flere sikkerhetspolitiske virkemidler, ha to ulike fremskutte roller knyttet til slik krisehåndtering: en fremskutt aktørrettet rolle (som for eksempel i Afghanistan) og en fremskutt stabiliserende rolle (som for eksempel i Bosnia, Kosovo og Makedonia).

Den aktørrettede rollen forutsetter evne til å bekjempe og nøytralisere ulike aktører som representerer en trussel mot internasjonal fred og sikkerhet, dvs. å kunne gripe inn for å forebygge, avskrekke eller bekjempe. For Norge er det viktig at slike aksjoner har tilstrekkelig folkerettslig forankring, bred internasjonal oppslutning og gjennomføres på en måte som bidrar til å øke internasjonal sikkerhet og stabilitet. Den fremskutt stabiliserende rollen har til hensikt å få kontroll over situasjoner hvor det uten militær tilstedeværelse og påvirkning vil kunne finne sted en forverring av situasjonen, med drastiske negative konsekvenser. Hensikten her er å bidra til at det utvikles og etableres en stabil og fredelig normalsituasjon. En viktig del av den stabiliserende rollen er følgelig å kunne bidra til å forebygge ulike typer kriser, væpnede konflikter og krig.

Norge deltar i dag i en rekke flernasjonale militæroperasjoner. Bakgrunnen for denne deltakelsen er et ønske om å bidra til å skape internasjonal fred og stabilitet, samt vise samhold med våre allierte og nære støttespillere. Deltakelse i flernasjonale operasjoner gir oss verdifull erfaring og økt kvalitet på våre styrker. Dette setter Forsvaret bedre i stand til også å håndtere andre oppgaver, gjennom økt evne til internasjonal samhandling, og må derfor ses som en viktig del av Norges samlede militære virksomhet. Deltakelse i flernasjonale operasjoner utenfor Norge er en integrert del av norsk sikkerhets- og forsvarspolitik.

(a) *Afghanistan*. Sikkerhetssituasjonen i Afghanistan er fremdeles ustabil, og sikkerhetsutfordringene i området er betydelige. Fortsatt internasjonalt militært nærvær er en forutsetning for en positiv økonomisk utvikling og gjennomføring av demokratiske valg sommeren 2004. To militære operasjoner pågår i Afghanistan: den amerikansk-ledede *Operation Enduring Freedom* og den FN-mandaterte *International Security Assistance Force* (ISAF). Norge har deltatt i begge operasjonene, med bl.a. spesialstyrker, jagerfly, transportfly og mineryddere i *Operation Enduring Freedom* og eksplosivryddere, transportkontroll, sivilt-militært samarbeidspersonell, og en militærkirurgisk enhet i ISAF.

Som følge av NATOs beslutning om å overta ledelsen av ISAF IV fra august 2003, vil Norge i

2004 prioritere deltakelse i denne operasjonen. NATO har under etablering et permanent hovedkvarter i Kabul og bidrar med støtte til styrkegenerering, strategisk koordinering, kommando og kontroll gjennom *Allied Command Operations*. Videre vil alliansen utøve politisk rådgiving og koordinering gjennom NATOs råd, i nært samarbeid med ikke-allierte bidragsland. ISAF bidrar til å etablere et stabilt og demokratisk styresett og forhindre at Afghanistan igjen blir et fristed for internasjonal terrorisme, og ISAF er i så måte et sentralt bidrag til den pågående kampen mot internasjonal terrorisme. Samtidig vil NATOs første fredsoperasjon utenfor det euro-atlantiske området gi alliansen verdifulle erfaringer.

(b) *Active Endeavour – Middelhavet*. Operasjon *Active Endeavour* vil fortsatt være en viktig arena for bekjempelse av internasjonal terrorisme. Operasjonen ledes av NATO og er lokalisert til Middelhavet som støtte til operasjon *Enduring Freedom*. *Active Endeavour* er dermed en forlengelse av NATOs artikkel 5-vedtak av 12. september 2001. Operasjonen har som mål å overvåke og tilrettelegge forholdene for skipstrafikken i Middelhavet. Norge har deltatt med ubåt, fregatt og MTB-er i denne operasjonen.

(c) *Jugoslavia*. Sikkerhetsutviklingen i konfliktområdene i det tidligere Jugoslavia er i store trekk positiv, blant annet på grunn av omfattende internasjonalt engasjement. Lokale sivile institusjoner vil gradvis kunne overta ansvar for sikkerheten i Kosovo, med støtte fra relevante internasjonale organisasjoner. Internasjonalt militært nærvær vil imidlertid fortsatt være nødvendig for å sikre varig fred og stabilitet. Norge vil frem til juli 2004 føre videre sin betydelige deltakelse i NATO-operasjonen KFOR i Kosovo gjennom en bataljon, men NATO har signalisert betydelige nedtrekk fra medio 2004, noe som også planlegges på norsk side. Regjeringen vil vurdere innretning på et evt. videre norsk bidrag i Kosovo fra medio 2004.

(d) *Irak*. I Irak gjenstår det en rekke uløste oppgaver, og Norge har fra sommeren 2003 deltatt i den internasjonale sikkerhetsstyrken, basert på FNs mandat av 22. mai 2003. Den internasjonale styrken har til oppgave å skape en sikkerhetssituasjon som muliggjør omfattende støtte til det sivile samfunn, herunder beskyttelse av etniske og religiøse grupper, støtte til en demokratiseringsprosess, bekjempelse av vold og kriminalitet, samt oppbygging av nødvendig infrastruktur. Situasjonen for befolkningen i Irak forbedres gradvis, men det er fremdeles store utfordringer og viktige arbeidsoppgaver som gjenstår både når det gjelder gjenoppbygging og humanitær assistanse. Norge har

vektlagt ingeniørtjenester og gjenoppbygging til beste for sivilbefolkningen.

(e) *NORDCAPS og SHIRBRIG*. Norske innsatsstyrker er videre meldt inn til det nordiske styrkeregisteret *Nordic Co-ordinated Arrangement for Military Peace Support* (NORDCAPS) og *Multi-national Stand-by High Readiness Brigade for United Nations Operations* (SHIRBRIG). NORDCAPS ble erklært operativ 1. juli 2003. Dette betyr at dersom det foreligger nordisk konsensus og politisk villighet for en felles nordisk operasjon, og de nødvendige ressurser er tilgjengelige, skal en militær enhet satt opp gjennom NORDCAPS kunne delta i fredsoperasjoner med en styrke opp til brigadestørrelse. NORDCAPS er særlig relevant for å kunne koordinere nordiske lands styrkebidrag i Kosovo.

Fremtidige internasjonale sikkerhetspolitiske kriser vil kunne representere en fare for konfliktspredning eller menneskelige lidelser som er uakseptable for det internasjonale samfunn. Forsvaret vil derfor, som ett av flere sikkerhetspolitiske virkemidler, ha en fremskutt rolle, dvs. å bidra til en positiv sikkerhetspolitisk utvikling gjennom militær deltagelse utenfor norske områder. Det foreligger mange internasjonale utfordringer, og norske militære ressurser må disponeres på en fornuftig måte. Regjeringen legger derfor til grunn at deltakelse innenfor de flernasjonale multilaterale rammene i første rekke knyttet NATO skal vektlegges, dessuten at innsatsen konsentreres til områder hvor Norge kan yte meningsfylte bidrag.

3.9 Totalforsvaret i et nytt lys – en rolleforskyvning

Forsvarets rolle knyttet til konvensjonelt forsvar er i dag ikke like fremtredende som før, men samfunnet må ha kapasitet til å forebygge, bekjempe og begrense skadevirkningene av ulike typer anslag og angrep av slik karakter. Forsvaret må i denne forbindelse ivareta en *forebyggende og beskyttende rolle*.

Dette er en rolle som i stor grad vil være rettet mot å kunne yte ulike typer bistand til norske sivile myndigheter. Med et endret trusselbilde og økt relativ vekt på samfunnssikkerhet, må Forsvaret være i stand til å stille militære ressurser til rådighet for å bidra til å løse oppgaver som i utgangspunktet er sivile, men som sivile institusjoner ikke har ressurser til å løse alene. Sivilt-militært samarbeid har utviklet seg til en situasjon der Forsvaret i større grad enn tidligere støtter det sivile samfunn. Dette gjelder både nasjonalt og internasjonalt.

Det vil i hvert enkelt tilfelle vurderes hvorvidt Forsvarets ressurser bør kunne anvendes. Forsva-

ret vil på sin side også ha behov for støtte fra det sivile samfunn, en støtte som må være formålsrettet, av høy kvalitet og tilpasset operative behov. Forsvarets økte rolle for å bidra til samfunnssikkerhet og bistå det sivile samfunn, inkludert å forebygge og bekjempe terrorisme illustrerer denne endringen, likeså behovet for å kunne støtte sivil gjenoppbygging i kriseområder der Norge deltar i en fredsoperasjon.

Det vises i denne sammenheng til Innst. S. nr. 9 (2002–2003), jf. St.meld. nr. 17 (2001–2002) om samfunnssikkerhet, hvor det pekes på at Forsvaret har høy kompetanse på svært mange områder som det sivile samfunn har bruk for. Etterrettings- og sikkerhetstjeneste, informasjonsoperasjoner, kystvakt, grensevakt, redningstjeneste, spesialstyrkeoperasjoner, vakthold og sikring, rydding av eksplosiver og større utfordringer knyttet til atomvåpen og radiologiske, biologiske og kjemiske våpen («ARBC») er eksempler på områder der en tilstrekkelig stor nasjonal norsk kapasitet er påkrevet, og der Forsvaret vil ha en fremtredende rolle.

3.10 Konsekvenser og prioriteringer for Norge

Nye sikkerhetspolitiske omgivelser, grenseoverskridende terrorisme og den teknologiske utviklingen gir behov for militær transformasjon, også i Norge. Ellers risikeres det at Forsvaret blir ineffektivt og irrelevant når det settes på prøve av de nye sikkerhetspolitiske utfordringene. Innsatsen for å transformere NATOs militære kapasiteter vil skje langs flere akser.

(a) *Nisjer*. En av disse er etablering av nisjekapasiteter som alliansen har behov for. Nisjekapasiteter er i første rekke høyt spesialiserte styrkekomponenter, der kvaliteten på styrkene er viktigere enn størrelsen. Nisjekapasiteter forutsetter høy kompetanse og må preges av stor fleksibilitet og tilpasningsevne, samt høy reaksjonsevne for hurtig å kunne settes inn der behovet oppstår. De vil på denne måten kunne inngå i allierte styrkepakker og bidra i et bredt spekter av operasjoner. Utvikling av nisjekapasiteter baserer seg i stor grad på at det enkelte medlemsland har komparative fortrinn gjennom eksisterende kapasiteter, eller kompetanse der det av klimatiske, topografiske eller spesielle nasjonale årsaker behersker bestemte kapasitetsområder særlig godt. Økt fokusering på slike spesialiserte kapasiteter innebærer en økt rollespesialisering og arbeidsdeling innad i NATO som er ressursbesparende.

For Norge er det naturlig å fokusere på kapasiteter der Forsvaret allerede har høy kompetanse og hvor en slik spesialisering er sammenfallende

med ivaretagelse av nasjonale oppgaver og behov. Slike kapasitetsområder omfatter spesialisering knyttet til vinterklima, kystnære operasjoner og krevende topografi. Videre har deltakelse i internasjonale operasjoner gitt Norge betydelig nisjekompetanse innenfor blant annet transportkontroll, minerydding, eksplosivrydding, flernasjonal logistikk, spesialstyrkeoperasjoner og etterretning.

(b) *Strategiske partnere.* Flernasjonalt samarbeid vil også få økt betydning som utviklingsstrategi for Forsvaret. En balanse mellom et nært samarbeid med USA for å ivareta den transatlantiske dimensjon og større europeiske allierte, og allierte som er mer sammenlignbare med Norge i størrelse, ressurser og forutsetninger, er ønskelig. Et utdypet og bredt anlagt samarbeid med et begrenset antall nære allierte, såkalte strategiske partnere, vil kunne gi betydelige synergieffekter. Norge vil spesielt søke å etablere et samarbeid med landene rundt Nordsjøen – en Nordsjøstrategi for flernasjonalt militært samarbeid. Nordsjøstrategien utelukker ikke et nært samarbeid med andre allierte og partnere på utvalgte områder. Luftsamarbeid med Danmark og Nederland, hær-samarbeid med det tysk-nederlandske korps, spesialstyrkenes og Sjøforsvarets samarbeid med britene og vår rolle innenfor STANAVFORLANT er gode eksempler.

Ivaretagelse av kollektiv sikkerhet har i stor grad som formål å sikre at ulike aktører og konsekvenser av mer lokale hendelser som katastrofer, kriser, væpnede konflikter og kriger, ikke får påvirke internasjonal fred og stabilitet på en uakseptabel måte. Aktive bidrag for å forebygge potensielle kriser på et tidlig tidspunkt, og for å hindre at ulike typer farlige sikkerhetspolitiske situasjoner

kommer ut av kontroll, vil ofte være den gunstigste strategi. For å kunne bidra positivt til den kollektive sikkerhet må Forsvaret kunne stille kapasiteter på kort varsel som lar seg integrere i større flernasjonale formasjoner. Militærmakt utgjør sammen med andre virkemidler et nødvendig sikkerhetspolitisk verktøy. Det innebærer at man allerede i utgangspunktet må ta hensyn til at militære virkemidler må anvendes som en integrert del av en helhetlig påvirkning, der bruken av andre sikkerhetspolitiske virkemidler ofte vil kunne danne hovedrammen.

(c) *Alliansetilpasset, oppgavebasert og samfunnsintegrert.* En samlet vurdering av konsekvensene av endrede sikkerhetspolitiske rammebetingelser, nye utfordringer og trusler, samt kravene til militær transformasjon, tilsier økt vekt på spesialisering og arbeidsdeling i NATO, økt flernasjonalt samarbeid om militære kapasiteter og norsk satsing på et styrket samarbeid med utvalgte strategiske partnere. Dette medfører et mer alliansetilpasset norsk forsvar. Samtidig tilsier økt vekt på samfunnssikkerhet, videreføring av verneplikten og et modernisert totalforsvarsbegrep at Forsvaret fortsatt vil være samfunnsintegrert. Oppsummert vil vi få et oppgavebasert og mer samfunnsintegrert og alliansetilpasset norsk forsvar.

Regjeringen legger vekt på at omstillingen av Forsvaret fortsetter, i takt med de vedtak Stortinget har fattet og i samsvar med de krav som vår tids sikkerhetsutfordringer og de internasjonale utviklingstrekk stiller. Det neste langtidsdokumentet for Forsvaret vil inneholde en bred tilnærming til fremtidens sikkerhetspolitiske utfordringer, og en grundig analyse av hvordan Forsvaret skal moderniseres og transformeres videre for å møte de nye utfordringene.

4 Hovedmål og prioriteringer

4.1 Regjeringens hovedmål

Regjeringens hovedmål for den økonomiske politikken er arbeid til alle, økt verdiskaping, videreutvikling av det norske velferdssamfunnet, rettferdig fordeling og bærekraftig utvikling. Et sterkt og konkurransedyktig næringsliv er en forutsetning for å nå disse målene.

På lang sikt er det vekstevnen i fastlandsøkonomien som bestemmer utviklingen i velferden i Norge. Den økonomiske politikken må derfor legge avgjørende vekt på å fremme verdiskaping og produktivitet både i offentlig og privat sektor.

Regjeringen vil følge retningslinjene for en forsvarlig, gradvis innføring av oljeinntektene i økonomien som det var bred enighet om ved Stortingets behandling av St.meld. nr. 29 (2000-2001). Den økonomiske politikken må samtidig bidra til en stabil utvikling i produksjon og sysselsetting. Retningslinjene innebærer at pengepolitikken rettes inn mot lav og stabil inflasjon. På den måten har pengepolitikken fått en klar rolle i å stabilisere den økonomiske utviklingen.

Ny informasjon om utviklingen i internasjonal økonomi kan tyde på at veksten er i ferd med å ta seg opp, selv om bildet ikke er entydig. Det er grunn til å tro at effektene av lettelsene i pengepolitikken USA og en rekke EU-land gjennom de siste årene ikke er uttømt. I USA bidrar også en ekspansiv finanspolitikk til å trekke aktivitetsnivået opp.

Veksten i norsk økonomi har vært moderat de siste par årene. En betydelig svekkelse av den kostnadsmessige konkurranseevnen og en internasjonal lavkonjunktur har ført til svak utvikling i eksporten av tradisjonelle varer og tap av markedsandeler både hjemme og ute. Fall i investeringene har gitt negative impulser mot fastlandsøkonomien.

Vekstutsiktene bedret seg imidlertid gjennom sommermånedene i år. Lavere renter har trolig bidratt til sterk vekst i varekonsumet de siste månedene. Bedring i kjøpekraften pga. lav prisstigning og ytterligere stimulanter fra det lave rentenivået trekker i retning av fortsatt sterk vekst i privat forbruk. Kombinert med utsikter til sterkere oppgang i oljeinvesteringene, bidrar disse faktorene til

at veksten i norsk økonomi neste år antas å ta seg mer opp i 2004 enn lagt til grunn i Revidert nasjonalbudsjett 2003.

Utviklingen i arbeidsmarkedet preges av den svake veksten i fastlandsøkonomien i år. Sysselsettingen har falt mer enn lagt til grunn i Revidert nasjonalbudsjett, og arbeidsledigheten økte markert gjennom første halvår i år. Erfaringsmessig vil det ta tid før sterkere økonomisk vekst slår ut i bedring i arbeidsmarkedet. Arbeidsledigheten anslås i Nasjonalbudsjettet 2004 å stabilisere seg mot slutten av inneværende år og avta noe gjennom 2004.

4.2 Mål og virkemidler

Forsvaret vil i 2004 følge opp tredje året i planperioden 2002–2005. Målet for perioden ligger fast; å legge grunnlaget for et moderne forsvar med betydelig forbedret operativ evne. Forsvaret skal løse et bredere spekter av oppgaver – oftest sammen med allierte styrker – raskere og mer effektivt enn i dag. Det vektlegges at det er blitt større sammenfall mellom nasjonale og internasjonale sikkerhetsutfordringer, også med hensyn til hva slags styrker som kreves. Omleggingen vil generelt bidra til å styrke Forsvarets evne til å bekjempe terror.

Oppfølging av omleggingen slik den er vedtatt av Stortinget ved Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001) og Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002), har første prioritet. Omleggingen er kommet meget godt i gang, og fremdriften er i all hovedsak iht. plan.

Forsvarets satsingsområder konsentreres om å bidra aktivt til at NATO skal kunne ivareta sin sentrale rolle i det transatlantiske sikkerhets- og forsvarssamarbeidet. I denne sammenheng er det viktig for Norge å bidra til å få gjennomført pågående endringer i NATO-strukturene så raskt som mulig. Samtidig skal Norge melde inn og bidra med relevante styrkebidrag med høy kvalitet i NATOs styrkeregistre og til NATO-ledede operasjoner. Forsvaret skal rekruttere og beholde de best kvalifiserte medarbeiderne, samtidig som tempoet i moderniseringen av Forsvaret opprettholdes. Det skal være balanse mellom styrkestrukturen og finansieringen av denne.

Forsvaret skal i 2004 ha nødvendige kapasiteter innenfor operativ virksomhet, og videreføre det flernasjonale engasjementet innenfor rammene av politiske beslutninger. Fokus settes på reell evne og effekt fremfor volum og antall. Aktiviteter innenfor kjernevirksomhetene skal opprettholdes på et tilstrekkelig høyt nivå. NATO-styrkemål vil i det alt vesentlige bli fulgt opp der hvor det er hensiktsmessig. Innsparingsmålene for omleggingen som ble presentert i forsvarsbudsjettene for 2002 og 2003, ligger fast i 2004. Driftsutgiftene for Forsvaret skal innen utløpet av planperioden reduseres med minimum to mrd. kroner pr. år sammenliknet med et alternativ uten omlegging. Dette skal realiseres bl.a. gjennom nedbemanning og salg av arealer til markedspris. Forsvaret skal innen utgangen av 2005 redusere antall årsverk med minimum 5000 sammenliknet med antallet pr. 1. september 2000, og antall kvadratmeter eiendom, bygg og anlegg (EBA) skal reduseres med minimum to millioner netto.

Omleggingsarbeidet er i rute med hensyn til gjennomføringen av strukturtiltak og tiltak for å ta ut driftsinnsparinger. Fokus i det videre arbeidet med å konkretisere og realisere innsparingsmålet på to milliarder kroner i 2005, vil i særlig grad bli rettet mot omorganisering og effektivisering knyttet til Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO), realisering av gevinster gjennom Program Golf, forsterket innsats for å sikre ytterligere netto årsverk-reduksjoner og identifisering av ytterligere kvadratmeter EBA til utrangering og avhending til markedspris. Det budsjetterte måltallet for 2004 er å oppnå driftsinnsparinger på 1,8 mrd. kroner sammenliknet med et alternativ uten omlegging. For å nå dette innsparingsmålet må fremdriften i de ovennevnte effektiviseringstiltak opprettholdes. Særlig er nødvendige avklaringer ift. organisering og effektiviseringen av FLO tidskritisk for å oppnå innsparingene. Forsvarsgrenene er generelt kommet lengre i sin effektivisering enn støttefunksjonene, og fokus settes nå på sistnevnte for å kunne prioritere de operative ledd og den «spisse ende».

Denne regjeringen la til rette for en budsjettøkning til Forsvaret på én mrd. kroner i 2002 ved behandlingen av gjeldende langtidsplan, i tillegg til ca. én mrd. kroner ekstra til internasjonale operasjoner etter 11. september 2001. Selv med budsjett-reduksjoner på ca. én pst. i løpet av 2003, gjennom Stortingets behandling av Revidert nasjonalbudsjett, er et høyt nivå videreført i 2003.

Regjeringen foreslår for 2004 å videreføre det reelle budsjettnivået i forhold til det faktiske budsjettnivået i 2003 etter Stortingets behandling av revidert nasjonalbudsjett for 2003. Det høye bud-

sjettnivået opprettholdes og videreføres dermed også i 2004.

Regjeringen legger ikke opp til en ytterligere opptrapping av budsjettet for 2004, som skissert i St.prp. nr. 55 (2001–2002). Dette gjøres av hensyn til arbeidet med neste langtidsplan som legges frem for beslutning våren 2004, og helheten i statsbudsjettet. Det er usikkerhet knyttet til relevansen av enkelte investeringsprosjekter i forhold til Forsvarets langsiktige strukturutvikling. Strukturen for inneværende periode videreføres i henhold til Stortingets vedtak.

Som følge av ovenstående vil planlagte investeringsutbetalinger tilsvarende ca. 1,1 mrd. kroner i 2004 bli forskjøvet til 2005 og neste planperiode. I tillegg er utbetalinger til Skjold MTB-er planlagt økt med ca. 1,2 mrd. kroner mer i planperioden 2002–2005 enn det som var forutsatt ved behandlingen av Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002), dette avhengig av Stortingets behandling av St.prp. nr. 82 (2002–2003). Dette medfører at enkelte prosjekter for tilsvarende beløp må forskyves til neste planperiode. Prosjekter som var planlagt for igangsettelse eller videreføring i 2004 og 2005, utsettes derfor til etter Stortingets behandling av kommende langtidsplan. Investeringsprosjekter som prioriteres for den pågående forsvarsomleggingen, som er vesentlige for å oppfylle NATO-styrkemål eller som det ikke er satt spørsmålstegn ved i det pågående langtidsplanarbeidet, er søkt skjermet for utsettelse.

I tillegg er det i forståelse med Stortinget, jf. B.innst. S. nr. 7 (2002–2003), åpnet for at beslutningene i NATO om *Prague Capabilities Commitment* (PCC) bl.a. vil kunne medføre enkelte omrokkinger mellom investeringer i inneværende periode og investeringer som tidligere var forutsatt å komme i neste planperiode.

Forskyvningen av investeringsprosjekter fører til at deler av moderniseringen av Forsvaret som var planlagt gjennomført eller startet opp i denne planperioden, forskyves til neste planperiode, og noen utbetalinger knyttet til MTB Skjold og PCC-tiltak fremskyndes fra neste til denne perioden.

Rammen for kapittel 1792 til flernasjonale operasjoner reduseres til 700 mill. kroner. Dette skjer bl.a. fordi etableringen av FIST betyr økt bruk av styrker som allerede er disponert og i stor grad finansiert til utenlandsoppdrag. Dette er i tråd med målet om at utenlandsoppdragene etter hvert i sterkere grad kan baseres på forsvarsgrenenes ordinære virksomhet, for å kunne utnytte de samlede forsvarsressursene mest mulig effektivt. NATO har signalisert en betydelig nedtrapping av engasjementet på Balkan fra. 1. juli 2004. I denne

sammenheng vil det bli aktuelt å foreta en nedbemanning av vårt KFOR-bidrag i samarbeid med øvrige nordiske land.

4.3 Forsvarets utvikling i perioden etter 2004

Den pågående omstillingen er meget viktig for å sikre balanse mellom Forsvarets oppgaver, struktur og ressurstilgang. Positive resultater er allerede oppnådd. Det gjenstår imidlertid fremdeles betydelig arbeid for å skape et effektivt forsvar i langsiktig økonomisk balanse. Et bevilgningsnivå rundt 29,5 mrd. kroner vil nødvendiggjøre fortsatte strukturelle og organisatoriske forbedrings tiltak. På denne bakgrunn vil regjeringen legge frem neste langtidsplan for Forsvaret med sikte på stortingsbehandling juni 2004.

Langtidsplanen vil være basert på Forsvarssjefens militærfaglige utredning 2003, som planlegges offentliggjort i desember 2003. Regjeringen tar sikte på å iverksette den nye langtidsplanen for Forsvaret fra og med 2005, dvs. ett år før gjeldende langtidsplan utgår, slik at disse planverkene overlapper og kan virke gjensidig forsterkende i 2005. På den måten sikres maksimalt tempo i omstillingen.

Formålet med endringer i styrkestrukturen, vil være å ytterligere forbedre Forsvarets evne til å løse sine oppgaver. Den sikkerhetspolitiske, teknologiske og militærfaglige utviklingen går nå så raskt, at Forsvarets styrkestruktur må være i stadig utvikling. At Norge har fått NATOs *Joint Warfare Centre* – som er direkte underlagt *Allied Command Transformation* i Norfolk, USA – lokalisert til Jåtta, forsterker argumentene for dette.

Vel så viktig som endringene i styrkestruktur, vil det være å ta nye grunnleggende grep knyttet til Forsvarets logistikk, investeringsvirksomhet, infrastruktur, utdanning, med mer. Denne delen av Forsvaret er fremdeles i altfor stor grad preget av den kalde krigens mobiliseringsforsvar, og må derfor gjennomgå betydelige endringer. Et eksempel på dette gjelder utvikling og bruk av eiendom, bygg og anlegg i Forsvaret. Her må det søkes en betydelig økt vektforskyvning bort fra kostbare, permanente og stasjonære løsninger i retning av rimeligere, flyttbare og fleksible moduler. Hovedmålet med endringene i forannevnte støttestruktur, vil være å redusere utgiftene betydelig, slik at ressursene kan overføres til investeringer i og drift av Forsvarets styrkestruktur.

I langtidsplanen for kommende periode vil regjeringen videre søke å gripe tak i enkelte strukturelle problemer innenfor personellområdet, der dagens ordninger hemmer mulighetene for å utvikle Forsvaret i ønsket retning.

En annen sentral utfordring gjelder verneplikten. Det er av flere årsaker ønskelig at 50 pst. av årskullene gjennomfører førstegangstjeneste. Samtidig går utviklingen i retning av et mindre personellintensivt forsvar, og Forsvarets eget behov tilsier derfor en betydelige lavere prosentandel. Stadig mer av vernepliktsutdanningen vil dermed foregå i HV.

Et ytterligere og særdeles viktig felt som vil bli behandlet i neste langtidsplan, er behovet for å få bedre kontroll med alders-, grads- og kompetansesstrukturen i befalskorpset i Forsvaret. Slik situasjonen nå er, får alle offiserer fast stilling med fullt oppsigelsesvern etter gjennomført krigsskole. Dette var en ordning som var veltilpasset til det tidligere mobiliseringsforsvaret, der det var behov for en stor offiserskadre som kunne lede store mobiliseringsstyrker ved mobilisering. Med dagens reaksjonsforsvar er dette en uhensiktsmessig løsning og særdeles kostnadskrevende, fordi det fører til at antall offiserer i høyere aldersgrupper og i ikke-operative stillinger er altfor høyt i forhold til Forsvarets reelle behov.

Dette problemet har tre aspekter, som alle vil måtte håndteres i neste langtidsdokument. Det første aspektet gjelder behovet for en bedret kontroll med det totale antall offiserer i Forsvaret for å holde personellrelaterte kostnader på et akseptabelt nivå.

For det andre må en ny ordning sikre en rimelig alderssammensetning i offiserskorpset. I det nye Forsvaret vil det være behov for betydelig flere offiserer i operative stillinger enn i stabstillinger. Det innebærer en markert økning i behovet for avgang av offiserer i aldersgruppen 35–40.

For det tredje må Forsvaret sikre at lavere grads operative offiserstillinger besettes av erfarent befal. Profesjonalitet og erfaring på dette nivået i organisasjonen er absolutt nødvendig for personellens sikkerhet i operasjoner, både nasjonalt og internasjonalt.

Forsvarets lønnsystem har over tid utviklet seg til å bli et lite hensiktsmessig verktøy for å nå Forsvarets strategiske målsettinger. En kommende revisjonen vil bl.a. ha som siktemål å sikre større grad av forutsigbarhet for Forsvarets personell, samt at det på en bedre måte underbygger befalets spesielle oppgaver.

Forsvaret – i likhet med resten av offentlig sektor – må være i stadig endring, dersom det skal gi de tjenester det er behov for på en ressurseffektiv måte. Kontinuerlig omstilling vil derfor ikke være en unntakssituasjon, men normaltilstanden for Forsvaret. Ovennevnte utgjør noen av de mest sentrale utfordringene som regjeringen anser at tiden nå er moden for å møte med konkrete virkemidler. Hovedmålsettingen med de grep som skisseres, er

å gjøre Forsvaret bedre i stand til å løse sine oppgaver, gjennom en betydelig overføring av ressurser fra Forsvarets støttevirksomhet til primærvirksomhet i styrkestrukturen.

4.4 Økonomiske rammer

Regjeringens budsjettforslag legger opp til et forsvarsbudsjett med en utgiftsramme på 29 391 mill. kroner og en inntektsramme på 694 mill. kroner. Budsjettet er fordelt med 7 399 mill. kroner til materiellinvesteringer, 2 177 mill. kroner til nasjo-

nalfinansierte og fellesfinansierte EBA-investeringer og totalt 19 814 mill. kroner til drift av Forsvaret. Det er avsatt 700 mill. kroner til flernasjonale operasjoner i 2004. I tråd med gjeldende praksis er budsjetterte inntekter innarbeidet i utgiftsrammen.

Forsvarsrammen i 2004 videreføres på samme reelle budsjettnivå som i 2003 etter Stortingets behandling av Revidert nasjonalbudsjett. Reell reduksjon på drift er 1,4 pst. Investeringene er økt med 0,5 pst. i forhold til vedtatt 2003-budsjett etter Revidert nasjonalbudsjett.

Tabell 4.1 Forsvarsrammen 2004 ift. 2003

	Vedtatt 2003 budsjett etter RNB (2003-kr)	Forslag 2004 (2003-kr)	Forslag 2004 (2004-kr)	Reell %-vis endring
Total forsvarsramme	29 301 750	29 020 886	29 390 569	0
Investeringer	9 481 544	9 529 624	9 576 397	0,5 %
Drift	19 820 206	19 491 262	19 814 172	-1,4 %

Tabellen ovenfor viser utviklingen på forsvarsbudsjettet for 2004 sett ift. vedtatt 2003-budsjett etter Revidert nasjonalbudsjett. Kolonnen for reell prosentvis endring gir uttrykk for reell endring og er beregnet ved å korrigere for priskompensasjon, og ved å se bort fra tekniske endringer i 2004-budsjettet (rammeoverføring mellom departementer, valutakompensasjon, samt justeringer som følge av omlegging av arbeidsgiveravgift og el-avgift). I tillegg er den korrigert for husleie som ellers ville fremkommet både under kap. 1710, post 24 og på FMO's driftsposter.

4.5 Oppfølging av omleggingen til ny forsvarsstruktur

Gjennomføring av planlagt del av omleggingen vil ha hovedfokus og prioritet i 2004. Forsvarets fremtidige styrkestruktur vil som redegjort for under 4.2 og 4.3 bli vurdert i sin helhet ifm. med neste langtidsplan for Forsvaret.

Felles

Strategisk ledelse

En betydelig omstrukturering og nedbemanning av den øverste forsvarsledelsen utgjør en sentral del av omleggingen. Omfanget av den øverste ledelse skal reduseres fra 1600 til 800 personer, i tråd med forutsetningene i Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001). Det nye Forsvarsdepartementet og opprettelsen av den nye Forsvarsstaben (FST) ble iverksatt 1. august 2003. Det er dermed lagt til rette for en betydelig effektivisering av den strategiske styringen av Forsvaret; en effektiviseringsgevinst som nå kan begynne å tas ut rundt halvannet år før det tidspunkt som var forutsatt ved behandlingen av St.prp. nr. 45 (2000–

2001) og St.prp. nr. 55 (2001–2002). For å kunne begynne å ta ut denne effektiviseringsgevinsten tidligere enn forutsatt, har det vært nødvendig med iverksetting av midlertidige løsninger for å få samlokalisert den nye forsvarsledelsen.

Kommandostrukturen

Ny nasjonal kommandostruktur ble operativ fra 1. januar 2003. Forsvarets fellesoperative hovedkvarter (FOHK) er opprettet på Jåtta ved Stavanger. Landsdelskommando Nord (LDKN) og Landsdelskommando Sør (LDKS) er opprettet på hhv. Reitan ved Bodø og i Trondheim. Den nye kommandostrukturen vil i 2004 bli videreutviklet og få tilført nødvendige kapasiteter og kompetanse for løsning av oppdrag.

Heimevernet (HV)

HV-distriktsstabene videreutvikles for å i vareta sine nye oppgaver innenfor et endret trusselbilde. HV-distriktssjefene er territorielle sjefer med operativt ansvar i fred, krise og krig, og står under operativ kommando av landsdelskommandoene.

HV-distriktsstabene vil fortsatt ha oppdrag som styrkeprodusenter til Heimevernet og står som

sådan under administrativ kontroll av Generalinspektøren for Heimevernet.

Tabell 4.2 Felles

Strukturenheter 2005	Antall	Tiltak 2004
Fellesoperativt hovedkvarter	1	Videreutvikles
Landsdelskommandoer	2	Videreutvikles
Territoriell kommandostruktur (HV-distrikter)	18	
Øvrig kommandostruktur		
Spesialstyrker		
Heimevernet	83 000	

Hæren

Brigade 12 vil videreutvikles slik at Hærens del av Forsvarets innsatsstyrke (FIST-H) inngår som integrert del av brigaden. Brigade 12 skal utvikles som en selvstendig mekanisert brigade med mulighet til raskt å kunne deployere en betydelig manøverstyrke over større avstander. Denne manøverstyrken skal kunne deployere luftveien alene. Som et ledd i dette er Telemark bataljon omorganisert til en hurtig reaksjonsstyrke med standkvarter i Østerdal garnison.

Hæren utreder nå tiltak i retning av et topilar-system, med en utdanningspilar og en pilar for operasjoner, mer på linje med løsningen i Sjøforsvaret. En klar målsetting er flere gripbare enheter som kan inngå i FIST-H, og der fleksibiliteten med hensyn til styrkesammensetningen er større enn i dag.

Stortinget vedtok i forbindelse med behandlingen av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001) å opprette en forsterkningsstyrke på inntil 400 soldater i Hærens del av Forsvarets innsatsstyrke (FIST-H). Hovedoppgaven til forsterkningsstyrken skulle være å forsterke den hurtige reaksjonsstyrken i FIST-H ved behov. Gjennom NATOs styrkemålsprosess er det nå avklart at alliansen ikke har behov for et slikt styrkebidrag. Dette må bl.a. ses på bakgrunn av endret operasjonsplanlegging i NATO, der rotasjon av styrker langt på vei har erstattet styrker som deployeres over tid, og selv vedlikeholder sitt engasjement.

I samsvar med behovet for å styrke alliansens evne til å håndtere nye forsvars- og sikkerhetspolitiske utfordringer, har NATO vektlagt landenes

evne til å stille med ISTAR-kapasitet tilknyttet internasjonale operasjoner. Dette vil si utdannet og trent for å utføre oppdrag særlig innenfor etterretning, overvåking, målfanging og rekognosering.

Regjeringen legger opp til å utdanne en ISTAR-bataljon (*Intelligence, Surveillance, Target Acquisition and Reconnaissance Battalion*), organisatorisk tilknyttet 6. divisjonskommando. Det foreslås således at FIST-H blir videreutviklet ved at forsterkningsstyrken ikke opprettes, men erstattes av en ISTAR-bataljon som styrkebrønn for ISTAR-elementer til internasjonale operasjoner. Dette er oppgaver som allerede i dag i hovedsak ivaretas når Forsvaret deployerer styrker, jf. romertallsvedtak VII punkt 5.

Oppklarings- og ingeniørelementene som skulle inngå i forsterkningsstyrken, er viktige elementer for Telemark bataljons operative evne, og etableres som en del av den hurtige reaksjonsstyrken.

Arbeidet med å videreutvikle landforsvaret til en mer rasjonell og effektiv virksomhet fortsetter. Utdannings- og kompetansesenteret for Hærens Kampvåpen (KAMPUKS) videreutvikles i Østerdal garnison på Rena og Elverum, med flytting av de siste elementene fra Hvalsmoen ved Hønefoss til Østerdal garnison. Utdannings- og kompetansesenteret for Hærens Logistikkvåpen (LOGUKS) videreutvikles på Sessvollmoen med flytting av de siste elementene fra Helgelandsmoen ved Hønefoss til Sessvollmoen. Utdannings- og kompetansesenteret for Hærens samband (SBUKS) videreutvikles på Jørstadmoen.

Tabell 4.3 Hærstyrker

Strukturenheter 2005	Antall	Tiltak 2004
Mobil divisjonskommando med divisjonstropper	1	Omorganiseringen av 6. divisjon til 6. divisjonskommando fullføres.
Selvstendig mekanisert brigade (Brig. N og Brig. 12)	2	FIST H inngår som en del av Brig. 12. Organisasjon og materielloppsett justeres.
Lett, taktisk infanteribrigade (Brig 5). Inngår i mobil divisjonskommando	1	Investeringer i personlig utrustning.
Jegerforband. Inngår i mobil divisjonskommando.	1	
H. M. Kongens Garde	1	
Grensevakten	1	
Støtteavdelinger		Støtteavdelinger (støttestruktur) inngår som underavdelinger i de to landsdelskommandoene og er i prinsippet en fellesressurs.

Sjøforsvaret

Sjøforsvarets styrkestruktur videreutvikles gjennom arbeidet med anskaffelse av fem fregatter med maritime helikoptre for anti-ubåtoperasjoner, anskaffelse av Skjold-klasse MTB-er, forutsatt Stortingets behandling og godkjenning av St.prp. nr. 82 (2002-2003), fullføring av oppgradering av Hauk-klasse MTB-er, samt utviklingen av Kystjegerkommandoen på Trondenes. Overføring av en Alta-

klasse minesveiper til Minedykkerkommandoen (MDK) er kansellert pga. tapet av KNM Orkla, og alternative løsninger for støttefartøy til MDK utredes.

Den regionale organisasjonen i Sjøforsvaret er nedlagt. Utfasing av eldre og uhensiktsmessig utstyr fra strukturen samt arbeidet med å videreutvikle Sjøforsvaret til en mer rasjonell og effektiv virksomhet fortsetter.

Tabell 4.4 Sjøforsvarsstyrker

Strukturenheter 2005	Antall	Tiltak 2004
Fregatter	5	Nye fregatter innføres fra 2005. Fregatter av Oslo-klassen videreføres inntil Fridtjof Nansen-klassen innføres.
Ubåter Ula klassen	6	
MTB Skjold-klassen	6	Kontraktingngåelse iverksatt i 2003. Leveres i perioden 2006–2009.
MTB Hauk-klassen	14	Elleve fartøyer er oppgradert. Ytterligere to oppgraders i 2003 og den siste i 2004.
Mineryddere	8	
Minelegger – omdisponert til logistikkfartøy	1	
Sjøminer		
Støttefartøyer		
Kystvakten	4+3 og innleie	
Kystjegerkommando	1	
Minedykkerkommando med støttefartøy	1	
Stasjonære kystartillerianlegg	6+9	Langtidslagres

Luftforsvaret

Ytterligere løsninger for å effektivisere Luftforsvaret vil bli vurdert. Det vil fortsatt bli videreført utredninger med sikte på å identifisere løsninger for Forsvarets totale behov for transport- og tankflykapasitet på kort og lang sikt innenfor rammen av Norges forpliktelser tilknyttet *Prague Capabilities Commitment*. Norge har inngått avtale for å skaffe tilgang på strategisk lufttransport gjennom

en flernasjonalt løsning med NATO-allierte. Det utredes i tillegg ulike løsninger for leie/lease eller kjøp av ny nasjonal transportflykapasitet etter hvert som C 130-flyene fases ut.

Luftforsvarets utdannings- og kompetansesenter for Luftvern (LVUKS) på Rygge vil videreutvikles. Luftforsvarets driftsrolle i den fremtidige redningshelikoptertjenesten vil bli fastlagt.

Tabell 4.5 Luftforsvarstyrker

Strukturenheter 2005	Antall	Tiltak 2004
Kampfly	48 (+9)	
Maritime patruljefly	4+2	
Transportfly	6	Det pågår en utredning av Forsvarets totale behov for transport- og tankflykapasitet. Resultatet av utredningen vil bli fremlagt ifm. langtidsproposisjonen våren 2004.
Transporthelikoptre	18	
Maritime helikoptre	14	Dagens helikoptre (seks Lynx) videreføres inntil nye enhetshelikoptre innføres fra 2005.
Spesialfly	3	
Basesett	2	
Hovedflystasjoner	2	
Flystasjoner	5	
Mobiliseringsflystasjoner	5	
Luftverngrupper	3	
LKK-struktur		
Redningshelikoptre	12	Det pågår en prosess, ledet av Justisdepartementet, vedrørende anskaffelse av nye redningshelikoptre.

Fellesfunksjoner

For å oppnå omleggingsmålet om bl.a. driftsinnsparingene på to mrd. kroner, vil en vellykket omstilling av Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) være avgjørende. Omorganiseringen og rasjonaliseringen av FLO fortsetter i 2004. Omleggingen er nå inne i en fase som er rettet inn mot å styrke helhetstankegangen ytterligere ved å etablere en struktur basert på en samling av likeartede prosesser – eksempelvis tungt vedlikehold organisert i én divisjon. I St.prp. nr. 53 (2002–2003) ble Stortinget informert om at det er opprettet fire divisjonsprosjekter som skal forberede og utvikle de planlagte divisjonene i FLO. Det planlegges fremmet en egen stortingsproposisjon i løpet av høsten 2003 som bl.a. beskriver dette arbeidet nærmere. I den planlagte proposisjonen vil forslag til ny divisjonsstruktur og lokalisering av bl.a. divisjonsledelse m.v. bli fremlagt. I 2004 vil hovedutfordringen for FLO være å slutføre de organisasjonsendringer som er vedtatt gjennomført – iht. behandling av Innst. S. nr. 25 (1999–2000), jf. St.prp. nr. 55 (1999–2000) og Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002). For å oppnå den planlagte driftsinnsparingen på 1,8 mrd.

kroner i 2004 og to mrd. kroner i 2005 i forhold til et alternativ uten omlegging, er nødvendige avklaringer i forhold til organisering og effektivisering av FLO tidskritisk. Den mer langsiktige utviklingen av FLO – herunder mht. organisasjonens organisatoriske tilknytning – vil bli behandlet i neste langtidsdokument som forutsettes fremlagt våren 2004.

Gjennomgående styringssystemer

Program Golf skal understøtte innføringen av gjennomgående styringssystemer. Programmet er også viktig for å kunne realisere hele den planlagte driftsinnsparingen på to mrd. kroner. Hensikten med Program Golf er å innføre et felles integrert forvaltningssystem for styring og kontroll av personell-, materiell- og økonomifunksjoner. Forsvarets organisasjon og prosesser innenfor disse områdene skal tilpasses slik at det oppnås betydelige innsparinger og effektiviseringer som resultat av investeringene. Programmet gjennomføres gjennom separate prosjekter som godkjennes hver for seg. Stortinget vil bli forelagt en evalueringsrapport for den første fasen som planlegges avsluttet 1. april 2004.

Konkurransetsetting og bortsetting av virksomhet

Konkurransetsetting og bortsetting skal bidra betydelig i omleggingen av Forsvaret både på kort sikt som virkemiddel i den pågående omstillingen, og på lang sikt, for å bidra til å omprioritere ressurser fra støttevirksomheten til høyere prioritert virksomhet. En rekke prosjekter er under gjennomføring, og arbeidet videreføres i 2004.

Det er aktuelt å utsette deler av Forsvarets virksomhet for konkurranse ved aktiv bruk av markedet og la interne og eksterne leverandører (offentlige eller private) konkurrere om oppdrag. Dette kan resultere i bortsetting. Bortsetting er prosessen med å overlate hele eller deler av en organisasjons funksjon(er) til en eller flere eksterne leverandører som, via et kontraktuelt arrangement, forpliktes til å levere avtalte ytelser.

Offentlig Privat Samarbeid (OPS)

Forsvarsdepartementet vil vurdere bruk av Offentlig Privat Samarbeid (OPS) for å realisere kapasiteter innenfor materiell og eiendom, bygg og anlegg (EBA). OPS er en samarbeidsform der privat leverandør finansierer en utbygging eller materielleveranse og stiller sluttproduktet til rådighet for det offentlige mot leie i et større antall år.

Hovedhensikten er å oppnå en mer effektiv ressursutnyttelse gjennom samarbeid/partnerskap med private aktører.

4.6 Operativ virksomhet

Det er et stort behov for å gjennomføre en *transformasjon* av Forsvarets militære kapasiteter. Transformasjon vil i denne sammenheng si å endre form, egenskap, operasjonskonsept og funksjon til Forsvarets styrker. Dette er høyt prioritert nasjonalt og i NATO. Hensikten med militær transformasjon er å sikre reell forsvarsevne gjennom å tilpasse våre militære kapasiteter slik at de er best mulig egnet til å møte aktuelle sikkerhetsutfordringer og til å løse Forsvarets oppgaver, ikke minst i en flernasjonalt sammenheng hjemme og ute.

Overgangen til et nettverksbasert forsvar med utviklingen mot et felles databasert informasjonssystem som knytter sensorer, beslutningstakere og våpensystemer sammen, er en del av denne transformasjonsprosessen. Utviklingen i retning av bedret evne til å kunne operere sammen med allierte styrker, også med mindre og høyt spesialiserte styrker – såkalte nisjekapasiteter – er en annen del av denne satsingen. Dette krever samtidig økt fokus på flernasjonalt trening og øving slik

at styrkene er interoperable og samtrente, dvs. at styrkene er teknologisk, kompetanse- og prosedyremessig i stand til å operere effektivt sammen med andre lands styrker. Dette gir økte muligheter til alliert samtrening i Norge.

Norsk deltagelse i utviklingen av *NATO Response Force* (NRF) vil bli en prioritert operativ virksomhet for Forsvarets innsatsstyrke (FIST-H, FIST-L og FIST-S). FOHK på Jåtta er tillagt ansvaret for koordinering av alliert trening i Norge. Her er samlokaliseringen med JWC en viktig faktor. I denne forbindelse vil det bli søkt å legge en del av treningen og øvingen av NRF til Norge, blant annet som del av virksomheten ved alliert kompetansesenter for operasjoner under vinterforhold. Norsk støtte til denne delen av transformasjonsvirksomheten vil ha høy prioritet for utvikling av norske styrker og for å legge forholdene til rette for militær transformasjon på bred basis i NATO.

Et annet prioritert område innen militær transformasjon vil være å sikre hurtig reaksjonsevne, gripbarhet og relevans for norske deployerbare styrker som skal kunne møte aktuelle sikkerhetsutfordringer.

Flernasjonale operasjoner

Forsvaret har de siste år vært engasjert i en rekke flernasjonale militære operasjoner. Dette har bidratt til styrket evne til å utføre et bredt spekter av oppdrag i samarbeid med forskjellige aktører. Forsvaret har vært med på å sikre internasjonal fred og stabilitet, noe som også har bidratt til å styrke Norges sikkerhet.

En viktig rolle for Forsvaret er å fungere som ledd i et fremskutt og forebyggende forsvar av Norge. Dette forutsetter at Norge, sammen med allierte, kan bidra til å frata ulike statlige og ikke-statlige aktører muligheten til å true internasjonal fred og sikkerhet. Det er derfor av stor betydning at Norge videreutvikler dagens forsvar og setter det i stand til å håndtere et vidt spekter av trusler, blant annet relatert til bruk av masseødeleggende våpen.

Norge har begrensede militære ressurser og vil av den grunn ikke kunne delta i alle internasjonale militære operasjoner. Imidlertid er internasjonal solidaritet og alliansesolidaritet helt sentrale verdier for Norge. Disse verdiene vil fortsette å ha stor betydning også fremover. Norge skal kunne delta aktivt i operasjoner som NATO påtar seg, og kunne medvirke meningsfullt i disse operasjonene. Det vil også kun være av betydning å kunne være representert i operasjoner ledet av EU.

Forsvarets deltagelse i flernasjonale operasjoner er og vil fortsette å være en integrert del av

norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. Slik deltakelse må ses i sammenheng med Forsvarets øvrige virksomhet. Riktig planlegging og gjennomføring av operasjoner er med på å styrke Forsvarets operative evne og hever kompetansen blant Forsvarets personell. Disse erfaringene tilbakeføres direkte til Forsvaret, og sikrer en kontinuerlig forbedring og videreutvikling av Forsvaret.

På Balkan vil Forsvaret i 2004 være engasjert i den NATO-ledede styrken i Kosovo (KFOR). I Afghanistan vil Norge i 2004 prioritere den FN-mandaterte og NATO-ledede internasjonale sikkerhetsstyrken i Kabul (ISAF), som bidrar til å bekjempe internasjonal terrorisme gjennom å stabilisere sikkerhetssituasjonen i Afghanistan.

Norge vil også delta aktivt i kampen mot terror gjennom støtte til NATO-operasjoner som har dette til formål. I Irak deltar Norge i den internasjonale stabiliseringsstyrken, som også opererer med mandat fra FNs sikkerhetsråd. Den norske deltakelse i Irak har til hensikt å bidra til å stabilisere og gjenoppbygge landet.

Kystvakten

Kystvakten er en sentral aktør innenfor suverenitetshevdelse og myndighetsutøvelse i norske havområder. Kystvaktens tilstedeværelse på havet er viktig for å sikre evnen til å håndtere større og mindre episoder i og utenfor norsk territorialfarvann.

Kystvakten er en viktig bidragsyter til sivile myndigheter innenfor flere områder, herunder søk og redning, samt kystberedskap. Det nye havgående kystvaktfartøyet, KV Svalbard, ble satt i operativ drift i august 2002. Fartøyet har blant annet god slepekapasitet, noe som det særlig vil kunne bli behov for i Nord-Norge. I løpet av 2003 vil Kystvakten leie et nytt fartøy i havgående kystvaktjeneste. Også dette fartøyet vil ha god slepekapasitet. Strukturen i Kystvakten i 2004 vil videreføres på 2003-nivå. Det vil seile elleve havgående fartøyer, seks indre Kystvakt og fem bruksvakt. Det planlegges en økning i havgående kystvakts patruljedøgn. Antall flytimer for kystvaktformål planlegges videreført på planlagt 2003-nivå.

Tre av kystvaktfartøyene har fått installert nye systemer for kommando og kontroll. En del av installasjonen er luftvarslingsradaren som benyttes for å kontrollere eget helikopter under innflyving og for å skaffe oversikt over luftaktivitet i et større område. Denne har ikke fungert tilfredsstillende under alle værforhold. Det er satt av betydelige ressurser for å løse problemene, og en midlertidig løsning for å sikre begrenset operativitet var på plass i august. Denne er satt i verk på KV Senja og

planlagt satt i verk på de to andre fartøyene, KV Andenes og KV Svalbard. Det arbeides videre med å finne en permanent løsning, og dette vil bli omtalt i det varslede langtidsdokument våren 2004.

Redningshelikoptertjenesten

Innst. S. nr. 156 (2001–2002), jf. St.meld. nr. 44 (2000–2001) Om redningshelikoptertjenesten i fremtiden, ble behandlet i Stortinget 16. mai 2002. Stortinget ga sin tilslutning bl.a. til forslag om overføring av budsjettansvaret for Redningshelikoptertjenesten til Justisdepartementet fra og med budsjettåret 2004. Det er foretatt en kartlegging av relevante kostnadsfaktorer for Redningshelikoptertjenesten, og på dette grunnlag fastlagt en fordelingsnøkkel for kostnader mellom sivile oppdrag som skal belastes Justisdepartementet og militære oppdrag som skal belastes Forsvarsdepartementet. Denne fordelingsnøkkelen vil bli løpende vurdert. Dette innebærer for 2004 at Justisdepartementet vil dekke i overkant av 90 pst. og Forsvarsdepartementet i overkant av 9 pst. av kostnadene til operativ og teknisk drift. Forsvarsdepartementet vil i tillegg dekke kostnadene til utdanning, trening og øving av personellet. Justisdepartementet vil inngå revisjonsavtale med Helsedepartementet om bruk av 330-skvadronen til luftambulansetjenester.

På bakgrunn av ovennevnte foreslår Forsvarsdepartementet i samråd med Justisdepartementet at det rammeoverføres kroner 231 074 000,- fra Forsvarsbudsjettet til Justisbudsjettet. Beløpet inkluderer priskompensasjon på 2,1 pst. Forsvaret vil opprettholde kapittel 1791 Redningshelikoptertjenesten men kun bevilge den delen av utgiftene som gjelder utdanning, trening, øving samt kostnadene iht. årlig revidert fordelingsnøkkel.

I henhold til Stortingets ønske nedsatte Justisdepartementet et Helikopterfaglig forum for å gjennomgå alternative kandidater til ny helikoptertype for Redningshelikoptertjenesten. På bakgrunn av anbefalte krav har forumet vurdert de aktuelle helikoptertypene som tilbys på markedet. Endelig rapport ble overlevert Justisdepartementet i juni 2003 som senere vil legge saken frem for Stortinget.

En etablering av tilstedevakt på redningshelikopterbasene vurderes av Justisdepartementet, og forutsettes finansiert utenfor forsvarsrammen hvis dette skal kunne realiseres.

Sikring av vitale samfunnsinteresser

Innenfor gjeldende økonomiske rammer og faglige prioriteringer skal Forsvaret bidra til ivaretagelse av samfunnssikkerhet ved ulykker, katastrofer og

ulike anslag i den hensikt å sikre at vitale samfunnsfunksjoner videreføres og liv reddes. Forsvarets oppgaver omfatter bl.a. sikring av vital infrastruktur, redningstjeneste og ulike typer bistand til samfunnet. Det er viktig at Forsvaret, i samarbeid med sivile institusjoner, bidrar med sin kompetanse for å bygge opp nasjonale og allierte beredskapsordninger mot eventuelle anslag med atom-, biologiske, radiologiske og kjemiske stridsmidler. Det skal tilrettelegges for at samarbeidet på dette området om mulig kan utvides innenfor gjeldende økonomiske rammer.

Øvelser

Omleggingen av så vel Forsvaret som NATO får konsekvenser for øvelsesåret 2004.

NATOs øvingsprogram er under revisjon, og Forsvaret vurderer nå fremtidig øvingsvirksomhet, sett i forhold til sentrale prioriteringer, kapasiteter og konsepter, og kostnader. Øvingsprogrammet er imidlertid allerede preget av at planlagte NATO/PfP-øvelser vil falle bort eller endre karakter.

Ved utarbeidelse av øvingsprogrammet er strategisk deployerbare kapasiteter med høy reaksjonsevne, norske militære kapasiteter med høy reaksjonsevne under nasjonal kontroll for løsning av nasjonale oppgaver og ledelsesapparatet prioritert.

Selv om omstillingen av Forsvaret ikke har gitt rom for å planlegge en nasjonal krisehåndteringsøvelse i 2004, forventes deltakelse i NATO CMX 2004 å gi godt utbytte også nasjonalt. Det legges videre økt vekt på øvelser og trening med allierte styrker, og det legges også til rette for prioritering av allierte øvelser og trening i Norge.

En sentral øvelse er den årlige nasjonale vinterøvelsen *Joint Winter*, som planlegges gjennomført i 2004. Det legges opp til bred internasjonal deltakelse i denne øvelsen. For ytterligere å vektlegge det operative ansvaret overføres budsjettansvaret knyttet til gjennomføringen av øvelsen fra styrkeprodusentene til Forsvarets fellesoperative hovedkvarter (FOHK) på Jåtta. Dette vil sikre at gjennomføringsansvaret og nødvendig ressurser er samlet hos den operative ledelsen. Det gis økt prioritet til trening og øvelser med Forsvarets innsatsstyrker og spesialkomponenter i styrkestrukturen der Norge har nisjekapasiteter, for eksempel Forsvarets spesialstyrker. Det er avgjørende at disse øves i et realistisk operativt miljø. Både trenings- og øvelsesvirksomheten vil i større grad enn tidligere ha som formål å bidra til transformasjon av Forsvarets militære kapasiteter.

Innenfor trenings- og øvelsesvirksomheten fokuseres det på håndtering av krisesituasjoner,

terroranslag og masseødeleggelsesvåpen i tillegg til tradisjonelle oppgaver. En sentral prioritering har til nå vært deltakelse i PfP-øvelser. Etter at flere PfP-land nå vil bli medlemmer av NATO, og etter at flere NATO-øvelser er blitt åpnet for partnerdeltakelse, vil de gjenværende øvelsene av denne typen oppfattes som mindre relevante enn tidligere. Det planlegges derfor ikke med deltakelse i PfP-øvelser i 2004, men bl.a. gjennom deltakelsen i «*in the spirit of PfP*»-øvelsen US Baltops vektlegges likevel samarbeid med partnerlandene.

4.7 Styrkeproduksjon

Verneplikten er en del av forsvarskonseptet. I takt med reduksjonen av Forsvarets styrkestruktur, er behovet for antall innkalte til førstegangstjeneste blitt redusert. Det er et mål at minst 50 pst. av årskullet skal gjennomføre førstegangstjenesten. Stortinget har tidligere gitt tilslutning til en lavere gjennomføringsprosent i omleggingsperioden 2002–2005. I dag er det under 40 pst. som gjennomfører førstegangstjenesten. I 2002 var det 2222 som fikk innvilget søknad om å gjennomføre siviltjeneste.

Verneplikten er en viktig garanti for at Forsvaret kan rekruttere de beste til videre utdanning i Forsvaret generelt og FIST spesielt med tanke på flernasjonale operasjoner. Militærtjenesten skal være effektiv og oppleves som meningsfull og rettferdig. Kvaliteten i utdanningen vil være avgjørende. Den nye utdanningsmodellen for HV-soldater, med 100 operative dagers førstegangstjeneste er under utprøving og videreføres. Vernepliktsutdanningen i HV vil i neste planperiode kunne omfatte større deler av vernepliktsmassen. Vernepliktsutdanningen i de øvrige forsvarsgrenene hær, sjø, og luft vil bli dimensjonert ut fra forsvarsgrenenes behov.

Ordningen med inntil seks ukers førtidsdimisjon under førstegangstjenesten skal videreføres, men gjelder bare for mannskaper med tolv måneders tjeneste og ut fra hensyn til arbeid og utdanning. Inntil fire ukers forkortelse av tjenestetiden kan unntaksvis av andre grunner gjennomføres for de med tolv måneders tjeneste, dersom dette ikke har konsekvenser for overføringstransporter, utdannings- eller tjeneste-/beredskapsmessige forhold. Førstegangstjenestens varighet i 2004 fremgår av tabell 4.6.

Sesjonsordningen skal ytterligere forbedres for å sikre minst mulig frafall under førstegangstjenesten. Rett person på rett plass er et viktig statushevende tiltak. Lærlingordningen videreføres i samsvarende med Forsvarets behov.

Tabell 4.6 Førstegangstjenestens varighet

Forsvarsgren	Varighet
Hæren	12 måneder
Sjøforsvaret	12 måneder
Luftforsvaret	12 måneder
Heimevernet	100 operative dager

Dagens praksis med selektiv og differensiert verneplikt, medfører klare utfordringer både i forhold til økonomi, godtgjørelser, byrdefordeling og rettferdighet. Arbeidsgruppen som utredet og fremmet forslag om statushevede tiltak for de vernepliktige, har listet opp en rekke forslag til tiltak som er kostnadsberegnet til en årlig driftsøkning på over 500 mill. kroner. Enkelte av tiltakene er svært kostbare og er ikke forenlige med realiseringen av den vedtatte struktur i inneværende langtidsperiode innenfor gjeldende økonomiske rammer.

Departementet har derfor funnet det riktig at verneplikten generelt, og kostnadskrevede tiltak spesielt, tas inn i en helhetlig vurdering i arbeidet med Forsvarssjefens militærfaglige utredning og neste langtidsplan for Forsvaret. De økonomiske konsekvenser av tiltakene vil her bli belyst.

Det er likevel satt av 30 mill. kroner i 2004 til statushevede tiltak for vernepliktige. Regjeringen har i St.prp. nr. 76 (2002–2003) fremmet forslag om å regulere soldatenes tjenestetillegg med kroner 3,- pr. dag, til kroner 111,- pr. dag med virkning fra 1. juli 2003. Merutgiftene for 2004 er anslått til ca. 17 mill. kroner. Vernepliktige som gjennomfører tolv måneders førstegangstjeneste, vil bli prioritert gjennom økt dimisjonsgodtgjørelse på ca. 1000 kroner pr. person. Ytterligere opptrapping utredes i neste langtidsplan. Forsvarssjefen er dessuten gitt i oppdrag og iverksette tiltak av ikke kostnadskrevede karakter.

For å kunne nå innsparingsmålene for omleggingen må driftsutgiftene for Forsvaret reduseres. På denne bakgrunn har repetisjonstjeneste utenom Heimevernet lav prioritet og holdes på et minimumsnivå.

Forsvaret skal opprettholde og videreutvikle et effektivt og attraktivt utdanningssystem. Et solid kompetansemessig fundament gjennom forskning, utvikling og utdanning samt evne til å ta i bruk ny relevant kunnskap vil være av grunnleggende betydning for Forsvaret i fremtiden. Militære utdannings- og kompetanseinstitusjoner skal fokusere på fagområder som ikke dekkes gjennom det

sivile utdanningssystem. Forsvaret fikk i 2003 myndighet til å tildele en sivil godkjent bachelorgrad ved de tre krigsskolene og Hærens ingeniørhøgskole. Det arbeides for at også militær utdanning på masternivå skal godkjennes på lik linje med sivil utdanning, og at kompetansen i de akademiske felt samles i egne kompetansemiljøer. Krav til omstilling og effektivisering framover fører til behov for en videre samordning av utdanningen og en sterkere fokusering på de fellesoperative aspektene.

4.8 Personell

Det overordnede målet for personellpolitikken er å ha et høyt motivert personellkorps med tilstrekkelig størrelse og kompetanse til å løse Forsvarets oppgaver. En god og framtidsrettet personellpolitikk sammen med utfordrende og meningsfull tjeneste, vil fortsatt være avgjørende for å beholde kvalifisert arbeidskraft og sikre nødvendig kompetanse i Forsvaret. Implementering av personellpolitiske tiltak innen rekruttering, kompetanse, karriere- og lederutvikling, likestilling, lønn, familie og HMS-arbeid har høy prioritet.

Å sikre de planlagte årsverkreduksjonene i Forsvaret blir fortsatt det viktigste tiltaket for å redusere driftsutgiftene i 2004, og er dermed avgjørende for å lykkes med omleggingen. Det er utarbeidet planer for bruken av de viktigste virkemidler i omstillingsprosessen som omfatter personellpolitiske tiltak for å stimulere til frivillig avgang. Disse må dimensjoneres ift. organisasjonen. De tiltak som er iverksatt skal sikre en balansert personellstruktur, både med hensyn til totalmengde, kompetanse- og alderssammensetning.

Et sentralt virkemiddel som utredes ifm. neste langtidsperiode, er å endre befalsordningen. Det er foretatt en delutredning om en ny/revidert befalsordning. Utredningen anbefalte konkrete forslag til en ny/revidert befalsordning som gir løsninger på ovennevnte utfordringer, og forslag om tilgrensende reformer.

Det vurderes i lys av MFU for neste langtidsperiode å utrede yrkesbefalsloven bl.a. med sikte

på å oppnå større fleksibilitet med hensyn til muligheten for å justere befalsordningen og personellstrukturen i forhold til utviklingen i Forsvarets behov knyttet til endret sikkerhetspolitisk situasjon og økt krav til internasjonal deltakelse og reaksjonsevne.

Forsvarssjefen vil gi sin anbefaling til Forsvarsdepartementet om ny/revidert befalsordning høsten 2003. Det vises i denne forbindelse til omtalen under 4.3.

Målet om 13 pst. kvinnelige sivile ledere er nådd. For å øke andelen av kvinnelig befal og vervede er en rekke tiltak iverksatt, bl.a. rettet mot å øke rekruttering av kvinner til befals- og krigsskolene. Måltallet er 7 pst.

Arbeidet med å rekruttere personell til FIST og internasjonale operasjoner vil fortsatt gis høy prioritet, i tråd med at styrkebidragene i fremtiden i større grad vil bestå av stående avdelinger. De personellmessige tiltakene er nedfelt i St.meld. nr. 38 (1998–99) Om tilpasning av Forsvaret til deltakelse i internasjonale operasjoner, jf. Innst. S. nr. 152 (1999–2000).

4.9 Logistikk

Eiendom, bygg og anlegg

Et viktig mål i omleggingen er å redusere bygningsmassen med netto to mill. kvm, fra ca. seks mill. kvm til ca. fire mill. kvm for å redusere driftsutgiftene. Store deler av utgiftsreduksjonen kommer gjennom utrangeringen, hvor Forsvarets militære organisasjon fristiller eiendom, bygg og anlegg (EBA) for salg til markedspris, og dermed reduserer sine driftsutgifter. Dette vil også i 2004 ha sterk fokus. Det er et klart mål å avhende mest mulig av overflødig bygningsmasse så raskt som mulig, for derigjennom å frigjøre midler til fremtidige investeringer for å øke Forsvarets operative evne. Forsvarsbygg vil ha et langt sterkere fokus på flerbruks og deployerbare løsninger. Dette er nødvendig i et mindre stasjonært og mer fleksibelt forsvar og kan forhindre fremtidige feilinvesteringer.

Fra og med 2003 innførte Forsvaret full kostnadsdekkende husleie med både drifts- og kapital-element i husleien som betales av den enkelte bruker til Forsvarsbygg, jf. St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 6 (2002–2003). På den måten viser husleien de reelle kostnader knyttet til EBA. Dette gir et ekstra incentiv til å rasjonalisere arealbruken og er sammen med redusert struktur en viktig forutsetningen for at Forsvaret skal nå målet om en reduksjon på to mrd. kroner. Forsvarsdepartementet vil

arbeide med å videreutvikle husleiemodellen og selve forvaltningsmodellen for EBA i 2004.

Materiellforvaltning

Driftsutgiftene vil, i likhet med de forutgående år i omstillingsperioden, bli fulgt nøye opp i 2004. Dette inkluderer utgifter knyttet til materiellforvaltning. Materiell som skal inngå i fremtidig struktur prioriteres. Forvaltning av øvrig materiell begrenses til det høyst nødvendige for å opprettholde forsvarlig drift. Nivåene på lagerbeholdningene skal tilfredsstillende de operative krav og bringes i samsvar med forsvarsstrukturen. Overflødig materiell skal utfases og avhendes.

4.10 Investeringer

En sentral del av omleggingen er å innrette og prioritere investeringene mot oppbygging og etablering av vedtatte strukturer nasjonalt, og internasjonalt gjennom NATO. Dette følges opp i 2004-budsjettet.

Materiellinvesteringer

Som i 2003 er nye fregatter samlet sett det største enkeltprosjektet. Det satses også betydelige ressurser på luftforsvarsstyrker hvor videreføringen av helikopteranskaffelsen er det største enkeltprosjektet. I tillegg er det satt av store ressurser til prosjekt for erstatning av kampfly. For Hærens del går investeringsmidlene i hovedsak med til å videreføre allerede påbegynte prosjekter for anskaffelse av materiell til FIST-H, systemer for kommando, kontroll og informasjon samt videreføring av diverse kjøretøyprosjekter. Videre har Forsvarets satsing på styrket evne til militært samvirke med allierte resultert i et anskaffelsesprogram for Taktisk datalink 16 (TDL-16). En forsert anskaffelse av TDL-16 til de nye fregattene og 20 kampfly av typen F-16 ble vedtatt våren 2003.

Prague Capabilities Commitment – PCC

Regjeringen legger stor vekt på å følge opp initiativet om å styrke alliansens militære kapasiteter innenfor de kritisk viktige områdene som ble vedtatt på toppmøtet i Praha i 2002. Disse tiltakene vil også forbedre norske styrkers fleksibilitet, utholdenhet og evne til å samvirke med andre allierte styrker. Alle tiltak hvor det påløper utgifter i inneværende planperiode (2002–2005), skal finansieres gjennom omprioriteringer innenfor periodens økonomiske ramme.

Tabell 4.7 Viktige milepæler i 2004

(i mill. kr)			
Objekt	Kategori 1-prosjekter/ andre prosjekter/program	Milepæler i 2004	Forventet utbetaling i 2004, post 45
Eskortefartøy	Nye fregatter	Produksjon pågår	2 184
Maritime helikoptre	Enhetshelikopter	Fremdrift hos leverandør	445
Luftvern	NASAMS II	Utvikling og testing	143
Hærstyrker felles	Taktisk trenings- systemer	Levering, montering, test og kontroller av anlegg	40

*De største pågående materiellprosjektene**Nye fregatter*

Fremdriften på fregattprosjektet er i henhold til den kontraktsfestede fremdriftsplanen bl.a. for å kunne møte de forpliktende tiltak som ble vedtatt på NATO-toppmøtet i Praha om å øke alliansens militære evne (PCC), foreslo regjeringen å anskaffe Taktisk Data Link-16 (TDL-16) til fregattene. Anskaffelse av denne kapasiteten vil også være et viktig skritt i utviklingen av et nettverksorientert forsvar. Innføring av TDL-16 i Forsvaret og anskaffelse av systemet til de nye fregattene ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 225 (2002–2003), jf. St.prp. nr. 50 (2002–2003).

Nye roller og oppdrag for Forsvarets kampfly

Anskaffelse av TDL-16 til 20 kampfly av typen F-16 ble vedtatt ifm. Stortingets behandling av Innst. S. nr. 225 (2002–2003), jf. St.prp. nr. 50 (2002–2003).

Enhetshelikopter til Forsvaret

Etter at kontrakten for kjøp av helikoptre til Sjøforsvaret og Kystvakten ble signert i november 2001 har arbeidet i prosjektet vært konsentrert rundt anskaffelse av løsninger for logistikk og trening/opplæring. Som et ledd i dette undertegnet Norge og Sverige i august 2002 en femårig avtale med helikopterleverandøren om vedlikehold og reservedelsforsyning i innfasingsperioden for helikoptrene. I 2004 vil det bli arbeidet videre med anskaffelser av løsninger til driftsfasen for helikoptrene. I denne sammenheng vurderes mulighetene for internasjonalt samarbeid både i NATO-sammenheng og i et nordisk perspektiv. Aktuelle samarbeidspartnere knyttet til NH90 kan være NATO-landene Nederland og Tyskland samt Sverige og Finland.

EBA-investeringer

Investeringsbehovet som følger av omstrukturen vil i perioden frem til 2005 utgjøre store beløp. Prioriteringene innenfor bygg- og anleggsinvesteringene skal legge til rette for en rask og effektiv omlegging til ny struktur, herunder tiltak rettet mot styrkeproduksjon for internasjonale operasjoner og nødvendige EBA-tiltak knyttet til innføring av nye materiellsystemer. Bare strengt nødvendige helse, miljø og sikkerhet (HMS)-tiltak vil bli gjennomført i tillegg til omleggingstiltak i 2004.

Ved nye EBA-prosjekter vil det søkes en betydelig økt vektforskyvning bort fra dyre, permanente og stasjonære løsninger i retning av rimeligere, flyttbare og fleksible moduler, slik at ressursene kan overføres til investeringer i og drift av Forsvarets styrkestruktur. Det vil imidlertid fortsatt være slik at ved valg av EBA-løsninger, så vil den mest kostnadseffektive løsningen bli lagt til grunn.

Nasjonalfinansiert EBA

I perioden frem til 2005 skal tilgjengelige ressurser til EBA prioriteres mot omlegging og tiltak rettet mot styrkeproduksjon for flernasjonale operasjoner og nødvendige EBA-tiltak knyttet til innføring av nye materiellsystemer. Omleggingen omfatter en betydelig satsing på både ombygging av eldre bygningsmasse og oppføring av nybygg.

Nye EBA-prosjekter

Det legges frem to nye prosjekter med kostnadsramme over 100 mill. kroner for oppstart i 2004.

Tabell 4.8 Nye EBA-prosjekter med kostnadsramme over 100 mill. kroner

(i mill. kr)

Endringer	Formål/objekt	Prosjektnavn	Kostnadsramme (post 47)
Nytt prosjekt	Fellesformål	Forsvarets ledelsesbygg Akershus	559
Nytt prosjekt	Luftforsvarsstyrker	Miljøtiltak Bodø	223

Akershus festning – Forsvarets ledelsesbygg

Det nye ledelsesbygget for Forsvarsdepartementet og Forsvarsstaben er planlagt på Verkstedsgården i den nordøstre delen av ytre festningsområde. Prosjektet omfatter et nybygg kombinert med rehabilitering av skolebygningen, verkstedsbygningen og artilleriets kontorbygning. Nybygget er planlagt med inntil 560 arbeidsplasser og inneholder kontorer, fellesarealer, tekniske rom og spesialrom. Prosjektet foreslås gjennomført innenfor en kostnadsramme på inntil 559 mill. kroner med planlagt ferdigstillelse ved årsskiftet 2005/2006.

Bodø – Miljøprosjekt

Prosjektet omfatter nødvendige tiltak for å oppfylle kravene som er stilt til eier av Bodø hovedflystasjon etter forskrift om grenseverdier for lokal luftforurensning og støy. Prosjektet omfatter en rullebaneforlengelse og støytiltak på hus i Bodø.

Fellesfinansiert EBA

Kostnadsrammen for NATO-finansierte prosjekter foreslås økt med 16 mill. kroner. Posten (post 48) dekker utgifter til NATOs investeringsprogram for Norge. Økningen skyldes at flere av de større prosjektene, f.eks. SINDRE II, har store utbetalinger i 2004. Den nasjonalfinansierte andelen av NATOs investeringsprogram er foreslått redusert med 41 mill. kroner. Reduksjonene skyldes hovedsakelig at de prosjekter som er planlagt i 2004 har større prosentandel NATO finansiering.

4.11 Forskning og utvikling

Forsknings- og utviklingsvirksomheten (FoU-virksomheten) i Forsvaret målrettes mot utvalgte områder som er av betydning for utviklingen av en effektiv organisasjon, valg av operasjonskonsept og doktriner, og valg av forsvarstekniske løsninger for å understøtte Forsvarets prioriterte oppgaver. Forsvarets egne FoU-organer skal konsentrere innsatsen på områder hvor sivil kompetanse ikke er tilgjengelig. Samarbeid med sivile fagmiljøer

skal videreutvikles og styrkes på områder hvor dette er formålstjenlig og kostnadseffektivt.

Internasjonalt samarbeid om forsvarsmateriell bør styrkes bl.a. for å redusere kostnader, og som følge av nye sikkerhets- og forsvarspolitiske initiativ. I materiellrelatert forskning og utvikling skal teknologi- og systemtiltak som forbedrer Forsvarets operative evne og der kostnadseffektiviteten kan økes, prioriteres. Det skal hovedsakelig skje på områder hvor det ikke foreligger kommersielt tilgjengelig alternativ og innenfor overordnede politiske rammer og prioriteringer.

Departementet vil gjennomgå fordelingen av omfanget og innretningen på FoU-innsatsen med sikte på at den bidrar til oppnåelse av de mål og effekter som nevnt foran. Den reviderte strategien for FoU-virksomheten vil danne grunnlaget for Forsvarets FoU-virksomhet. Forsvarets FoU-virksomhet vil fra 2004 i større grad bli styrt fra departementet. Ett mål blir å fokusere sterkere på ferdigutviklede produkter som er vel utprøvd (hyllevare), for å redusere risikoen og kostnadene ved store, egenutviklede prosjekter.

Forsvarsdepartementet yter også betydelige midler til forskning og utvikling innen sikkerhets- og forsvarspolitikk. Formålet er å bidra til relevant kompetansebygging i Norge og økt kunnskap og innsikt i de sikkerhetspolitiske utfordringer og problemstillinger som vårt land står overfor i dag og i årene framover, samt å gi økt kunnskap om bakgrunnsfaktorer for norsk politikk på det forsvars- og sikkerhetspolitiske område.

4.12 Miljøvern

Forsvaret skal etterkomme miljøkrav som til enhver tid gjøres gjeldende gjennom lover og forskrifter samt målsettinger i Forsvarsdepartementets handlingsplan for miljøvern. En effektiv oppfølging av forpliktelser og krav løses ved etablering av formelle kommunikasjonsrutiner mellom Forsvaret og miljøvernmyndighetenes ulike ledd, felles norm for miljøledelse, og ved miljøkompetanse.

Hensikten med å planlegge og gjennomføre miljøverntiltak er å forebygge miljøproblemer,

rydde opp i miljøproblemer og etterkomme miljøkrav. Tiltak vil i første rekke være rettet mot at:

- Målsettinger og tiltak i miljøhandlingsplanen reflekteres i Forsvarets plandokumenter og blir integrert i styringsdialogene på alle nivåer.
- Det gjennomføres kontroll, evaluering og rapportering av fremdrift i miljøhandlingsplanen.
- Anskaffelse og bruk av farlig materiale, operasjoner eller prosesser som representerer en miljøtrussel, samt avhending av farlige produkter eller systemer, eller utslipp av farlige eller giftige stoffer reduseres så langt ned mot null som mulig.
- Forsvarets virksomhet ikke skader grunnlaget for stedlig biologisk mangfold.
- Støybelastningen fra Forsvarets aktiviteter reduseres.
- Bevaringsverdige objekter og områder sikres gjennom omforente, godkjente verneplaner.

5 Rapport for virksomheten i 2002

5.1 Innledning

Det første året i omleggingsperioden viser betydelig resultatoppnåelse i forhold til fastsatte mål. Korrigert for budsjettmessige endringer i løpet av året viser regnskapet at det har vært en reell innsparing på driftsutgiftene med 630 mill. kroner sammenlignet med et alternativ uten omlegging, og at investeringsandelen av forsvarsbudsjettet økte med 2,5 mrd. kroner til 34 pst. av totalbudsjettet siden 2001, samtidig som andelen av midler til drift har sunket fra 71 pst. i 2001 til 66 pst. i 2002. Delta-kelsen i internasjonale operasjoner er substansiell og av god kvalitet selv i en krevende omleggingsperiode.

2002 var i stor grad preget av gjennomføringen av de mange og til dels omfattende endringer i kommandostrukturen, i forsvarsgrenene og i Heimevernet, samt støttefunksjonene og sivile etater. Ved utgangen av 2002 var Forsvaret i all hovedsak i rute i henhold til fastsatt plan for gjennomføring av vedtatte endringer i organisasjon og struktur. Moderniseringen av Forsvaret skjer i tillegg gjennom oppdatering og anskaffelse av nytt materiell som bidrar til å styrke Forsvarets kapasiteter. Omfattende oppfølging har gitt resultater i form av et betydelig lavere overføringsbehov på investeringssiden.

Bemanningsreduksjoner er også et viktig virkemiddel for å nå målene for omleggingen. Samtidig skal Forsvaret fortsatt være en god og attraktiv arbeidsplass. Målsettingen om å redusere bemanningen i Forsvarets militære organisasjon med minimum 5000 årsverk ligger fast. Foreliggende vedtak om struktur og organisasjon for Forsvaret

medfører at dette er et ambisiøst mål. I desember 2002 var i overkant av 4300 av disse årsverkene identifisert og 2029 hadde sluttet. Siden 1. september 2000 har Forsvarets militære organisasjon netto utrangert i størrelsesorden 860 000 kvm. bygningsmasse, hvorav 471 000 kvm ble utrangert i 2002.

5.2 Budsjettutvikling

Ved Stortingets sluttsaldering («Blå bok») var budsjettets utgiftsramme på 27 656 mill. kroner. Endringer gjennom året gjorde at budsjettet bevilgningsmessig økte til 29 932 mill. kroner ved årets slutt, dvs. en økning på 2 275 mill. kroner. Dette skyldtes i hovedsak en rammeøkning ifm. utfyllende rammer for omleggingen av Forsvaret i perioden 2002–2005, jf. Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002), tilleggsbevilgninger vedrørende finansiering av norsk deltagelse i Afghanistan, jf. Innst. S. nr. 119 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 39 (2001–2002) og Innst. S. nr. 6 (2002–2003), jf. St.prp. nr. 80 (2001–2002), samt lønnsregulering.

I tillegg til nevnte bevilgningsendringer, hadde Forsvaret til disposisjon overførte midler fra 2001 på 1 789 mill. kroner.

Det totale beløpet som ble overført fra 2002 til 2003 var på 1 127 mill. kroner, eller ca. 3,8 pst. av forsvarsbudsjettet. Ser en bort fra den planlagte og hjemlede overføringen på kapittel 1792 Norske styrker i utlandet på 365,6 mill. kroner, var det totale overføringsbehovet på 762 mill. kroner (2,5 pst. av forsvarsbudsjettet). Av dette utgjør 535 mill. kroner mindreutgifter på investeringspostene og 226 mill. kroner mindreutgifter på driftspostene.

Tabell 5.1 Bevilgningsmessige endringer

(i 1000 kr)			
+/-	Innstilling	Proposisjon (2000–2001) eller (2001–2002)	Sum
-	B.innst. S. nr. 7 (2001–2002)	St.prp. nr. 1 (2001–2002): Statsbudsjettet medregnet folketrygden	-20 071
+	Innst. S. nr. 119 (2001–2002)	St.prp. nr. 39 (2001–2002): Afghanistan	545 932
+	Innst. S. nr. 232 (2001–2002)	St.prp. nr. 55 (2001–2002): Gjennomføringsproposisjonen	1 043 082
+		Lønnsregulering	332 670
+	Innst. S. nr. 249 (2001–2002)	St.prp. nr. 69 (2001–2002): Soldatproposisjonen	20 120
-	Innst. S. nr. 212 (2001–2002)	St.prp. nr. 63 (2001–2002): RNB	-40 701
	Innst. S. nr. 6 (2002–2003)	St.prp. nr. 80 (2001–2002): Afghanistan	300 000
+	Innst. S. nr. 42 (2001–2002)	St.prp. nr. 21 (2001–2002): Omgrupperingen	94 521
=	Rammeøkning		2 275 553

5.3 Styrkestruktur

5.3.1 Felles ledelse og strukturer

Arbeidet med etablering av en integrert strategisk ledelse gjennom opprettelsen av et integrert forsvarsdepartement og en forsvarsstab (FST) fortsatte i 2002. Målet var integrering og etablering i midlertidige lokaler på Akershus festning og i Myntgaten i løpet av 2003. Det var i 2002 løpende dialog med Riksantikvaren om vernehensyn og prosjektutviklingen i forhold til både midlertidig og permanent bygningsløsning på Akershus festning. Likeledes har kontakten med Oslo kommune fulgt en normal prosess i forberedelsene til fremsendelse av en konsekvensutredning og reguleringsplan for det nye ledelsesbygget.

Ny nasjonal kommandostruktur ble etablert med opprettelsen av fellesoperativt hovedkvarter (FOHK) i Stavanger, Landsdelskommando Sør (LDKS) i Trondheim og Landsdelskommando Nord (LDKN) i Bodø. Territoriell kommandostruktur basert på 18 HV-distrikter ble etablert.

Forsvarskommandoene, distriktskommandoene og sjøforsvarsdistriktene ble lagt ned etter planen.

5.3.2 Landforsvaret

De territoriale regimentene og 6. Divisjon ble nedlagt. 6. divisjonskommando ble etablert.

Brigade 12 ble videreført som en selvstendig mekanisert brigade. Forsvarets innsatsstyrke (FIST-H) ble integrert i brigaden. Brigade 12 fikk

nødvendig tilførsel av materiell fra avdelinger som ble lagt ned.

Dagens territoriale organisasjon og støttestrukturen ble lagt ned ved at de 20 feltkompaniene ikke ble etablert. Ny støttestruktur tilpasset ny organisasjon ble forberedt opprettet.

Hans Majestets Kongens Garde (HMKG) opprettet styrkeproduksjon på Heistadmoen.

Utdannings- og kompetansesenteret for logistikk (LOGUKS), utdannings- og kompetansesenteret for Hærens kampvåpen (KAMPUKS) og utdannings- og kompetansesenteret for Hærens samband (SBUKS) ble etablert. Forberedelsene for å legge ned Hvalsmoen, Eggemoen, Helgelandsmoen og Haslemoen fortsatte. De våpenviser regimentene og inspektorater ble lagt ned i forbindelse med opprettelse av utdannings- og kompetansesentrene.

Forberedelsene for å legge ned befalsskolene for infanteriet for hhv. Nord-Norge og Trøndelag fortsatte med sikte på å opprette en felles befalskole for Hærens kampvåpen (BSKAMP).

5.3.3 Sjøforsvaret

Olavsvern, Hysnes, Ulnes, Marvika og Karljohansvern ble lagt ned som orlogsstasjoner. Olavsvern ble videreført som base under Haakonsvern orlogsstasjon. Fire Kobben-klasse undervannsbåt og en Vidar-klasse minelegger ble utfaset. Overføring av en Alta-klasse minesveiper til minedykkerkommandoen ble kansellert pga. tapet av KNM Orkla. Minedykkerkommando med støttefartøy

ble etablert. Ni kanonfort og seks undervannsanlegg ble langtidslagret. De tre gjenværende landgangsfartøylene ble faset ut av styrkestrukturen.

Befalsskolene for marinen og kystartilleriet ble lagt ned. Befalsskolen for Sjøforsvaret ble opprettet i Horten.

5.3.4 Luftforsvaret

334-skvadronen ble lagt ned som kampflyskvadron og 332-skvadronen ble gjenopprettet på Bodø hovedflystasjon. F-16 jagerfly ble overført til Bodø og Ørland.

Et NALLADS-batteri (*Norwegian Advanced Low Level Air Defence System*) ble etablert ved Rusta leir/Bardufoss for styrkeproduksjon til Hæren. Flyskolen på Værnes og Luftforsvarets skolesenter Stavern ble lagt ned. Flyskolen ble gjenopprettet på Bardufoss, Luftforsvarets befalsskole ble opprettet på Kjevik og mannskapsutdanning for Luftforsvaret ble etablert på KNM Harald Haarfagre.

5.3.5 Heimevernet

Heimevernets utdanning for utskrevet befall (HVUB) i HV-04 ble lagt ned og ny HVUB utdanning ble etablert på Værnes. Forberedelsene til etablering av utdanning av HV-mannskaper på Værnes, Garnisonen i Porsanger og Hvalsmoen fortsatte. HV-skolen på Dombås ble videreført og HV-skolen på Torpo ble lagt ned.

5.3.6 Internasjonalt militært engasjement

Norske styrkebidrag til flernasjonale operasjoner ble holdt på et høyt nivå i 2002. Hovedtyngden av Forsvarets innsats har vært konsentrert i Afghanistan og på Balkan. I Afghanistan deltok Forsvaret gjennom bidrag til henholdsvis den internasjonale sikkerhetsstyrken i Kabul (ISAF) og den amerikansk-ledede operasjonen mot internasjonal terrorisme i Afghanistan, *Enduring Freedom*. Norge har også deltatt i de to NATO-operasjonene til støtte for operasjon *Enduring Freedom*, *Eagle Assist* (luftovervåkning) og *Active Endeavour* (maritim overvåkning og patruljering). På Balkan deltok Norge hovedsakelig gjennom bidrag til KFOR, den NATO-ledede og FN-mandaterte styrken i Kosovo. I 2002 har Norge også bidratt i den maritime overvåkingen av det østlige Middelhavet samt med marinefartøyer i NATOs stående marinestyrker STANAVFORLANT og MCMFORNORTH. De samlede utgiftene til det internasjonale militære engasjementet var i 2002 på 1,824 mrd. kroner. Til sammen har omkring 1700 personell tjenestegjort for Norge i disse operasjonene.

I den USA-ledede kampanjen mot internasjonal terrorisme, operasjonen, *Enduring Freedom*, deltok Norge i 2002 med spesialstyrker (fra januar til juni), mineryddere (fra januar til mai), ett Hercules C-130 transportfly (fra april til oktober) og seks F-16 jagerfly (fra oktober 2002 til april 2003).

Som støtte til operasjon *Enduring Freedom* deltok norske besetninger i 2002 i NATO-operasjonen *Eagle Assist* i overvåkingen av amerikansk luftrom med AWACS-fly. I operasjon *Active Endeavour* har norske fregatter og ubåter bidratt til å forsterke alliansens marinenærvær i det østlige Middelhav ved hjelp av overflatefartøy og ubåter. Norge har i 2002 deltatt med tre fregatter som har avløst hverandre og én ubåt.

I den FN-mandaterte ISAF-styrken i Afghanistan har Norge i 2002 deltatt med eksplosivryddere og en transportkontrollenhet på Kabul internasjonale flyplass.

I forbindelse med operasjon *Enduring Freedom* og Forsvarets deltagelse i ISAF har Norge i 2002 hatt liaison- og stabsoffiserer tilknyttet relevante hovedkvarter i USA, London, Ankara og i operasjonsområdet. Offiserene er nødvendige kontaktledd mellom de nasjonale enhetene, hovedkvarterene, og nasjonale myndigheter og sørger for at nasjonale interesser blir ivaretatt for de norske styrkene som deltar.

KFOR er en flernasjonalt NATO-ledet operasjon, som i desember 2002 omfattet omlag 28 000 soldater fra flere land, både NATO-medlemmer og andre stater, inkludert Russland. KFOR ble opprettet i 1999, og Norge har deltatt med en bataljon samt andre elementer siden 2000. Det norske bidraget til styrken ble ved kontingentskiftet sommeren 2002 redusert fra omlag 1100 til 900 soldater. Bataljonen har utført vakt-, sikring-, og patruljeringsoppgaver i sitt ansvarsområde i det sentrale Kosovo. I tillegg sto bataljonen til COMKFORs rådighet som mobil reservestyrke for innsats over hele Kosovo. Norge har dessuten deltatt med tre stabsoffiserer i *Amber Fox/Allied Harmony*, NATOs operasjon til støtte for den nasjonale forsoningsprosessen i Makedonia.

Forsvaret bidro i 2002 med observatører og stabspersonell til FN-operasjoner i blant annet Midtøsten (UNTSO), Øst-Timor (UNTAET), Kroatia (UNMOP), Den demokratiske republikken Kongo (MONUC), Etiopia/Eritrea (UNMEE) og Kosovo (UNMIK). I alt tjenestegjorde ca. 30 offiserer i FN-operasjoner i 2002. I tillegg deltok norsk personell i *Multinational Force and Observers* (MFO) i Sinai og i *Joint Military Commission* (JMC) i Sudan.

5.3.7 Kystvakten

Utnyttelsen av tilgjengelige ressurser og evne til oppgaveløsning var god i 2002. Kystvaktens høyest prioriterte oppgave var overvåking og fiskerikontroll i havområder underlagt norsk jurisdiksjon. Antall gjennomførte inspeksjoner var 2708 i 2002. Dette er en liten reduksjon i forhold til 2001, da antall inspeksjoner var 2797. Årsaken til denne nedgangen er først og fremst endringer i fiskeriet generelt, samt endringer i Kystvaktens arbeidsmetoder. Overtredelsene innenfor fiskerinæringen har blant annet blitt mer komplekse, noe som innebærer at hver inspeksjon tar mer tid. Antall gjennomførte inspeksjoner i fiskevernsonen ved Svalbard var imidlertid høyere i 2002 enn i 2001. Økningen skyldes økt tilstedeværelse fra Kystvakten i dette området, samt større fiskeriaktivitet.

Kystvaktens tilstedeværelse ble totalt sett noe lavere enn hva som var planlagt i henhold til programmet. Dette skyldes hovedsakelig tekniske problemer på de havgående helikopterbærende fartøyene. Antall reaksjoner (advarsler, anmeldelser og oppbringelser) utgjør 22,5 pst. av gjennomførte inspeksjoner. Dette er på omtrent samme nivå som i 2001. I likhet med tidligere år gjaldt de fleste anmeldelser norske fartøyer, mens de fleste oppbringelser gjaldt utenlandske fartøyer.

Det nye havgående kystvaktfartøyet, KV Svalbard, ble satt i operativ drift i august 2002. Fartøyet har slepekapasitet, isgående egenskaper og evne til å seile i ABC-forurenset område. Fartøyet representerer en vesentlig kapasitetsøkning for Forsvaret.

Kystvakten yter betydelig støtte til det sivile samfunn på en rekke områder, blant annet knyttet til søk og redning, og kystberedskap. Indre Kystvakt utførte et større antall oppdrag på vegne av sivile etater i 2002 i forhold til i 2001. Økningen skyldes økt oppdragsmengde. For sivile etater utføres flest oppdrag på vegne av politi og tollvesen. Samarbeidet med sivile etater fungerte godt også i 2002.

Kystvakten har også et omfattende samarbeid med andre land. Det er blant annet etablert et samarbeid med den russisk grensevakten. Samarbeidet er regulert i den såkalte «fire-partsavtalen», som er en samarbeidsavtale mellom Fiskeridirektoratet, norsk kystvakt, russisk grensevakt og det russiske fiskerioppsynet. Det ble gjennomført tre møter mellom partene i denne avtalen i 2002. Det ble også gjennomført utveksling av fiskeriinspektører mellom norsk og russisk kystvakt. Det ble avholdt nordisk kystvaktmøte i Finland i september 2002.

5.3.8 Redningshelikoptertjenesten

Redningshelikoptertjenesten ivaretas av 330-skvadronen. Ledelsen for 330-skvadronen ble flyttet fra Bodø til Sola ved Stavanger 1. august 2002. Bodø er nå omorganisert som en avdeling i 330-skvadronen. Hovedbasen for 330-skvadronen er nå fast etablert på Sola.

Beredskapen på skvadronens avdelinger totalt var 99,2 pst. gjennom året, en liten forbedring ift. 2001. Detasjementet på Rygge hadde en beredskap på 96,6 pst. som er en bedring på 1,1 pst. i forhold til 2001. Kravet til beredskap på Rygge er 85 pst.

I 2002 ble det gjennomført i alt 364 søk- og redningsoppdrag (SAR) og 563 ambulanseoppdrag, totalt 927 oppdrag. Dette er en liten økning i SAR-oppdrag i forhold til 2001, da det ble gjennomført 349 SAR-oppdrag og 563 ambulanseoppdrag, totalt 912 oppdrag.

5.4 Virksomhetsområder

5.4.1 Styring

Program Golf

Golf er et omstillingsprogram som består av flere prosjekter der utnyttelse av IT er et sentralt virkemiddel. Sentrale milepæler for programmets fremdrift i 2002 var arbeidet med innfrielsen av krav til økonomisystemer i økonomiregelverket for staten og fremskaffing av styringsinformasjon i forhold til omleggingen av Forsvaret.

I 2002 forbrukte Program Golf til sammen 224 mill. kroner. Av dette var 122 mill. kroner direkte knyttet til fase 1. Ledelse og administrasjon av programmet (lønn, husleie, utdanning og reiser) ble utgiftsført med 45 mill. kroner. I tillegg påløp 47 mill. kroner til forberedelser i forkant av forprosjekt nr. 1, herunder utgifter forbundet med behandling av klage fra den av tilbyderne som ikke ble valgt som leverandør. Program Golf understøtter innføringen av et nytt styringssystem for Forsvaret og leverte i 2002 modulen for balansert målstyring til Forsvarets overkommando. Aktivitetene er videreført som en del av arbeidet i 2003 med utviklingen av integrert strategisk ledelse.

Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO)

I St.prp. nr. 53 (2002–2003) ble Stortinget forelagt saker til informasjon med blant annet status for Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO). Arbeidet i 2002 og inn i 2003 var fokusert på etablering av en felles ledelse av FLO og en konsernstab (fase 1), opprettelsen av en felles investerings- og utviklingsorganisasjon (IUO) (fase 2) og en evaluering

av omstillingen i FLO med fokus på større grad av helhetstankegang, herunder etablering av prosessbasert internstruktur (fase 3). Målet med en prosessbasert organisasjon er å løse opp de gamle skillene mellom forsvarsgrenene innenfor FLO for å etablere helhetlige og effektive prosesser. Den nye organisasjonen skal fungere på tvers av forsvarsgrenene.

I løpet av 2002 ble fase 1 ferdigstilt. Som en del av etableringen av en felles ledelse ble konsernstaben opprettet 1. desember 2002. Staben skal være en støtte for sjef FLO og har både sivilt og militært ansatte. Fase 2, en felles investerings- og utviklingsorganisasjon, ble opprettet 1. januar 2003 jf. Innst. S. nr. 232 (2001–2002), St.prp. nr. 55 (2001–2002). I tillegg har det vært fokusert på etablering av horisontal samhandling som ble iverksatt 1. januar 2003. Horisontal samhandling innebærer at FLOs virksomhet skal kundefinansieres. Det skilles mellom Forsvarets primærvirksomhet og Forsvarets støttevirksomhet. Hensikten er å synliggjøre kostnader og fremme kostnadsbevissthet ved å etablere tett sammenheng mellom beslutning og økonomiske konsekvens. Høsten 2002 ble det i tråd med retningslinjene for horisontal samhandling undertegnet leveransekontrakter mellom forsvarsgrenene og FLO om leveranse av varer og tjenester. Dette arbeidet er videreført i 2003.

5.4.2 Utdanning

Utdanning av befal og sivile

Utdanningsvirksomheten i Forsvaret i 2002 er videreført med de intensjoner som er beskrevet i St.prp. nr. 45 (2000–2001) og St.meld. nr. 22 (1992–93). Forsvarets utdanningsvirksomhet ble gitt høy prioritet og kvalitetsforbedringer ble gjennomført. Utdanningsvirksomheten ble rettet mot styrkestrukturens kompetansebehov, samtidig som fredsorganisasjonen ble tilført nødvendig kompetanse.

Forsvarets skolesenter ble etablert 1. januar 2002 og danner kjernen av utdanning og kompetanseutviklingen i Forsvaret. Bakgrunnen for opprettelsen av skolesenteret var behovet for å fastsette ansvar for helhetsløsninger og koordinering av felles kompetanse i Forsvaret. Skolesenteret er lokalisert på Akershus festning og består av ni ulike utdanningsinstitusjoner

I 2002 har Forsvaret stått overfor mange viktige utfordringer og endringer. Flere skoleavdelinger er omorganisert og noen er nedlagt. Som resultat av omorganiseringen er det opprettet nye nyutdannings- og kompetansesentra herunder militærmedisinsk utdannings- og kompetansesenter på Sessvollmoen og utdannings- og kompetansesenter på Rygge.

Det har vært arbeidet videre med å få til en økt fleksibilitet mellom militær og sivil utdanning. Utdannings- og forskningsdepartementet anbefalte i 2002 at alle universiteter og høyskoler skal godkjenne krigsskoleutdanning på lik linje med sivil utdanning. Det ble arbeidet med å opprette en egen militær bachelor-grad. Det ble gjennomført en rekke seminarer og konferanser som har satt fokus på fysisk fostring i Forsvaret, og nytt direktiv for fysiske prøver er utarbeidet.

Voksenopplæringen

Det totale volum av virksomheten i 2002 var på nivå med 2001. Det er lagt vekt på utdanning på høyskole- og universitetsnivå og en mer målrettet utdanning for den enkelte. Sammenlignet med 2001 deltok flere vernepliktige på kurs innen samfunns- og samtidskunnskap i 2002. Handlingsplanen mot soldatarbeidsledighet inngår i voksenopplæringens virksomhet. Jobbsøkerkurs og kurs i næringsetablering er gjennomført i henhold til handlingsplanen. Antall underviste timer og avlagte eksamener ligger omtrent på samme nivå som før. Voksenopplæringen hadde i 2002 et forbruk på ca. 122 mill. kroner noe som tilsvarer nivået for tidligere år. Ultimo 2002 ble det igangsatt et prosjekt som hadde til hensikt å se på muligheten for å redusere voksenopplæringens kostnader ved å åpne for konkurranseutsetting av voksenopplæringens oppgaver. Resultatene skal evalueres og eventuelt iverksettes i 2003.

Pålegget om differensierte minimumssatser for velferdsmidler er med svært få unntak gjennomført ved avdelingene i 2002. De differensierte minimumssatsene er basert på avdelingenes beliggenhet, størrelse og standard. Det legges særlig vekt på gjennomføring av en tilfredsstillende velferdstjeneste ved avsidesliggende og mindre enheter. Det sivil-militære kultursamarbeidet i kommuner hvor Forsvaret er lokalisert er videreført.

Tillitsmannsordningen i Forsvaret (TMO)

Endringene i TMO ble i løpet av høsten 2002 gjennomført slik det ble redegjort for i St.prp. nr. 69 (2001–2002). Dette medfører at administrasjonen og ansvaret for tillitsmannsordningen ble overført fra Forsvarsdepartementet til Forsvarets militære organisasjon.

Førstegangstjenesten

I første rekke som følge av Forsvarets omstilling, har førstegangstjenesten de senere år vært preget av reduserte inntak. Rekvirert styrke i 2002 ble

som året før fastsatt ut fra Forsvarets behov og beregnet for en styrke første utdanningsdag på ca. 14 000, hvilket var på samme nivå som 2001. Antall

søknader om sivil verneplikt viste en økning på 3 pst. sammenlignet med 2001, men en nedgang på 5,7 pst. sammenlignet med 2000.

Tabell 5.2 Førstegangstjeneste

Førstegangstjeneste	1998	1999	2000	2001	2002
Planlagt styrke første utdanningsdag	21 853	19 200	16 042	13 661	13 588
Faktisk styrke første utdanningsdag	18 862	17 870	15 278	13 671	15 292
Andel faktisk styrke ift. planlagt (pst.)	87	93	95	100	112
Fullført førstegangstjeneste	14 243	14 778	12 876	10 866	10 257
Andel ift. styrke første utdanningsdag (pst.)	76	83	77	77	113

Øvelser

Den pågående omstillingen medførte at antall prioriterte øvelser i 2002 var færre enn normalt. Endringer i den internasjonale sikkerhetspolitiske situasjonen etter 11. september 2001 og krigen mot terror medførte også endringer i planlagt øvingsvirksomhet, både nasjonalt og innen NATO. Øvelser ble kansellert eller redusert, blant annet som følge av at styrker som var forutsatt å delta i øvelser ble deployert til deltakelse i internasjonale operasjoner. Øvingsåret 2002 ga likevel godt utbytte gjennom deltakelse i flere viktige øvelser, både i Norge og i utlandet.

I lys av målsettingen om å styrke NATOs forsvarevne, legges det vekt på flernasjonale øvelser for å bedre medlemslandenes evne til samhandling. Øving og trening med allierte er derfor gitt prioritet. Spesiell vekt er det lagt på deltakelse i allierte fellesøvelser og øving og trening av norske innsatsstyrker.

Strong Resolve var den største og viktigste NATO-øvelsen i 2002. Målet med øvelsen var å øve NATOs evne til å håndtere to kriser parallelt. Øvelsen besto av en fredsstøttende operasjon i Polen og en tradisjonell artikkel 5-øvelse i Norge. Deltakelsen i *Strong Resolve* ble imidlertid redusert i henhold til opprinnelig plan som følge av internasjonale operasjoner. Øvelsens omfang var likevel betydelig. I Norge deltok 20 000 soldater fra 13 land.

NATO-øvelsen *NATO Air Meet* ble gjennomført på Ørland hovedflystasjon. Hensikten med øvelsen var å øve luftstyrkene i taktiske flyoperasjoner. Øvelsen ga et godt utbytte for deltakerne. Det var tredje gang Ørland hovedflystasjon var vertskap for denne øvelsen.

I 2002 ble det videre lagt vekt på øving og trening i håndtering av krisesituasjoner, terroranslag

og masseødeleggelsesvåpen. Anti-terrorøvelsen Gemini, med fokus på anslag mot olje- og gassinstallasjoner, ble avholdt i juni og fokuserte på kommando og kontroll knyttet til innsetting av politistyrker og Forsvarets styrker. Krisehåndteringsøvelsen NATO CMX (*Crisis Management Exercise*) ble avholdt i januar.

Det var en økning i deltakelse i øvelser i utlandet. 6. divisjonskommando deltok for første gang i en øvelse i utlandet underlagt det tysk-nederlandske armékorpsset. I likhet med tidligere år, deltok Telemark bataljon som innsatsstyrke underlagt Europa-kommandoens mobile utrykningsstyrke (AMF (L) – *ACE Mobile Force Land*) i øvelse *Cooperative Adventure Exchange* i Ukraina. Øvelsen markerte slutten for denne NATO-styrken.

Allierte land har uttrykt økende interesse for å gjennomføre treningsaktivitet i Norge. Dette gjelder spesielt vintertrening, jeger- og spesialstyrkeoperasjoner, samt bruk av skytefelt for opptrening av luft-til-bakke-kapasitet. Nivået på alliert trening i Norge har de siste årene vært tiltakende.

Repetisjonstjeneste

Øvelser og trening av befal og mannskaper ble gjennomført innenfor planlagte og gitte ressursrammer, med øvelse *Strong Resolve* som den viktigste og mest ressurskrevende.

5.4.3 Investeringer

Materiellinvesteringer

I forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for 2002 ble det bevilget 6 267 mill. kroner til materiellinvesteringer. Videre ble bevilgningene i løpet av året økt med 381 mill. kroner, samt at det ble overført 1 357 mill. kroner fra 2001. Total bevilg-

ning for materiellinvesteringer i 2002 ble dermed 8 004 mill. kroner. Regnskapet viser et forbruk på 7 770 mill. kroner i 2002. Mindreforbruket var på i underkant av 312 mill. kroner.

Mindreforbruket i 2002 har bakgrunn i flere forhold, men skyldes i hovedsak at kontrakten for Skjold-klasse missiltorpedobåter ikke ble inngått i 2002.

De realiserte investeringene på 7 770 mill. kroner utgjør 25 pst. av de totale midler som var til disposisjon på utgiftssiden i 2002.

Status og fremdrift til de enkelte materiellprosjekter er omtalt under prosjektbeskrivelsen under kapittel 1760, post 45. Det ble i 2002 inngått en rekke mindre kontrakter med norske og utenlandske leverandører.

Materiellinvesteringene i Hæren har hatt som mål å gi økt stridsevne og tilpasning til ny struktur og nye oppgaver. Materielltilførselen er prioritert til elementer av FIST-H strukturen. Materiellprosjektene omfang og fremdrift tilpasses de økonomiske rammer og ny struktur fortløpende.

Sjøforsvaret har i 2002 vært preget av høy aktivitet både nasjonalt og internasjonalt. Hovedutfordringen for Sjøforsvarets materiellinvesteringer i 2002 var å fortsette arbeidet med fregattprosjektet, samt å gjøre forberedelser til serieanskaffelsen av nye missiltorpedobåter og nye sjømålsmissiler. Åtte moderniserte Hauk-klasse MTB-er ble levert.

Materiellinvesteringene i Luftforsvaret har hatt som mål å gi økt stridsevne og deployeringsevne. Hovedutfordringene for Luftforsvarets materiellinvesteringer i 2002 var å fortsette arbeidet med nye enhetshelikopter og F-16 MLU prosjektene, forberede og iverksette nødvendige anskaffelser av FIST-L strukturen, samt videre arbeide med forberedelse til anskaffelse av nye kampfly og transportfly.

Bygg- og anleggsinvesteringer

Nasjonalfinansierte investeringer

I forbindelse med behandlingen av statsbudsjettet for 2002 ble det bevilget 1 840 mill. kroner til bygg- og anleggsinvesteringer. Bevilgningene ble i løpet av året redusert med 14 mill. kroner, samt at det ble overført 39 mill. kroner fra 2001. Total bevilgning for bygg- og anleggsinvesteringer i 2002 ble dermed 1 865 mill. kroner. Det ble investert for i alt 1 720 mill. kroner, noe som gav et mindreforbruk på 144 mill. kroner. Mindreforbruket skyldes dels at prosjektet for sammenslåing av skytefelt Mauken/Blåtind har hatt et mindre forbruk enn forutsatt fordi det ble avventet en avklaring i forhold til reindriften i området. Prosjekt Regionfelt Østlandet har også et mindreforbruk på grunn av endret

fremdrift i kjøp av erstatningsgrunn i forbindelse med makeskifte. Byggeprosjektene for restaurering og tilbygg på Sjøkrigsskolen og flerbruksbygg på Heggelia er også forsinket og har derfor et mindre forbruk enn planlagt.

I 2002 ble prosjektene Kolsås – Ny befalsforlegning, Kjevik – Nytt administrasjonsbygg, Sessvollmoen – Utvidelse av administrasjonsbygg, Sessvollmoen – Utvidelse billærehall, Maukstadmoen – Nytt forvaltningsbygg og Setermoen – to stk. 16-roms hybelbygg ferdigstilt.

Kulturelle og allmennnyttige formål

Det ble satt i gang et restaureringsprosjekt av magasinbygget på Bergenhus festning til museumsformål. I tillegg er det gjennomført utbedringer av tak, fasader og murer på Fredrikstad, Oscarsborg, Vardøhus og Karljohansvern festninger.

Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider

Utgifter til gjennomføring av fellesfinansierte investeringsprosjekter i Norge, som over tid dekkes av NATO gjennom tilsvarende inntekter, var i sum bevilget ca. 153 mill. kroner under kapittel 1760, post 48. I tillegg var de nasjonale utgifter under kapittel 1760, post 44, i sum bevilget ca. 128 mill. kroner i tilknytning til fellesfinansierte prosjekter.

Norge fikk ikke autorisert nye større prosjekter i 2002. Restaureringen av rullebanen på Ørland ble utsatt i tid da NATO krevde bruk av internasjonale anbud for prosjektet. For SINDRE I-prosjektene har arbeidet med å evaluere den tekniske delen av anbudet medført behov for en rekke avklaringer som har ført til forsinkelser og tilbudsfristen ble forlenget. På grunn av betydelige forsinkelser hos leverandøren var fremdriften i de tre SINDRE II-radarene lav i 2002. Lav aktivitet og fremdrift førte til et nedtrekk, med både utgifts- og inntektsreduksjon for de fellesfinansierte investeringspostene i forbindelse med omgrupperingen høsten 2002.

5.4.4 Drift og vedlikehold

Materiell

Mye av Forsvarets materiell er gammelt og koster mye å drifte og vedlikeholde. Vedlikehold av materiell som skal fases ut av Forsvarets struktur, har vært søkt holdt til et minimum. Vedlikehold er et av områdene som har blitt vurdert i forbindelse med bortsetting av virksomhet. Bortsetting av virksomhet vurderes for å redusere kostnader blant annet knyttet til materielldrift. Bortsetting av

forvaltning av administrative kjøretøyer har gitt positiv effekt.

Nivåene på Forsvarets lagre er over tid blitt redusert, og det var i 2002 behov for å gjenanskaffe blant annet reservedeler til kjøretøy, fartøy og fly, samt intendanturmateriell. Mindre lagertæring de siste årene har medført en økning i utgifter knyttet til materielldrift.

I 2001 startet arbeidet med avhending av materiell som skal fases ut i forbindelse med omstillingen av Forsvaret. Dette arbeidet ble opprettholdt i 2002. Virksomheten organiseres gjennom «Forsvarets avhendingsprosjekt» i Forsvarets logistikkorganisasjon som har solgt materiell for ca. 38 mill. kroner i 2002, blant annet Twin Otter-flyene.

Eiendom, bygg og anlegg (EBA)

I 2002 ble det brukt 1,12 mrd. kroner til drift av eiendom, bygg og anlegg (EBA) inkl. variable utgifter til energi, mm. I tillegg ble det brukt 165 mill. kroner til vedlikehold. Forvaltningsutgiftene beløp seg til 207 mill. kroner. For å oppfylle lovpålagte krav og opprettholde verdien av eiendomsmassen ble det i tillegg bevilget midler over kapittel 1760 post 47 til vedlikeholdsrelaterte prosjekter innen brannvern, ENØK, vann og avløp og HMS.

Det ble gjennomført avhending av EBA som Forsvaret ikke lenger har behov for. Avhendingen førte til en samlet reduksjon av bygningsmassen på 177 666 kvm.

5.4.5 Organisering

Fellesinstitusjoner og fellesavdelinger i Forsvaret var i 2002 gjenstand for store endringer. I løpet av 2002 ble blant annet Forsvarets operative ledelse, Vernepliktsverket, sikkerhetstjenesten og flere skoleavdelinger omorganisert og flere fellesinstitusjoner og -avdelinger ble nedlagt. Videre ble flere avdelinger opprettet, deriblant to nye utdannings og kompetansesentra. Omstillingen av Forsvaret medfører, i tillegg til organisasjonsendringer, også forbedring av prosesser og IT-verktøy.

5.4.6 Personell

For å bedre familiepolitikken i Forsvaret iverksatte Forsvarsdepartementet høsten 2001 en prøveordning med gratis barnepassreiser. Ordningen gjelder for barnefamilier med aleneforsørger og familier der begge foreldre er ansatt i Forsvaret. Prøveordningen er videreført og evalueres i 2003.

Forsvarets deltagelse i flernasjonale operasjoner ivaretas som en integrert del av Forsvarets virksomhet. Det er derfor lagt betydelig vekt på å tilpasse personellpolitikken også til slik tjeneste.

Den høye aktiviteten innen Forsvarets omstilling og internasjonal virksomhet, kombinert med arbeidet med nedbemanning, innebærer en betydelig belastning for Forsvarets personell.

I nedbemanningsprosessen er det satt sterk fokus på personellpolitiske virkemidler for å stimulere til frivillig avgang. Virkemidlene ble tatt i bruk fra 1. september 2000.

Tabell 5.3 Status avlønnede personer, omregnet til årsverk

Årsverk	01.09.2000			Endring pr. 01.02.2002 ift. sept. 2000			Reduksjon pr. 31.12.2002 ift. sept. 2000		
	Sivile	Militære	Sum	Sivile	Militære	Sum	Sivile	Militære	Sum
FMO	8 860	11 897	20 756	-1 581	-1 226	-2 807	-621	-1 125	-1 746
FB	350	32	382	1 437	38	1 475	-203	-80	-283
FTD	450	92	542	-450	-92	-542	-	-	-
FBOT	9	1	10	-9	-1	-10	-	-	-
Totalt årsverk	9 667	12 021	21 689	-603	-1 281	-1 884	-824	-1 205	-2 029

Reduksjonen/endringene er beregnet i forhold til september 2000. Endringene gjenspeiler de organisasjonsendringene som skjedde 1. januar 2002 (FTD og FBOT ble en del av Forsvarets militære organisasjon (FMO)), mens FB ble opprettet og overtok et antall årsverk fra FMO. Reduksjonene pr. 31.12.2002 reflekterer således ny organisasjon. Kapittel 1792 er holdt utenfor.

Frem til utgangen av 2002 har 2 776 fått innvilget avgang.

Behovet for å beholde og utvikle kritisk kjernekompetanse må ses i sammenheng med arbeidet

med en målrettet og kontrollert nedbemanning. Det er foretatt en fortløpende evaluering av tiltakene med sikte på å justere praksis og hindre utilsiktede effekter.

Kvinneandelen blant militært personell har økt fra 5,4 pst. i september 2000 til 6,6 pst. i februar 2003. På sivile side er det totalt 40 pst. kvinner, herav 16,3 pst. i lederstillinger.

5.4.7 Forskning og utvikling (FoU)

FoU-virksomheten har vært innrettet mot følgende hovedområder: understøttelse til strategiske prosesser og strategiske beslutninger, understøttelse av anskaffelsesprosesser på materiellsiden og gjennomføring av konseptuelle eksperimenter der tilgjengelig teknologi anvendes på nye måter. En betydelig del av FoU-innsatsen har vært knyttet til pågående og fremtidige materiellanskaffelser. Det ble i 2002 brukt betydelige ressurser på utvikling av nye fregatter og nytt sjømålsmissil. I tillegg ble en del ressurser benyttet i forbindelse med konsept- og definisjonsfasen av prosjekt Nye kampfly. FoU-oppgavene innen sektoren gikk i hovedsak til Forsvarets forskningsinstitutt, men også frittstående forskningsmiljø og industri ble benyttet. I tillegg ble industrien tilført ressurser indirekte gjennom FoU-virksomheten knyttet til de større materiellanskaffelsene.

5.5 Forsvarsdepartementet og de sivile etatene

5.5.1 Forsvarsdepartementet

Departementets hovedoppgave i 2002 var å videreføre den grunnleggende omleggingen av Forsvaret, jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001) og Innst. S. nr. 342 (2000–2001). Skiftet i den sikkerhetspolitiske situasjonen som fulgte av terroranslaget mot USA 11. september 2001 og kostnadsberegningene som ble utført på bakgrunn av Stortingets vedtak ved behandlingen av St.prp. nr. 45 (2001–2002), gjorde det nødvendig med ytterligere tilpasninger i Forsvarets oppgaver og struktur. I 2002 la departementet derfor frem St.prp. nr. 55 (2001–2002), jf. Innst. S. nr. 232 (2001–2002). Hovedmålene med denne var å styrke forståelsen for viktigheten av en helhetlig forsvarsplanlegging, sikre stabile og forutsigbare rammer for omleggingen samt å forebygge og bekjempe terrorisme både nasjonalt og internasjonalt. Departementet foreslo også ytterligere tiltak for å sikre den pågående moderniseringen av Forsvaret og politikk og rammer for viktige investeringsprosjekter.

I forbindelse med behandlingen av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001), vedtok Stortinget at Forsvarets overkommando skulle legges ned og at det skulle opprettes en forsvarsstab samlokalisert med Forsvarsdepartementet

tidligst mulig og senest innen 31. desember 2004. Ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002), ble det vedtatt at forsvarssjefen og hans strategiske funksjoner skulle integreres i Forsvarsdepartementet. Samtidig ble det besluttet at en ny forsvarsstab av begrenset størrelse skulle opprettes og samlokaliseres med det nye integrerte departementet.

Deltagelse i NATOs forsvarsplanlegging er en viktig del av strukturutviklingen i Forsvaret. Som en del av NATO-samarbeidet har departementet i 2002 intensivert arbeidet med å balansere det norske Forsvaret i forhold til relevante deler av *Defence Capabilities Initiative* (DCI). DCI skulle bidra til å forbedre de allierte lands evne til å operere sammen gjennom utvikling av moderne militære kapasiteter, standardisering og økt bruk av felles prosedyrer. Det ble på NATO-møtet i november 2002 erstattet av PCC (*Prague Capability Commitment*), som prioriterer kun utvalgte hovedområder.

Departementet har i 2002 arbeidet for å sikre Norge innflytelse med etableringen av en europeisk sikkerhets- og forsvarspolitik (ESDP), særlig i forbindelse med planlegging av mulige fremtidig ledede militære operasjoner i regi av EU.

Det nordiske samarbeidet har blitt en viktig dimensjon i norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. I 2002 hadde Norge formannskapet i det nordiske forsvars- og sikkerhetspolitiske samarbeidet NORDCAPS. Departementet har i særlig grad arbeidet med å styrke samarbeidet knyttet til deltagelse i internasjonale operasjoner. Departementet har også videreutviklet dialogen med de nordiske landene i forbindelse med europeiske sikkerhetsstrukturer, militære operasjoner og omstilling av forsvarsvirksomheten.

Norges innsats i Partnerskap for fred (PfP) og det Euro-Atlantiske Partnerskapsråd (EAPC) er en integrert del av ivaretagelsen av norske sikkerhetspolitiske målsettinger. Partnerskapet ble på NATO-toppmøtet i Praha definert som en viktig del av arbeidet med å fremme fred og stabilitet i Europa. I 2002 vektla departementet å utvikle et sterkere NATO med kollektivt Forsvar som fundament, ved blant annet å forberede kandidatlandene best mulig på NATO-medlemskap. Som del av byrdefordelingen i NATO, har Norge påtatt seg et spesielt ansvar for å kvalifisere de baltiske landene for NATO-medlemskap.

Kunnskapsgrunnlaget for utformingen av norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk må stadig utvikles. Departementet finansierer over post 73 både grunn- og prosjektforskning gjennom sine årlige tildelinger av støtte til forsvars- og sikkerhetspolitisk forskning og utvikling (FoU). I 2002 finansierte departementet seks doktorgradstipen-

diater, samt én post-doktorgradsstipendiat. I tillegg mottok åtte enkeltprosjekter økonomisk støtte fra departementet.

Departementet har videreført arbeidet med neste langtidsdokument. Hovedmålsettingene i arbeidet er å videreføre moderniseringen og effektiviseringen av Forsvaret i perioden. I 2002 sendte departementet føringene for MFU-arbeidet (militær faglig utredning) til forsvarssjefen, og MFU-arbeidet ble startet opp.

5.5.2 Forsvarsbygg (FB)

Forsvarsbygg er et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter og eget styre opprettet 1. januar 2002. Etableringen av Forsvarsbygg er en del av omleggingen av Forsvaret. Inntil 2002 var Forsvarsbyggs oppgaver fordelt på Forsvarets bygningstjeneste og 46 lokale forvaltningsledd under Forsvarets militære organisasjon.

Forsvarsbyggs marked er i all hovedsak Forsvaret, som er leietaker av det meste av eiendommene og som kjøper hovedvolumet av tjenester innenfor drift og utvikling. Inntektene består dermed i hovedsak av husleie fra brukerne av de eiendommene Forsvarsbygg forvalter, samt salg av tjenester relatert til rådgivning, utvikling og drift av eiendommene. Forsvarsbyggs egne medarbeidere utfører det vesentligste av støttetjenestene, forsvarsspesifikke rådgivningsoppgaver og en del av drift- og vedlikeholdsoppgavene. Øvrige deler av oppgavene settes bort til eksterne leverandører.

Forsvarsbyggs regnskap for 2002, kapittel 2463, post 24, viser et underskudd på 3 mill. kr i 2002. Dette belastes reguleringsfondet, som etter dette utgjør 42 mill. kroner.

Forsvarsbyggs økonomimodell innebærer at virksomheten både fører regnskap etter kontantprinsippet og et eget internregnskap i samsvar med regnskapslovens bestemmelser og god regnskapsskikk. Internregnskapet til Forsvarsbygg består av to deler, (i) eiendommene, som omfatter regnskapsføringen for eiendommene som Forsvarsbygg forvalter på vegne av Forsvarsdepartementet og (ii) selve Forsvarsbygg, dvs. regnskapene for virksomheten Forsvarsbygg uten eiendommene. Verdiutviklingen synliggjøres gjennom balanseregnskapet, tilgjengelig for offentligheten gjennom Forsvarsbyggs årsrapport.

Med bakgrunn i handlingsplanen for miljøvern i Forsvaret har Forsvarsbygg utviklet en miljøpolicy med mål som spenner over blant annet biologisk mangfold, friluftsliv, kulturminner, forurensning, avfall og internasjonalt miljøsamarbeid. Miljøaspektet vektlegges i alle prosesser knyttet til drift, bygging og avhending. Forsvarsbygg har

ansvar for en rekke kulturminner og besitter en betydelig kulturminnefaglig kompetanse, både innen rådgivning og praktisk håndverk.

Ved utløpet av 2002 var det 1827 ansatte i Forsvarsbygg. Med unntak av de øverste ledernivåene, har rekruttering av personale til Forsvarsbyggs forretningsområde eiendomsforvaltning i hovedsak skjedd ved intern omplassering.

Forsvarsbygg er delt i tre forretningsområder, eiendomsforvaltning, utbyggingsprosjektet og avhendingsprosjektet. I 2002 har hovedfokus i forretningsområdet eiendomsforvaltning vært å etablere den nye organisasjonen og samtidig sørge for forsvarlig drift. Innføring av horisontal samhandel, slik at det betales husleie fra lokale brukere av eiendom i Forsvaret, innebar etablering av mer enn 190 husleie- og driftsavtaler, som omfatter omkring 20 000 leieobjekter. Videre har det vært særlig fokus på arbeidet med helhetsplaner, som er et sentralt redskap i investeringsplanlegging, forvaltning og disponering av Forsvarets eiendomsmasse.

I Forsvarets omleggingsperiode har utbyggingsprosjektet ansvaret for byggevirkomheten i kraftsamlingsområdene til Forsvaret. Disse områdene omfatter Indre Troms, Bodø, Ørland, Østerdalen, Stavanger og Oslo-området. Rehabilitering utgjør en stor del av jobben, men i overkant av 200.000 kvm. nybygg skal også reises i denne perioden. Målet er å skape militære etablissementer tilrettelagt for effektiv virksomhet og god økonomi i Forsvarets fredsdrift. Utbyggingsprosjektet omsatte i 2002 for 1,2 mrd. kroner. Det er startet bygging av prosjekter med en samlet kostnad på ca. 1,6 mrd. kroner.

Avhendingsprosjektets (Skifte Eiendom) oppgave, er å bidra til å identifisere bygg og eiendom som kan selges, foreta verddivurdering, omregulering og utvikling med sikte på å selge til markedspris. Nettoresultatet av avhendingsvirksomheten utgjorde totalt 167 mill. kroner. I 2002 ble det totalt avhendt 177 666 kvm.

5.5.3 Forsvarets forskningsinstitutt (FFI)

Virksomheten ved Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) i 2002 fulgte i hovedsak instituttets langtidsprogram. Instituttets innsats og ressursbruk følger prioriteringer gjort i Forsvarets forskningspolitiske råd (FFR) og ved behandling av de enkelte prosjektforslag i Forsvaret.

I løpet av året ble 23 prosjekter avsluttet og 24 igangsatt. Ved årsskiftet var 68 prosjekter i arbeid. Instituttets totale omsetning i 2002 var på 473 mill. kroner, mens kostnadene var på ca. 457 mill. kroner. Departementets basistilskudd til FFI over

kapittel 1719, post 51 var i størrelsesorden 161 mill. kroner. Dette utgjør 34 pst. av omsetningen.

Strategiske programmer utgjør hoveddelen av basisbevilgningen, og fanger opp viktige trekk i den militærteknologiske utvikling. I 2002 ble det bl. a. igangsatt arbeider knyttet til beskyttelse mot masseødeleggelsesvåpen, studier av småsatellitter, laserbasert elektrooptisk krigføring og *Computer Network Operations*. Eksempler på strategiske forskningsaktiviteter som ble videreført fra tidligere år, er arbeid med eller forarbeid til nye forsvarsanalyser, analyser av land-, sjø- og luftoperasjoner, samt strukturer, IR-laser motmidler og beskyttelse, ledelse og ledertrening på operasjonelt nivå og utvikling av metoder for miljøanalyser i Forsvaret. Grunnlagsstudiene, som har som mål å frembringe ny viten, var i hovedsak rettet inn mot elektrooptikk, ionosfærefysikk, nevrobiologi og numerisk matematikk.

Forvaltningsoppdrag som ble gjennomført i 2002 var blant annet ivaretagelse av norsk deltagelse i forskningsprogrammene under *Western European Armaments Group* (WEAG) og norsk deltagelse i *NATO Research and Technology Organization* (RTO). I tillegg ble det foretatt vurdering av eksportlisenser på regulært materiell, spesielt vedrørende Irak, geofysisk kartlegging av Nordområdene, bidrag til Forsvarets arbeid med miljøledelse, samt omfattende deltagelse i det arktisk militære miljøsamarbeid (AMEC) med USA og Russland.

Innen oppdragsforskningen legger FFI særlig vekt på å gi tellende bidrag i forbindelse med konseptvalg og teknologiløsninger for Forsvarets materiellinvesteringer. Mange av prosjektene er tverrfaglige med relativt stor faglig bredde. Eksempler på prosjekter i 2002 er nye fregatter, system for tolkning av satellittbilder, utvikling av kommando-, kontroll- og informasjonssystemer (KKI) og KKI-komponenter til Sjøforsvaret og Hæren, bakkebasert luftvern, fremtidige panservåpen og panserbekjempelse, nye sjømålsmissiler/IR-missiler, analyse av nytt redningshelikopter, autonom undervannsfarkost for Sjøforsvaret og sivil virksomhet, undervannsbåter (system og teknologi), minerekognosering, elektronisk krigføring og mottiltak, informasjonsskrigføring i data-nettverk, biologiske mekanismer ved nervegassinduserte hjerneskader, miljøpåvirkninger av Forsvarets aktiviteter, ABC-beskyttelse i endret trusselbilde, soldatutrustning, soldaters yteevne og medisinsk behandling under vinterforhold og sårbarhetsreducerende tiltak innen transportsektoren. FFI har også utført næringspolitiske vurderinger ved materiellanskaffelser.

5.5.4 Nasjonal sikkerhetsmyndighet

Forsvarets overkommando/sikkerhetsstaben ble nedlagt fra årsskiftet 2002/2003 iht. Innst. S. nr 9 (2002–2003), jf. St.meld. nr 17 (2001–2002) Samfunnssikkerhet, og B-innst. S. nr. 7 (2002–2003), jf. St.prp. nr. 1 (2002–2003). Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) ble opprettet som eget direktorat administrativt underlagt Forsvarsdepartementet. Samtidig ble forsvarssjefens sikkerhetsavdeling opprettet for å ivareta sikkerhetstjenesten i Forsvaret. Aktiviteten i sikkerhetsstaben i 2002 var preget av denne organisasjonsendringen. I 2002 ble den første risikovurderingen fra NSM utarbeidet. Risikovurderingen skal gi bakgrunn for prioriteringer innenfor forebyggende sikkerhetstjeneste i sivil og militær sektor. Det var høy aktivitet innenfor utvikling av brukervennlige løsninger for sikring av informasjon. En milepæl i denne forbindelse var at den krypterte mobiltelefonen NSK-200 ble satt i full produksjon. Den internasjonale virksomheten ved staben var fortsatt stor, særlig bistand i forhold til å forberede nye medlemsland for NATOs krav innenfor forebyggende sikkerhet.

5.6 Miljørapport

Handlingsplanen for miljøvern i Forsvaret (1999–2002) lå til grunn for aktiviteten i 2002. Handlingsplanen ble revidert og Forsvarsdepartementets nyopprettede miljøvernpris ble tildelt 6. divisjonskommando for omfattende forebyggende miljøvernarbeid. Et landsomfattende nettverk med kontaktpersoner for de ulike miljøvernpolitiske resultatområder ble etablert. Forsvarets logistikkorganisasjon introduserte retningslinjer som vektlegger miljøhensyn i forbindelse med anskaffelser. Arbeidet med registrering av biologisk mangfold innen Forsvarets forvaltningsområde ble videreført av Forsvarsbygg i samsvar med St.meld. nr. 42 (2000–2001) Biologisk mangfold: Sektoransvar og samordning. Det er til nå igangsatt kartlegging av biologisk mangfold i rundt 70 pst. av Forsvarets skyte- og øvingsfelt. Oppdraget er planlagt fullført i 2005.

Det ble utdannet 150 miljøledere og miljøledelse er definert som et sjefsansvar. Innføring av miljøledelse er påbegynt og forventes å være innført ved alle driftsenheter innen utgangen av 2003. Det har pågått ryddearbeid etter øvelser, utbedring av terrengskader, fjerning av etterlatenskaper og det ble lagt til rette for flerbruk i enkelte øvingsområder. Ved forberedelse av større øvelser har kulturminner innen øvingsområdet blitt avmerket for å unngå skader på disse. Kartlegging for å utarbeide støysonekart for militære flyplasser og for

skyte- og øvingsfelt ble påbegynt. Et omfattende prosjekt vedrørende PCB-opprensking i sjøen utenfor hovedkai og i MTB-havn ved Haakonssvern orlogsstasjon ble sluttført 2002. Haakonssvern har også innført kildesortering og betydelig redusert den totale avfallmengden. Erfaringene fra disse prosjektene vil bli brukt i fremtiden ved andre fors-

varsinstallasjoner. Innen internasjonalt militært miljøsamarbeid deltar Forsvaret i *Arctic Military Environmental Cooperation*, et samarbeid mellom Norge, Russland og USA om miljøtiltak i Nordvest-Russland. Det samarbeides om en rekke prosjekter, både av nukleær og ikke-nukleær karakter.

6 Informasjonssaker

6.1 Sør Hålogaland Heimevernsdistrikt nr. 14

Sør-Hålogaland HV-distrikt nr. 14 (HV-14) ble i forbindelse med behandlingen av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001), vedtatt lokalisert til Mosjøen i Vefsn kommune. HV-14 har i dag sin virksomhet spredt på fire steder i kommunen, både i leide og eide bygningsarealer. Dette gir uforholdsmessig store driftsutgifter, og det søkes derfor en løsning med lokalisering og samling av all virksomhet på ett sted i kommunen. Drevjamoen, ca. 25 km utenfor byen, er vurdert som den mest økonomisk fordelaktige løsning for lokalisering av HV-14s aktiviteter. Løsningen medfører at leide bygningsarealer i Mosjøen by, for hvilke det også er mottatt signaler om forhøyelse av festeavgift, kan avvikles.

6.2 Oscarsborg festning

Den militære virksomhet på Oscarsborg festning – med unntak av den museale aktiviteten – ble vedtatt nedlagt av Stortinget i forbindelse med behandlingen av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001). Ved behandlingen av Innst. S. nr. 196 (2002–2003), jf. Dok. 8:80 (2002–2003) ble følgende vedtak fattet: «Regjeringen bes komme tilbake til Stortinget i statsbudsjettet for 2004 med forslag til mulig nytt militært nærvær på Oscarsborg».

Oscarsborg har en helt spesiell historisk betydning og er et nasjonalt kulturminne av stor verdi. Av denne grunn legges det ned et betydelig arbeid for å finne frem til gode løsninger for å bevare og videreutvikle Oscarsborg. For å finne frem til en fremtidig benyttelse som i størst mulig grad kan forene samfunnsmessige og driftsøkonomiske hensyn, ble det sommeren 2003 foretatt en utlysning hvor aktuelle interessenter ble invitert til å presentere sine forutsetninger for å leie Oscarsborg. Det kom inn fire tilbud.

Felles for samtlige tilbydere er at de er seriøse norske aktører som ønsker å være med på å utvikle Oscarsborg som et nasjonalt og europeisk kulturhistorisk lære- og møtested, med klar basis i forsvarshistorie, naturkunnskap, opplevelser og ver-

neinteresser. Stor allmenn tilgjengelighet og samlende aktiviteter for ulike besøksgrupper, både barn, ungdom og voksne, er sentrale kvaliteter i de innkomne tilbud.

Det er nødvendig med *et parallelt løp* med interessentene ut oktober 2003 for å etablere et totalt bilde av hvilken løsning som fremstår som den beste for staten og Oscarsborg. En leiekontrakt med en ny samarbeidspartner vil kunne påregnes våren 2004.

På bakgrunn av Stortingets vedtak er det også foretatt vurderinger av militær aktivitet på Oscarsborg. Et viktig element har vært at det militære nærvær skal sikre at festningen beholder sitt militære særpreg og at offisielle handlinger ivaretas. Det tenkes her blant annet på føring av splittflagget, i henhold til forskrifter om bruk av statsflagget og i tråd med festningens tradisjoner for øvrig, og saluttering ved aktuelle anledninger. Det foreslås at det etableres en militær kommandant på festningen som ivaretar de plikter som følger av den militære tilstedeværelse. En kommandant er den hevdvunne og tradisjonsrike måten å ivareta Forsvarets funksjoner på. Samtidig som kommandanten skal være Forsvarets representant overfor lokalmiljøet, private og offentlige interesser, skal han sørge for nødvendig koordinering opp mot aktuell kulturhistorisk virksomhet. Med bakgrunn i de sentrale kulturhistoriske elementer og oppgaver synes det tjenelig at kommandanten på Oscarsborg kommandomessig underlegges kommandanten på Akershus festning.

Virksomheten ved de to festningene vil i stor grad være knyttet til likelydende oppgaver, og kommandanten ved Akershus festning vil derfor kunne gi den beste støtte til den nye kommandanten på Oscarsborg festning. Eksempelvis kan saluttering, som normalt skjer iht. planlagte begivenheter, gjøres med bistand fra Akershus festning som har slik kompetanse. Selve utførelsen av salutteringen kan forestås av personell fra Heimevernet i samarbeid med kommandanten. Dette ble blant annet utført ved 17. mai-salutteringen i 2003.

Forsvarsdepartementet vil, i dialog med Forsvarsbygg og de interessenter som har levert inn tilbud, arbeide videre med å etablere et nasjonalt og europeisk kulturhistorisk lære- og møtested.

Det militære nærværet vil sikres gjennom etableringen av en militær kommandant. Det er lagt til grunn at etableringen skal skje til meget begrensede kostnader innenfor dagens budsjett for HV og museumsvirksomheten ved Oscarsborg og Akershus kommandantskap.

I ovennevnte innstilling – Innst. S. nr. 196 (2002–2003), jf. Dok. 8:80 (2002–2003) – ble Regjeringen også anmodet om å trekke Oscarsborg ut av Arbeids- og administrasjonsdepartementets utredning om Statens kulturhistoriske eiendommer og behandle den som egen sak. Forsvarsdepartementet har ivaretatt dette ved de forslag til tiltak som er presentert her og som det nå arbeides videre med.

6.3 Midlertidig lokalisering av det integrerte departementet og Forsvarsstaben

Det nye integrerte Forsvarsdepartementet og opprettelsen av Forsvarsstaben (FST) ble iverksatt 1. august 2003. Departementet la opp til gjennomføring av organisasjonsendringen så raskt som mulig, både for å hente ut effektiviseringsgevinster og av hensyn til organisasjonen. I forhold til forutsetningene ved behandlingen av St.prp. nr. 45 (2000–2001) har departementet nå forsert ledelsesreformen. Departementet tar med dette sikte på å oppnå en klarere og mer oversiktlig styring av Forsvaret, raskere enn Stortinget la til grunn.

Kostnaden forbundet med mellomløsningen på Akershus festningsområde vil etter departementets vurdering bli oppveid av at departementet raskere får foretatt reduksjoner og effektiviseringer i Forsvarets øverste ledelse. Dette har hele tiden vært det viktigste argumentet for å fremskynde prosessen. Bedre og mer effektive beslutninger, mindre dobbeltarbeid og samlede kompetansemiljøer ønsker departementet å realisere allerede nå.

Stortingets frist for gjennomføringen av reformen, som var senest utgangen av 2004, medfører at midlertidig løsning uansett må benyttes siden et nybygg ikke kan være ferdig før tidligst ved årsskiftet 2005–2006.

Forsvarsdepartementet og Forsvarsstaben lokaliseres midlertidig i påvente av at de to organisasjonene skal inn i det planlagte bygget på Akershus festning. Til lokaliseringen benyttes eksisterende bygninger på og ved Akershus festning, for Forsvarsdepartementet i Myntgata og for Forsvarsstaben i bygningene 64 og 66.

I forbindelse med integreringen har departementet fått tilført 100 stillinger. I Myntgata er det økte antallet ansatte plassert ved å fortette i eksisterende lokaler og ved innleie av en brakkerigg.

Leie av brakkeriggen gir en mulighet for å prøve ut nye fysiske løsninger for arbeidsplassutforming. Dette vil gi et viktig erfaringsgrunnlag for detaljutformingen av det nye ledelsesbygget på Akershus.

Bygningene 64 og 66 var tidligere planlagt rehabilitert til annen forsvarsvirksomhet med egne kostnadsrammer. Denne rehabiliteringen var og er påkrevet uavhengig av midlertidig løsning.

Som følge av at Forsvarsstaben flytter midlertidig inn i bygningene 64 og 66 er det nødvendig med en del bygningsmessige tilpasninger. Dette er i hovedsak knyttet til etableringen av situasjons-senter, ekstra sikkerhet, kjøling for dataanlegg og infrastruktur. Deler av infrastrukturen kan gjenbrukes i det nye bygget på Akershus festning. De øvrige kostnadene medfører en bygningsmessig oppgradering som også vil gi merverdi for Forsvarets videre bruk av bygningene.

Kostnadsrammen for de bygningsmessige tilpasningene ved etableringen av den midlertidige lokaliseringen av Forsvarsdepartementet og Forsvarsstaben er 84 mill. kroner uten gjennomføringskostnader.

Investeringskostnadene på 84 mill. kroner ligger innenfor de beløpsgrenser Stortinget har delegert Forsvarsdepartementet å beslutte, jf. punkt 3 i romertallsvedtak IX i B.innst. S. nr. 7 (2002–2003).

6.4 Samlokalisering av Hærens Ingeniørhøgskole med Krigsskolen på Linderud

Ved behandlingen av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001) vedtok Stortinget å opprette et utdannings- og kompetansesenter for Hærens kamptropper – KAMPUKS – lokalisert til Østerdal garnison. Stortingets vedtak inneholdt også en beslutning om nedleggelse av blant annet Hvalsmoen leir – hvor Hærens Ingeniørhøgskole (HIS) var lokalisert. For i størst mulig grad å samle Hærens kompetanse på krigsskolenivå på ett sted, planlegges HIS samlokalisert med krigsskolen (KS) i Linderud leir. Å samle ingeniørhøgskolens undervisningsressurser med de undervisningsressursene som allerede finnes på krigsskolen, vil gi gode synergieffekter.

6.5 Klare kommandolinjer på den enkelte stasjon i forhold til FLOs virksomhet

I Innst. S. nr. 232 (2002–2003), jf. St.prp. nr. 53 (2002–2003), påpeker Stortinget at Forsvarets logistikkorganisasjons (FLOs) plassering ute på

Forsvarets stasjoner og avdelinger ikke må innebære tvil om hvem som har kommandoen.

Det understrekes at et viktig prinsipp ved etableringen av FLO, var at forholdet mellom primærvirksomheten og støttevirksomheten (FLO) skulle reguleres gjennom horisontal samhandel som i et ordinært kunde-/leverandørforhold. Prinsipielt gis midlene til primærvirksomheten (kundene) som kjøper varer og tjenester fra FLO (leverandøren).

Forholdet mellom FLO og primærvirksomheten styres dermed ikke gjennom kommandogivning, men ved et nært samarbeid formalisert gjennom kontrakter. Det er også et sentralt poeng å komme bort fra den tidligere fragmenterte logistikkorganisasjonen, og i stedet etablere en organisasjon hvor helhetstenkning og tverrprioriteringer står i fokus. I dag har sjef FLO kommandomyndighet over logistikkressursene i alle forsvarsgrener, herunder logistikkressursene på lokalt nivå. Sjefene for de tidligere forsyningskommandoene hadde ikke de samme muligheter for helhetlig styring og tverrprioriteringer.

Under eventuelle fredskriser og krigsoperasjoner, særlig de som i noen grad er uforutsigbare både med hensyn til karakter og lokalisering, vil sjef FLO, ved å se alle logistikkressursene under ett, kunne gi operative sjefer logistikkstøtte med en større grad av fleksibilitet, reaksjonsevne, kraftsamling og mobilitet enn tidligere, da den enkelte lokale sjef som hovedregel hadde kommandomyndigheten. Kommandolinjene er etter departementets syn klare, men arbeidsgiveransvaret ble noe endret ved etableringen av FLO.

6.6 Fritak for taushetsplikt overfor den nye granskningskommisjonen for Mehamn-ulykken

Stortinget gjorde den 6. februar 2003 følgende vedtak i samsvar med Innst. S. nr. 114 (2002–2003): «Stortinget ber Regjeringen bruke den kompetanse den har etter gjeldende lovgivning til å frita nåværende og tidligere tjenestemenn for taushetsplikt overfor granskningskommisjonen for Mehamn-ulykken.»

Granskningskommisjonen for Mehamn-ulykken ble nedsatt av Stortingets presidentskap i henhold til Stortingets vedtak av 16. desember 2002. Stortinget har også vedtatt en egen lov for Mehamn-kommisjonen (lov av 11. april 2003 nr. 20) som blant annet fastsetter møte- og forklaringsplikt for vitner som kommisjonen innkaller til avhør. Loven fastslår videre at tvistemålsloven (tvml.) § 204 om forholdet til vitners taushetsplikt kommer til anvendelse.

I henhold til lov av 13. august 1915 nr. 6 om ret-

tergangsmåten for tvistemål (tvml.) § 204 nr. 1 kan det ikke tas imot vitneforklaring som inneholder informasjon som er sikkerhetsgradert i henhold til sikkerhetsloven, «dersom ikke Kongen gir tillatelse». Lov av 20. mars 1998 nr. 10 om forebyggende sikkerhetstjeneste § 12 fastsetter at enhver som får tilgang til gradert informasjon har taushetsplikt overfor «uvedkommende». I og med at granskningskommisjonen er sikkerhetsklarert og autorisert, vil den ikke være «uvedkommende» overfor vitner som eventuelt sitter inne med gradert informasjon. Det anses derfor ikke som nødvendig å fremme en kongelig resolusjon om tillatelse for kommisjonen til å ta imot vitneforklaringer som inneholder gradert informasjon.

Tvml. § 204 nr. 2 fastslår at det «uten samtykke fra departementet» ikke kan tas imot vitneforklaring som vitnet ikke kan gi uten å krenke den alminnelige forvaltningsmessige taushetsplikt man er pålagt som offentlig ansatt. Det ble besluttet 20. november 2002 å oppheve taushetsplikten for tidligere og nåværende ansatte i Forsvaret, slik at kommisjonen vil kunne ta imot forklaringer fra forsvarspersonell uhindret av tvml. § 204 nr. 2. Samferdselsdepartementet (SD) har gitt et tilsvarende samtykke til at kommisjonen kan motta eventuelle vitneforklaringer fra tidligere og nåværende ansatte i SD og etater underlagt SD.

6.7 Strategisk sjøtransport

Norge har lederansvaret for utvikling av strategisk sjøtransport i NATO. Dette var et arbeid som ble iverksatt innenfor rammen av *Defence Capabilities Initiative* (DCI) og videreført under *Prague Capabilities Commitments* (PCC) etter toppmøtet i Praha høsten 2002.

Arbeidet har hatt god fremdrift og forsvarsmistere fra elleve nasjoner underskrev en intensjonsavtale (*Letter of Intent*) våren 2003 der de forpliktet seg til å arbeide for en integrert løsning basert på nasjonale og multinasjonale beredskapskontrakter og fulltids charter. Videre forpliktet de seg til å utnytte eksisterende koordineringsmekanismer fullt ut for å unngå duplisering og finne frem til de mest økonomiske og effektive løsningene.

Som et første resultat av arbeidet med strategisk sjøtransport i NATO ble *Sealift Coordination Cell* (SCC), under norsk ledelse, etablert høsten 2002 i Eindhoven i Nederland. Den ble etablert med ett års prøveperiode, og erklært operativ fra 1. januar 2003. Cellen har som formål å koordinere og utnytte medlemmenes eksisterende ressurser for strategisk sjøtransport mest mulig kostnadseffektivt. Erfaringene fra prøveperioden er udelte

positive, og flere nasjoner opplyser at de har spart betydelige beløp fordi de har benyttet seg av samarbeidsmuligheter som cellen har identifisert. Det tas sikte på å etablere virksomheten ved Eindhoven som et koordineringssenter på permanent basis i løpet av høsten 2003.

6.8 Haakonsvern – Ombygging og utvidelse tørrdokk

Tilpasning av tørrdokken ved Haakonsvern er et av tiltakene knyttet til materiellprosjektet P6088 Nye fregatter. Prosjektet består i å utvide dokken i lengde, bredde, høyde og dybde for å kunne ta imot de nye Fridtjof Nansen-klasse fregattene.

Det settes av midler til prosjektering, og det planlegges med oppstart i løpet av 2004. Stortingets forutsetning om ferdigstillelse i 2006 kan dermed innfris. Departementet vil komme tilbake til Stortinget med saken.

6.9 Bytte av forsvarsmateriell mellom Norge og Nederland

Som en oppfølging av Nordsjøstrategien er det inngått en intensjonsavtale med Nederland. Avtalen innebærer blant annet at de to landene skal vurdere et bytte av aktuelt materiell. Det vil i forbindelse med kommende langtidsdokument bli vurdert mulighetene for å etablere et regime for bytte av materiell/-komponenter mellom Norge og Nederland. Det er identifisert en rekke materiellkategorier som kan være grunnlag for byttehandel. Prosessene for hvordan dette skal gjennomføres, er ennå ikke klarlagt. Arbeidets totale omfang vil bli basert på de beslutninger Stortinget treffer gjennom behandlingen av neste langtidsdokument.

Det er gjort forberedende arbeider som klargjør prosessene gjennom en samarbeidsavtale mellom Norge og Nederland. Intensjonen er å inngå en avtale om det totale omfang av det materiell som blir gjenstand for byttehandel, i løpet av 2004.

Basert på Stortingets beslutninger vedrørende neste langtidsplan, vil arbeidet kunne bli intensivert og eventuelle prosjekter forelagt Stortinget i 2005.

6.10 Årsverksutviklingen i Forsvaret

Innen utgangen av 2005 skal Forsvaret reduseres med minimum 5 000 årsverk. Hovedgrepene for å få dette til er vedtatte strukturendringer, effektivisering av virksomheten og innføring av et nytt felles forvaltningssystem. Målet er å redusere årsverkforbruket slik at det harmoniserer med den

nye strukturens oppsetningsplan (OPL). Arbeidet med å redusere og kutte oppgaver vil være avgjørende for at oppgaver og personellressurser kommer i balanse.

Pr. august 2003 er omlag 2 900 sivilt og militært ansatte innvilget avgangsstimulerende tiltak (AST) for frivillig fratreden. Den frivillige personellavgangen det siste året er kraftig redusert, og er i dag nærmest stoppet opp. Det er flere årsaker til denne utviklingen. En vesentlig årsak er endringen i arbeidsmarkedet med færre muligheter til å få arbeid utenfor Forsvaret. Pr. august 2003 er det ca. 18 000 årsverk i FMO, herav ca. 11 200 militære og ca. 6 800 sivile.

Personellsituasjonen er alvorlig. Netto årsverk-reduksjon i FMO er ca. 1 600 pr. august 2003, sett i forhold til september 2000. Tallene inkluderer personell som er innvilget tiltak og personell som har sluttet (naturlig/tilfeldig avgang), justert for rekruttering. Av det totale pålegget om en reduksjon på 5 000 årsverk utgjør Forsvarets militære organisasjon (FMO) 4 400 årsverk. Resterende 600 årsverk skal tas ut av Forsvarsbygg.

En stor del av personellnedtrekket ble tatt tidlig i omleggingsperioden. Både i 2001 og frem til medio 2002 var nedtrekket i samsvar med planforutsetningene. Forsvaret er imidlertid tilført oppgaver som har medført behov for økte personellressurser. Dette gjelder etablering av Forsvarets innsatsstyrke hvor det har vært nødvendig å tilsette grenaderer. I tillegg er det foretatt sivile tilsetninger hvor ny struktur har krevd kompetanse som Forsvaret ikke innehar i dag.

Av de 4 400 årsverk som FMO skal reduseres med, er totalt ca. 3 750 identifisert. De manglende ca. 650 årsverk vil bli identifisert og fordelt etter at utviklingen i FLO og de ulike leveranseprosjektene i Golf er kjent. Luftforsvaret og Sjøforsvaret ligger godt an til å nå sine omstillingsmål. Hæren er den forsvarsgren som foreløpig har kommet kortest. Det gjenstår et betydelig potensial for personellreduksjoner i Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO), og det forutsettes at FLO vil stå for store deler av det gjenværende nedtrekket. FLO er gitt et måltall på 1 000 årsverk ned pr. 1. april 2004. En plan for nedbemanning for FLO vil foreligge når OPL-arbeidet er fullført i løpet av høsten og vil bli gjennomført under forutsetning av Stortingets godkjenning av omorganisering av FLO.

Forsvarssjefens tiltak for å redusere årsverkforbruket i Forsvaret

For å kompensere manglende årsverkreduksjoner iverksatte forsvarssjefen i april 2003 ekstraordi-

nære tiltak som skal gi FMO en reduksjon på 4 400 årsverk innen utgangen av 2005.

Det foretas en harmonisering av oppsettingsplaner (OPL) for Forsvaret og antall årsverk. Antall stillinger i OPL skal i størst mulig grad harmoniseres med tildelte årsverk basert på tildeling av lønnsmidler.

Det er foretatt en reduksjon av inntaket ved krigsskole 1 for alle forsvarsgrener i 2003.

Videre er all ekstraordinær yrkestilsetting (tilsetting av befal med rett og plikt til yrkestilsetting) av befal i inneværende år kansellert. Den kunngjorte utlysningen av ekstraordinær yrkestilsetting for Sjøforsvaret og Luftforsvaret er kansellert. Beslutningen får imidlertid ikke konsekvenser for stillinger som ble rådsbehandlet i 2002 og hvor personellet allerede er yrkestilsatt eller gitt forhåndstilsagn om dette.

Forsvarets ansatte er oppfordret til å søke avgangsstimulerende virkemidler. Det vil fortsatt være Forsvarets behov som er styrende ut fra kompetansebehov ved den enkelte avdeling. Søknadene skal fortsatt anbefales fra avdelingen, grenstabene og av FLO personell der FLO er berørt. Det vil i saksbehandlingen være et klart fokus på å nå målet om årsverkreduksjoner innen utgangen av 2005.

For å oppnå målet om å harmonisere OPL og årsverk i Forsvaret er det nødvendig å redusere antall midlertidige beordringer i Forsvaret. I omleggingsperioden har man akseptert ustrakt bruk av midlertidige beordringer for å løse pålagte oppgaver. Dette har ført til at det har vært vanskelig å redusere OPLene siden ett befal kan binde opp to stillinger, sin faste stilling og den midlertidige stilling. For å redusere antallet midlertidige beordringer har forsvarssjefen iverksatt følgende tiltak:

- Fullmakten til midlertidig beordring eller behov for midlertidig høyere grad utøves igjenom ett sentralt ledd. Avdelinger som har behov for midlertidig beordring skal innhente godkjenning.
- Personell som midlertidig besitter en stilling på samme gradsnivå og hvor vedkommende samtidig tilfredsstiller stillingens minimumskrav til utdanning og tjenesteerfaring kan, basert på Forsvarets behov, bli tilbudt stillingen gjennom administrativ tilsetting.
- I de tilfeller hvor det ikke er kvalifiserte søkere til ledige stillinger og hvor «måkravene» til stillingen synes for høye, vil stillingsbeskrivelsen bli sendt i retur med pålegg om at avdelingene skal vurdere minimumskravene på nytt. Stillingen må deretter lyses ut på nytt. Stillingen vil stå vakant i påvente av tilsetting og ikke bli dekket av midlertidig beordring.

- Stillinger der arbeidsoppgavene opphører, skal legges ned uten opphold, selv om det er personell som har eierforhold til disse. Vedkommende blir da befal uten fast stilling (BUFS).

Forsvarssjefen har besluttet at ansvaret for BUFS skal tillegges Forsvarsstaben. Forsvarssjefen har innført en restriktiv praktisering av tilsettinger for sivile, kontraktstilsatt befal og vervede i Forsvaret. Ved søknad om utlysning av sivil stilling må avdelingene redegjøre for de konsekvenser det måtte ha å ikke lyse ut og besette stillingen. Søknadene vil bli behandlet av Forsvarsstaben. Terskelen for innvilgelse av tilsetting heves ytterligere fra dagens restriktive praktisering.

Målet for den restriktive praktiseringen av tilsetting av kontraktbefal og vervede er at antallet kontrakter ikke skal øke. Forsvarssjefen har besluttet at det innføres en praksis der avdelingene før enhver kontrakt inngås/fornyas tar kontakt med aktuell beordringsmyndighet for å innhente godkjenning. Hensikten med dette er å få en avklaring på om stillingen kan dekkles av beordringsbefal eller ledig søknadsbefal uten fast stilling. Parallelt skal stillingen også vurderes for nedleggelse. Unntak gjøres for kontrakter som inngås som følge av tjeneste ved internasjonale fredsoperasjoner, bemanning av FIST samt ved bemanning av stillinger i FN/NATO.

Forsvarssjefen har styrket oppfølging og kontroll av stillingsfullmakten.

Beordringsplikten skal i sterkere grad benyttes for å oppnå omstillingsmålene. Den militære kompetanse skal styres slik at den prioriterte virksomheten ivaretas med tilgjengelig militær kompetanse selv om dette for en periode vil måtte gå på tvers av det enkeltes befals ønsker. For søknadsbefelet vil dette kunne innebære midlertidig beordring uten villighet. Beordringsperioden til utlandet vil bli utvidet til å gjelde i fire år i tråd med NATOs retningslinjer. Etter ønske kan personellet fratre etter tre år. Personell i utenlandsstillinger vil få anledning til å søke innenlands avansementsstillinger etter to års tjeneste i vedkommende utenlandsstilling.

Det skal i sterkere grad praktiseres omskolering og omplassering av personell fremfor nytilsetting. Det skal søkes å omplassere overtallig sivil personell (innenfor flytteplikten) og befal uten fast stilling på tvers av forsvarsgrener og enheter for å dekke kompetansebehov. Det skal videre tilrettelegges for omskolering av personellet der dette er hensiktsmessig og som en del av omstillingsprosessen. Forsvarets ressursorganisasjon er gitt i oppdrag å utforme og utøve rutiner i denne sammenheng.

Del II
Budsjettforslag

Programområde 04 Militært forsvar

Programkategori 04.10 Militært forsvar m.v.

Kapitlene i budsjettet

De følgende to tabeller viser nominelle endringer på de forskjellige kapitlene. Det betyr at det i forslaget for 2004 er lagt inn priskompensasjon og virkningen i 2004 av soldatoppgjøret i 2003.

Utgiftssiden er inkludert budsjetterte inntekter iht. etablert praksis. Dersom inntektene blir lavere enn budsjettert, vil forsvarsrammen bli tilsvarende redusert, om inntektene blir større enn budsjettert, gjelder Forsvarsdepartementets generelle merinntektsfullmakt.

Utgifter fordelt på kapitler

		(i 1 000 kr)			
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
	Militært forsvar m.v.				
1700	Forsvarsdepartementet (jf. kap. 4700)	168 101	177 902	253 187	42,3
1710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 4710)		1 549 214	1 061 341	-31,5
1719	Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet	349 949	361 742	622 769	72,2
1720	Felles ledelse og kommandoapparat (jf. kap. 4720)	1 105 575	1 335 214	1 202 847	-9,9
1723	Nasjonal sikkerhetsmyndighet (jf. kap. 4723)	68 726	77 829	94 139	21,0
1725	Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben (jf. kap. 4725)	2 548 905	2 655 797	2 571 784	-3,2
1731	Hæren (jf. kap. 4731)	4 738 410	4 920 836	3 918 825	-20,4
1732	Sjøforsvaret (jf. kap. 4732)	2 994 915	2 990 278	2 694 032	-9,9
1733	Luftforsvaret (jf. kap. 4733)	4 152 567	3 803 828	3 565 523	-6,3
1734	Heimevernet (jf. kap. 4734)	832 334	1 172 499	1 106 051	-5,7
1735	Etterretningstjenesten	614 879	665 477	671 057	0,8
1740	Forsvarets logistikkorganisasjon (jf. kap. 4740)			1 508 754	
1760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 4760)	10 535 726	7 819 577	8 515 284	8,9

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
1790	Kystvakten (jf. kap. 4790)	644 247	649 080	693 574	6,9
1791	Redningshelikoptertjenesten (jf. kap. 4791)	234 141	231 842	23 862	-89,7
1792	Norske styrker i utlandet (jf. kap. 4792)	1 823 549	1 019 074	700 000	-31,3
1795	Kulturelle og allmennyttige formål (jf. kap. 4795)	173 457	183 624	187 540	2,1
	Sum kategori 04.10	30 985 481	29 613 813	29 390 569	-0,8
	Sum programområde 04	30 985 481	29 613 813	29 390 569	-0,8
	Sum utgifter	30 985 481	29 613 813	29 390 569	-0,8

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
	Militært forsvar m.v.				
4700	Forsvarsdepartementet (jf. kap. 1700)	3 227			
4710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 1710)			130 000	
4720	Felles ledelse og kommandoapparat (jf. kap. 1720)	27 198	17 197	12 123	-29,5
4723	Nasjonal sikkerhetsmyndighet (jf. kap. 1723)		297	297	0,0
4725	Fellesinstitusjoner og -inntekter under Forsvarsstaben (jf. kap. 1725)	154 149	117 211	85 639	-26,9
4731	Hæren (jf. kap. 1731)	113 329	77 633	69 402	-10,6
4732	Sjøforsvaret (jf. kap. 1732)	94 077	44 539	45 991	3,3
4733	Luftforsvaret (jf. kap. 1733)	174 143	104 899	107 995	3,0
4734	Heimevernet (jf. kap. 1734)	6 817	2 567	2 650	3,2
4740	Forsvarets logistikkorganisasjon (jf. kap. 1740)			21 570	
4760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 1760)	355 214	414 000	216 638	-47,7
4790	Kystvakten (jf. kap. 1790)	5 333	340	352	3,5
4791	Redningshelikoptertjenesten (jf. kap. 1791)	10 110	17 715		-100,0

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004	Pst. endr. 03/04
4792	Norske styrker i utlandet (jf. kap. 1792)	165 361			
4795	Kulturelle og almenntilgode formål (jf. kap. 1795)	9 406	779	731	-6,2
4799	Militære bøter	1 181	1 109	1 000	-9,8
	Sum kategori 04.10	1 119 545	798 286	694 388	-13,0
	Sum programområde 04	1 119 545	798 286	694 388	-13,0
	Sum inntekter	1 119 545	798 286	694 388	-13,0

Kap. 1700 Forsvarsdepartementet (jf. kap. 4700)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	161 719	170 330	245 474
73	Forskning og utvikling, <i>kan overføres</i>	6 382	7 572	7 713
	Sum kap 1700	168 101	177 902	253 187

Korrigert for priskompensasjon er post 01 økt med ca. 75 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2003. Økningen skyldes i all hovedsak omdisponering av midler som en følge av at Forsvarets overkommando er nedlagt, og personell er overført til departementet.

Post 01 Driftsutgifter

Post 01 bevilges til dekning av departementets driftsbudsjett, tilskudd til forskning og utvikling, Norges delegasjon til NATO, departementets spesialutsending til den norske ambassaden i Washington DC og Chairman Senior Resource Board i NATO HQ i Brussel.

Departementet har i tillegg en spesialutsending til London, en til Madrid og en til Brussel som er lønnet over Utenriksdepartementets budsjett, ved en rammeoverføring fra Forsvarsdepartementets budsjett. I tillegg er det på posten avsatt 14 mill. kroner til forvaltningsoppdrag til Forsvarets forskningsinstitutt.

I forbindelse med behandlingen av Innst. S. nr. 343 (2000–2001), jf St.prp. nr. 45 (2000–2001) vedtok Stortinget at Forsvarets overkommando skulle leg-

ges ned, og at det skulle opprettes en forsvarsstab samlokalisert med Forsvarsdepartementet tidligst mulig og senest innen 31. desember 2004. Ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002), ble det vedtatt at forsvarssjefen og hans strategiske funksjoner skulle integreres i Forsvarsdepartementet. Samtidig ble det besluttet at en ny forsvarsstab av begrenset størrelse skulle opprettes og samlokaliseres med det nye integrerte departementet.

Ledelsesreformen skal bidra til å styrke evnen til strategisk og overordnet planlegging i hele forsvarssektoren, og gjøre departementet til en mer strategifokusert organisasjon med større gjennomføringsevne. Forsvarsdepartementet har etablert en ny organisasjonsmodell der forsvarssjefen og hans strategiske funksjoner er integrert i departementet. Det er opprettet en forsvarsstab til støtte for forsvarssjefen i hans rolle som etatssjef. Arbeidet med å optimalisere arbeidsprosessene i departementet og mellom departementet og forsvarsstaben vil fortsette, slik at man fullt ut får realisert gevinstpotensialet som omorganiseringen har bidratt til å skape.

Det vil i 2004 pågå et kontinuerlig arbeid knyt-

tet til å modernisere departementets interne styringsprosesser. Forsvarsdepartementet skal legge mer vekt på en balansert styring som omfatter alle sider av driften som understøtter departementets måloppnåelse.

Forsvarsdepartementet vil i 2004 prøve ut nye arbeidsformer. Det er allerede etablert et pilotmiljø som prøver ut nye team- og prosjektarbeidsformer. Hensikten med dette er å vinne erfaringer for bl.a. å kunne realisere målet om at kompetansemiljøet skal samles og oppgavene løses i integrerte prosesser. Dette la komiteens flertall til grunn i forbindelse med Stortingets behandling av Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002). Erfaringene vil danne grunnlag for innrettingen og den videre utviklingen av departementet i fremtiden, herunder utformingen av nybygg på Akershus-området.

Styrer råd og utvalg

Forsvarsdepartementet har fra tidligere oppnevnt 14 styrer, råd og utvalg. En kritisk gjennomgang av disse, har resultert i at syv legges ned.

Styret i det frivillige skyttervesen (DFS) består i dag av syv medlemmer, hvorav to medlemmer fra Forsvaret. Omorganiseringen av Forsvarets øverste ledelse medfører at det er tilstrekkelig at Forsvaret har ett medlem i styret jf. romertallsvedtak VI.

Post 73 Forskning og utvikling

Forsvarsdepartementet yter støtte med midler til forskning og utvikling innenfor sikkerhets- og forsvarspolitik. Formålet er dels å bidra til relevant kompetansebygging i Norge og økt kunnskap og innsikt i de sikkerhetspolitiske utfordringer og problemstillinger som vårt land står overfor, dels å gi økt kunnskap om bakgrunnsfaktorer for norsk politikk på det forsvars- og sikkerhetspolitiske området. Støtten deles i én del som tilfaller prosjekter etter søknad, én del som finansierer doktorgradsstudenter ved seks utvalgte institutter og et post-doktor-stipend som tildeles etter fri konkurranse.

Kap. 4700 Forsvarsdepartementet (jf. kap. 1700)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
16	Refusjon fødselspenger	1 099		
18	Refusjon sykepenger	2 128		
	Sum kap 4700	3 227		

Kap. 1710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 4710)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
24	Driftsresultat		-955 436	-709 000
47	Nybygg og nyanlegg, <i>kan overføres</i>		2 504 650	1 770 341
	Sum kap. 1710		1 549 214	1 061 341

Post 24 Driftsresultat

Posten viser et overskudd på 709 mill. kroner. Dette tilsvarer elementene avskrivning og utvik-

ling i husleien som betales av Forsvarets brukere og er teknisk bestemt. Dette beløpet og kapitlets totale utgiftsbeløp gir byggebevilgningene på post 47.

Post 47 Nybygg og nyanlegg, kan overføres

Korrigert for priskompensasjon er posten redusert med 781 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2003. 142 mill. kr skyldes en gjennomgang av hvilke utgifter som skal føres som henholdsvis drift eller investering på kapitlet. Reelt er posten dermed redusert med 639 mill. kroner. Reduksjonen innebærer forskyvninger av planlagte investeringer i eiendom, bygg og anlegg (EBA) som vil bli vurdert i arbeidet med neste langtidsplan for Forsvaret. Posten omfatter utgifter til oppføring av nybygg og anlegg og større moderniseringstiltak. Innenfor posten finansieres også større investeringstiltak for å ivareta bygningsmessige krav i lover og forskrifter, herunder brannverntiltak, utbedring av vann- og avløpsanlegg og andre pålegg av helse-, miljø- og sikkerhetshensyn. Posten kan også benyttes til erverv av EBA.

Forsvarsbygg

Forsvarsbygg (FB) er et forvaltningsorgan organisert som egen virksomhet med eget styre, vedtekter og nettbudsjettering på post 24 og tilhørende reguleringsfond. Forsvarsbygg skal drives etter forretningsmessige prinsipper og skal basere sin inntjening på husleie og oppdrag fra sine kunder, hvor Forsvarets militære organisasjon er den største.

Forsvarsbygg planlegger virksomheten ut fra det oppdragsomfanget og de inntektene som etaten kan planlegge å motta fra oppdragsgiverne. Tabellen i det følgende viser forventet omfang av de ulike delene av virksomheten i 2004. Fra 2003 ble husleien fullt kostnadsdekkende, jf. St.prp. nr. 1 (2002–2003) og St.prp. nr. 1 Tillegg nr. 6 (2002–2003), jf. B.innst. S. nr. 7 (2002–2003). Dette innebærer at husleien også inkluderer et kapitalelement.

Husleieordningen med kapitalelement synliggjør de reelle kostnadene ved bruk av Forsvarets EBA. Innføringen av ordningen er derfor et sentralt element i arbeidet med å rasjonalisere driften i

Forsvaret. Innføring av full kostnadsdekkende husleie og vedtatte organisasjonsendringer er to vesentlige tiltak for å nå målet om å redusere antall kvadratmeter i bruk fra seks mill. til fire mill. Samtidig sørger ordningen for at Forsvarets EBA ivaretas på en samfunnsøkonomisk mest mulig forsvarlig måte.

Forsvarsbygg yter også andre tjenester, bl.a. rådgivning til Forsvaret i forbindelse med identifisering av EBA som Forsvaret ikke lenger har behov for. Ved at overflødig EBA identifiseres og selges til markedspris, frigjøres ressurser til annen anvendelse innenfor Forsvarets militære organisasjon. I tillegg utfører Forsvarsbygg faste oppdrag for departementet. For disse oppdragene mottar Forsvarsbygg et tilskudd, jf. kapittel 1719, post 01.

Fordi Forsvarsbygg nettbudsjetteres på post 24 og drives etter forretningsmessige prinsipper, er det behov for løpende periodisering av økonomien fra et budsjettår til et annet. Forsvarsbygg har et reguleringsfond for slik periodisering av årets regnskapsmessige resultat. Ved utgang av 2002 var fondet på 42 mill. kroner. Det blir ikke budsjettert med endring i nivået i 2004.

Virksomheten i budsjettåret 2004 vil være fokusert på å etablere størst mulig grad av forretningsmessighet på de områder som kan defineres som konkurranseutsatte. Det vil bli lagt stor vekt på å videreutvikle kunde/leverandørforholdet og husleiemodellen slik at leien i størst mulig grad reflekterer de direkte kostnadene ved det enkelte leieobjekt. Samtidig vil effektiviseringen av Forsvarsbygg være en stadig pågående prosess slik at enhetskostnadene (pr. kvm) blir redusert, samtidig som vedlikeholdet av bygningene blir holdt på et forsvarlig nivå.

Nedenstående tabell gir en oversikt over de viktigste delene av omsetningen i virksomheten. Denne viser også en kolonne for Forsvarsbyggs virksomhet i 2003 som sammenligningsgrunnlag. I tillegg vil en betydelig andel av NATO-postene på kapittel 1760 (post 44, 48) bli omsatt gjennom Forsvarsbygg.

Tabell 7.1 Hovedtrekk i Forsvarsbyggs budsjetterte omsetning

		(i mill. kr)	
		Budsjett 2003	Budsjett 2004
Fra brukerne av Forsvarets eiendom, bygg og anlegg	Kostnadsdekkende husleie (kun driftsartene uten kapitalelementet)	972	899
	Annen drift (energi, VVS, osv.)	737	611
Fra Forsvarsdepartementet	Tilskudd	36	36
Investeringer post 47	Investeringer i Forsvarets eiendom, bygg og anlegg	2 505	1 770

Vedlikehold med spesiell omtale – PCB-holdige lysarmaturer

I april 2000 ble det vedtatt en ny forskrift om polyklorerte bifenyl (PCB). I følge forskriften er det fra januar 2005 forbudt å bruke PCB-holdige kondensatorer i lysarmaturer. Det er gjennomført en kartlegging av PCB-holdige lysarmaturer i Forsvaret som viser at det er behov for utskifting av et betydelig antall lysarmaturer i Forsvarets bygg. Utskifting av lysarmaturer vil medføre en del følgekostnader i form av bygningstekniske arbeider. Utskiftingen kan imidlertid bidra til positive sideeffekter som energibesparelse, bedre lysutbytte og bedre arbeidsmiljø. Arbeidet er planlagt ferdigstilt i 2005 med en kostnadsramme på inntil 250 mill. kroner. Dette er en utgift som det opprinnelig ikke var planlagt for i inneværende langtidsplan.

Investeringer i eiendom, bygg og anlegg – generelt

Bevilgningen til EBA-prosjekter skal i 2004 i hovedsak bidra til å videreføre omstillingen. I tillegg vil det bli prioritert nødvendige EBA-tiltak knyttet til innføring av nye materiellsystemer. Omstillingstiltak som prioriteres, er knyttet til funksjoner som må være på plass for at virksomheter skal kunne flyttes til ny lokalisering. Dette omfatter i hovedsak kontorer, forpleiningslokaler, forlegninger samt noe undervisnings- og vedlikeholdslokaler. Bare strengt nødvendige tiltak rettet mot helse, miljø og sikkerhet vil bli gjennomført i tillegg til omstillingstiltak i 2004.

Som et ledd i arbeidet med ytterligere kostnadsreduksjoner både på kortere og lengre sikt, vil departementet legge vekt på en større grad av fleksibilitet i valg av løsning ved gjennomføring av byggeprosjekter. Sett i forhold til mer tradisjonelle alternativer, innebærer dette økt fokus på standardiserte løsninger med kortere levetid, flerbruks-

muligheter og enklere bygningsstandard som samtidig er rimelige i anskaffelse. Dessuten vil det legges vekt på løsninger som ved behov kan relokaliseres/flyttes. Det vil imidlertid fortsatt være slik at ved valg av EBA-løsning, så vil det mest kosteffektive alternativet bli lagt til grunn. Det forutsettes at løsningene tilfredsstiller lover og forskrifter, samt normer for helse, miljø og sikkerhet.

Fordi Forsvaret skal avhende i alt ca. 2,4 mill. kvm. bygningsmasse for å spare driftskostnader og skaffe inntekter til omleggingen av Forsvaret, er det viktig å gjennomføre avhendings-/salgsprosessen så raskt som mulig. Tempo i avhending der Forsvaret bygger ned, vil således bidra til å sikre utbyggingstakten andre steder.

Prosjekter som er omtalt i tidligere stortingsproposisjoner, er justert for prisstigning for den gjenstående delen av produksjonen.

Det innføres ny praksis for budsjettering av gjennomføringskostnader for investering i EBA. Gjennomføringskostnader for investering i Forsvarets EBA har tidligere vært budsjettert på post 01 (kapittel 1760), og EBA-investeringene på post 47 (kapittel 1760). EBA-investeringene budsjetteres nå på kapittel 1710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg.

Gjennomføringskostnadene er nå inkludert i bevilgningsforslaget på post 47 og i kostnadsrammene for prosjektene fordi dette dreier seg om en nødvendig utgift til EBA-investeringer. Det gir et mer helhetlig bilde av totalkostnadene å inkludere gjennomføringskostnadene i kostnadsrammen for det enkelte prosjekt.

For de nye prosjektene som legges frem for vedtak i denne proposisjonen, er derfor Forsvarsbyggs gjennomføringskostnader inkludert i kostnadsrammen. For tidligere godkjente prosjekter er den gjenværende delen av gjennomføringskostnadene lagt til kostnadsrammen. De nye kostnads-

rammene for tidligere godkjente prosjekter fremgår av tabell for nasjonalfinansierte investeringer.

Tabell 7.2 Formålstabell

(i mill. kr)	
Formål	Forventet utbetaling 2004
Fellesformål	750
Hærstyrker	550
Sjøforsvarsstyrker	200
Luftforsvarsstyrker	230
Heimevernet	40
Sum	1 770

Nye prosjekter med kostnadsramme over 100 mill. kroner

Akershus festning – Forsvarets ledelsesbygg

I forbindelse med behandlingen av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001), vedtok Stortinget at Forsvarets overkommando skulle legges ned, og at det skulle opprettes en forsvarsstab samlokalisert med Forsvarsdepartementet tidligst mulig og senest innen 31. desember 2004. Ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002), ble det vedtatt at forsvarssjefen og hans strategiske funksjoner skulle integreres i Forsvarsdepartementet. Samtidig ble det besluttet at en ny forsvarsstab av begrenset størrelse skulle opprettes og samlokaliseres med det nye integrerte departementet.

Det nye ledelsesbygget er planlagt på Verkstedsgården i den nordøstre delen av ytre festningsområde. Prosjektet omfatter et nybygg kombinert med rehabilitering av eksisterende bygninger og er planlagt med inntil 560 arbeidsplasser. Det er en løpende dialog med Riksantikvaren for avklaring av vernehensyn.

I 1946 og 1967 ble det inngått avtaler mellom Oslo kommune og staten ved Forsvarsdepartementet vedrørende Akershus-området og Huseby-området. Avtaleteksten for rammeavtalen av 1967 ble tatt inn som «Vedlegg til St.prp. nr. 1 for 1967–68, Forsvarsbudsjettet». Stortinget samtykket i inngåelse av avtalen ved behandlingen av Innst. S. nr. 262 (1967–68), jf. romertallsvedtak II.

FD orienterte Stortingets forsvarskomite i brev av 26. mai 2003 om ønsket om å terminere ramme-

avtalen gjennom inngåelse av en ny avtale mellom Oslo kommune og staten ved FD. FD har fremmet et forslag til ny avtale med Oslo kommune som terminerer avtalene fra 1946 og 1967. Forslag til avtale er behandlet i Oslo kommune, og ny avtale er nå undertegnet av begge parter. Den nye avtalen medfører at de begrensninger som er fastsatt i avtalen av 1967 med hensyn til bygging på Akershus-området, opphører.

Ledelsesbygget er planlagt ferdigstilt ved årsskiftet 2005/2006. Midlertidig lokalisering av organisasjonen frem til ferdigstillelse er ikke en del av dette prosjektet.

Prosjektet har vært gjenstand for ekstern kvalitetssikring. Prosjektet foreslås gjennomført innenfor en kostnadsramme på inntil 559 mill. kroner, der Forsvarsbyggs gjennomføringskostnader er lagt inn med 30 mill. kroner. I tillegg er det foreløpig estimert at utstyr og møbler, som finansieres over andre kapitler og poster, vil koste 55 mill. kroner. Kostnader knyttet til omlegging og flytting av datarom og telefonsentral, som i dag er på Huseby, ligger ikke inne i byggeprosjektet. Disse kostnadene er foreløpig anslått til om lag 15 mill. kroner.

Bodø – Miljøprosjekt

Prosjektet omfatter nødvendige tiltak for å oppfylle kravene som er stilt etter forskrift om grenseverdier for lokal luftforurensning og støy. Forskriften er hjemlet i forurensningsloven og pålegger eier av blant annet flyplasser å kartlegge støy og luftforurensning for alle helårsboliger, barnehager, utdanningsinstitusjoner og helseinstitusjoner som har et støynivå over 35 dBA innendørs. Kartleggingen skal også inneholde en tiltaksbeskrivelse for å redusere forurensningen ned til grenseverdien. Videre krever forskriften at eiere av flyplasser innen 1. januar 2005 skal ha gjennomført tiltak for alle helårsboliger, barnehager, utdanningsinstitusjoner og helseinstitusjoner som har et innendørs støynivå over grenseverdien på 42 dBA.

Prosjektet omfatter en rullebaneforlengelse på 600 meter og støytiltak for om lag 85 hus i Bodø. Ved å forlenge rullebanen vil antall hus med behov for tiltak, bli vesentlig redusert, hvilket representerer den beste løsningen med tanke på miljø, økonomi og fremdrift.

Prosjektet er planlagt ferdigstilt i 2005.

Prosjektet foreslås gjennomført innenfor en kostnadsramme på inntil 223 mill. kroner, der Forsvarsbyggs gjennomføringskostnader er 13 mill. kroner.

Nasjonalfinansierte investeringer

Tabell 7.3 Prosjekter over 100 mill. kroner

(i mill. kr)			
Formål/Sted/Prosjektnavn	Ramme	Utbetaling 2004	Til utbetaling senere
FELLESFORMÅL			
Akershus – Nytt administrasjonsbygg ISL	559	160	354
Gråfjell – Regionfelt Østlandet	1 992	300	1 218
Hele landet – Oppgradering transmisjonsnettet FDN (FLO)	139	27	73
Rena – Rena tekniske verksted (FLO)	208	80	94
HÆRSTYRKER			
Heggelia – Flerbruksbygg	175	45	51
Hele landet – Elektroniske skytebaner	141	25	21
Huseby – Utbedring av byggskader HMKG	149	45	52
Mauken-Blåtind – Sammenslåing av skytefelt	175	50	88
Sessvollmoen – Nytt UV verksted for teknisk utdanning	151	75	33
Setermoen – Fellesprosjekt inkl. varmesentral	283	84	
SJØFORSVARSTYRKER			
Laksevåg – Restaurering og tilbygg Sjøkrigsskolen	140	70	54
Madla – Nye mannskapsforlegninger	110	70	31
LUFTFORSVARSTYRKER			
Bodø – Miljøtiltak	223	130	90
Bodø – Restaurering vann og avløpsanlegg	108	36	
Hele landet – Bakke til lufradioer	237	60	151
Sum	4.790	1 257	2 310

Kap. 4710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 1710)

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
47	Salg av eiendom			130 000
	Sum kap 4710			130 000

Post 47 er redusert med 90 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2003. Posten omfat-

ter netto inntekter fra salg av fast eiendom.

Kap. 1719 Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	41 904	46 650	257 048
43	Til disposisjon for Forsvarsdepartementet		20 000	20 000
51	Tilskudd til Forsvarets forskningsinstitutt	160 902	152 458	158 604
71	Overføringer til andre, <i>kan overføres</i>	51 832	52 634	55 117
78	Norges tilskudd til NATOs driftsbudsjett, <i>kan overføres</i>	95 311	90 000	132 000
	Sum kap 1719	349 949	361 742	622 769

Korrigert for priskompensasjon er kapitlet økt med 255,6 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2003. 215,3 mill. kroner skyldes at det ifm. integreringen av departementet og deler av tidligere FO, er flyttet utgifter fra kapittel 1720. Dette gjelder bl.a. Norges militære misjoner, deltagelse i NATOs hovedkvarter i Brussel mm. og utgifter til støtte for prosjekter i Baltikum etc. 42 mill. kroner skyldes økt behov på post 78 Norges tilskudd til NATOs driftsbudsjett som følge av endret kurs mellom norske kroner og euro, og en økning i nivået for NATOs driftsbudsjett i 2002 som får full virkning for post 78 i 2004. Av midlene tilført fra kap. 1720 utgjør ca 9 mill kroner den reelle utgiftsøkningen og følger av nye oppgaver og økt bemaning, bl.a. ny forsvarsattaché i Ankara.

Post 01 Driftsutgifter**Norges militære misjoner**

Forsvarsattachéene er Forsvarsdepartementets representanter ved norske utenriksstasjoner. Forsvarsattachéene skal holde seg godt orientert om de sikkerhetspolitiske, forsvarspolitiske og militære forhold i det eller de land hvor de er akkreditert og gjennom relevante og tidsmessige rappor-

ter gi konstruktive bidrag til beslutningsprosesser og beslutningsgrunnlag i Forsvarsdepartementet og i Forsvaret. Dette omfatter den løpende sikkerhetspolitiske, forsvarspolitiske og militære debatt med spesiell vekt på forhold som angår Norge, synet på den militærstrategiske utvikling i det geografiske området eller den region det aktuelle land tilhører, de væpnede styrkers organisasjon, utvikling, utrustning og øvingsvirksomhet, materiellinvesteringsplaner og utvikling i forsvarsbudsjettet.

Som representant for Norge skal forsvarsattachéene fremme norske interesser. Attachéene skal redegjøre for norske myndigheters syn på aktuelle militære, forsvars- og sikkerhetspolitiske saksfelt. Videre skal attachéene fremme leveranser for norske forsvarsleverandører der det tjener norske interesser. Dette skal skje gjennom nær kontakt med Forsvarsdepartementet og ved behov gjennom samråd med de aktuelle instanser i Forsvaret. Forsvarsattachéene er styringsmessig underlagt det nye integrerte Forsvarsdepartementet. Departementet har forsvarsattachéordningen kontinuerlig under vurdering. Derfor kan forsvarsattachéenes plassering og sideakkreditering bli endret over tid.

Tabell 7.4 Norges militære misjoner i utlandet

Misjon	Sideakkreditering	Assisterende attachéer
Finland (Helsingfors)		
Frankrike (Paris)	Spania	
Italia (Roma)	Slovenia, Ungarn, Bulgaria, Romania	1
Latvia (Riga)	Estland, Litauen	1
Nederland (Haag)	Belgia, Luxemburg	
Polen (Warszawa)	Tsjekkia, Slovakia	
Russland (Moskva)	Hviterussland, Ukraina, Kirgisistan, Tadsjikistan, Usbekistan, Kasakhstan	1
Storbritannia (London)	Irland	
Sverige (Stockholm)		
Tyrkia (Ankara)		
Tyskland (Berlin)	Sveits, Østerrike	
USA (Washington)	Canada	2

Støtte til partnerland

Forsvarsdepartementet forvalter midler for samarbeid med partnerlandene, herunder støtte til kurs og seminarer. For eksempel arrangerer Forsvarsdepartementet, i samarbeid med NATO, medie- og informasjonsseminar med deltakelse fra nye NATO-allierte, samtlige inviterte land til alliansen og øvrige bilaterale partnere på Balkan. Seminarene fokuserer på individuell medietrening og åpen diskusjon om informasjonsstrategi. Tiltaket er et ledd i Norges støtte til demokratiutviklingen i partnerland. Foruten generelle kurs i tilknytning til PfP *Partnership Work Programme* vil støtten i hovedsak bli prioritert til å finansiere prosjekter i Russland og Baltikum, henholdsvis omskolering av russiske offiserer og støtte til NATO-integrasjon av de baltiske stater. Videre vil støtten i økende grad benyttes til nye prosjekter overfor landene på Balkan, herunder støtte til forsvarsreform og prosjekter som bidrar til styrket demokratisk kontroll over de væpnede styrker.

Prosjekter i Baltikum

Hovedtyngden av norsk støtte til Baltikum foregår innenfor en bilateral ramme, og reguleres gjennom årlige tiltaksplaner. Norsk forsvarsstøtte har primært fokusert på tiltak som kunne kobles direkte til partnerskapsmål og NATOs forsvarsplanleggingssystem for partnerland, samt til NATOs tilbud gjennom sine program for aspiranter om å

bistå i landenes forberedelser til NATO-medlemskap. Tiltaksplanene inneholder aktiviteter som besøkutveksling, ekspert samtaler, donasjon av forsvarsmateriell, utdanning og kursvirksomhet, felles øvelser, samt rådgivning på en rekke områder.

De baltiske land vil fortsatt ha behov for militær støtte for å videreføre sine forsvarsreformer. Norge vil fortsette omfanget av støttevirksomheten i perioden 2004–2007. Støtten vil gå over i en ny fase basert på gjensidig nytte med vekt på noen prioriterte aktiviteter. Innenfor de baltiske prosjektene vil norsk støtte primært ta form av å gjennomføre igangsatte prosjekter. Norge vil videreføre instruktørstøtten til den baltiske stabsskolen (BALTDEFCOL) og gjennomføre kurs for skips- og minedykkere i regi av den baltiske dykkerskolen underlagt BALTRON-prosjektet. I tillegg vil Norge prioritere luftovervåkning- og kontroll, herunder en større oppgradering av det baltiske luftovervåkningsnettet – BALTNET.

Norge vil særlig prioritere hær samarbeid med Latvia med tanke på å bistå i utviklingen av en relevant hærstruktur. For øvrig vil Norge for samtlige tre land prioritere samarbeid innenfor områder som EOD (*explosive ordnance disposal*), luftovervåkning, luftstridsledelse og luftvern, vertslandsstøtte, forebyggende sikkerhet, samband, samt kommunikasjon og informasjons-systemer. I 2004 vil Norge ha utplassert fire faste rådgivere samt to instruktører i regionen. Som alliert vil Norge kunne ha en særlig

rolle mht. å implementere policy og overordnede doktriner som alliansens land arbeider etter, for å bidra til en smidig overgang til NATO-medlemskap for Estland, Latvia og Litauen.

Arctic Military Environmental Cooperation (AMEC)

AMEC er et militært miljøsamarbeid startet av Norge, USA og Russland. Formålet med AMEC er å bedre miljøsikkerheten i Arktis. Dette skal gjøres ved å gjennomføre avtalte fellesprosjekt som vil motvirke radioaktiv og konvensjonell forurensningsfare fra militære aktiviteter. I tillegg skal AMEC skape tillit og kontakt mellom de militære myndighetene. AMEC har utviklet et titalls prosjekter som er under gjennomføring, og med omfattende deltakelse av russiske militære myndigheter.

AMEC kan medvirke til bedre fysisk sikring av atomanlegg og derigjennom redusere faren for bruk av radioaktivt materiale som terrorvåpen, samt bidra til et tryggere og sikrere livsmiljø i regionen. Forsvarsdepartementet har arbeidet for å styrke det multilaterale samarbeidet som AMEC representerer. I juni i 2003 ble Storbritannia fullverdig medlem av AMEC.

Norsk støtte til omskolering av russiske offiserer

Hovedmålet med det norske omskoleringsprosjektet er å øke muligheten for at overtallige russiske offiserer kan skaffe seg arbeid på det sivile arbeidsmarkedet. Tiltaket har også som formål å bidra til fortsatt utdyping av tillit og gjensidig forståelse på det forsvarsrelaterte området mellom Norge og Russland. Tatt i betraktning vår felles grense med Russland i nord, er norsk forsvarsrelatert samarbeid med Russland i betydelig grad fokusert på nordområdene. Det har derfor vært naturlig å avgrense engasjementet på omskoleringssektoren til Nordvest-Russland.

Kursene gjennomføres i Murmansk og går over fire måneder, med faginnhold tilpasset lokale behov. Prosjektet er meget godt mottatt i Nordvest-Russland, hvor det er et stort behov for å omskolere offiserer til sivile yrker. Det er inngått en intensjonsavtale mellom forsvarsdepartementene i Norge og Russland, mens gjennomføringen av prosjektet på lokalt hold er forankret i en avtale mellom samtlige parter, dvs. de respektive forsvarsdepartementene, de russiske utdanningsinstitusjonene og Høgskolen i Bodø.

Samarbeid med nye allierte

Det bilaterale samarbeidet mellom Forsvarsdepartementet og forsvarsdepartementene i Polen, Tsjekkia og Ungarn bidrar til å styrke det generelle sikkerhets- og forsvarspolitiske samarbeidet med disse landene, samt til raskest mulig å integrere de nye landene fullt ut i NATO.

Diverse utgifter

Forsvarsdepartementet yter prosjektstøtte/engangstilskudd til sivile organisasjoner, veteranforeninger, forsvarsrelaterte jubileer, -bokverk etc. Posten dekker i tillegg uforutsette fellesutgifter.

Tilskudd til Norges hjemmefrontmuseum

Norges hjemmefrontmuseum arbeider med en samlet kildebasert fremstilling av Storbritannias «*Special Operations Executive*» og Norge under annen verdenskrig. Det er gitt støtte i 2001, 2002 og 2003, og det foreslås 175 000 kroner i støtte i 2004 til avslutning av arbeidet.

Tilskudd til Forsvarsbygg

Samtlige oppgaver knyttet til Forsvarets eiendomsforvaltning er samlet i Forsvarsbygg. Departementets grunntilskudd til Forsvarsbygg er på ca. 36 mill. kroner over post 01 for 2004. Grunntilskuddet skal dekke utgifter til faste oppgaver for Forsvarsdepartementet, blant annet myndighetsoppgaver, forskning og utvikling og opprettholdelse av kompetansemiljøer. Husleie og øvrige oppdragsutgifter dekkes av de aktuelle brukerne.

Post 43 Til disposisjon for Forsvarsdepartementet

Posten videreføres på samme nivå som for 2003 og nyttes til finansiering av uforutsette utgifter som trenger rask avklaring.

Post 51 Tilskudd til Forsvarets forskningsinstitutt

Posten er økt med 3,2 mill. kroner i forhold til saldert budsjett 2003. Dette skjer for å dekke basisbevilgningens andel av Forsvarets forskningsinstitutt (FFIs) kostnader forbundet med innføring av kostnadsdekkende husleie.

Det foreslås at 158,6 mill. kroner gis som basisbevilgning fra Forsvarsdepartementet i 2004 (post 51). Andre inntekter fra sivile og militære institusjoner er estimert til 306,5 mill. kroner. Instituttet

forventer en samlet omsetning på 479,2 mill. kroner. Basisbevilgningens andel i prosent av instituttets omsetning utgjør med dette ca. 33 pst. av omsetningen.

Forsvarets forskningsinstitutt er et forvaltningsorgan med særskilte fullmakter. Styret er instituttets øverste organ, og er ansvarlig overfor departementet for instituttets virksomhet. Instituttet har som formål å drive forskning og utvikling for FD og Forsvaret. Et hovedfokus for FFI skal være å gi råd med sikte på å bistå departementet og Forsvaret i utviklingen av materiell- og investeringsprogrammer, samt å bidra til transformasjon og kostnadseffektiv drift. Instituttet skal ha spesiell fokus på trekk ved den vitenskapelige og militærtekniske utvikling som kan påvirke forutsetningene for forsvarsplanleggingen på materiell- og teknologisiden herunder økt bruk av off the shelf (hylleware) – kontrakter og konsekvenser av valgte strategiske partnere på operasjonssiden for investeringssiden. FFI skal ta nødvendige initiativ til at slik innsikt blir meddelt den øverste ledelsen av Forsvaret. FFI skal bistå den øverste ledelsen av Forsvaret med å fremskaffe et best mulig beslutningsgrunnlag med tanke på Forsvarets videre utvikling.

FFIs virksomhet finansieres av en basisbevilgning fra FD (post 51), behovsrettede strategiske oppdrag for FD og Forsvarets, samt inntekter fra oppdragsforskning og forvaltningsoppdrag for FD, Forsvaret og andre. Basisbevilgningen skal dekke instituttets forskning med det formål å fremskaffe ny kunnskap, ny teknologi og nye konsepter. Basisbevilgningen er en viktig forutsetning for instituttets selvstendige rådgivende rolle overfor den øverste ledelse.

Vurdering av FFIs virksomhet

Departementet har foretatt en grundig gjennomgang av FFIs virksomhet, jf. Innst. S. nr. 232 (2001–2002) og St.prp. nr. 55 (2001–2002). Vurderingen har omfattet instituttets støtte til Forsvarets politiske og militære ledelse ifm. den langsiktige planleggingen og utviklingen av Forsvaret, og arbeidet med konkrete materiell- og teknologiprojekter. Den innbefatter også en gjennomgang av instituttets satsningsområder, forholdet mellom oppdragsinntekter og basisbevilgning og instituttets tilknytningsform til departementet. Utredningen er nå under behandling i departementet, og regjeringens oppfølging vil legges frem for Stortinget i forslag til neste langtidsplan for Forsvaret, som fremmes for Stortinget i vårsesjonen 2004.

Dagens tilknytningsform vurderes å være tilfredsstillende, men det kan bli behov for å foreta enkelte justeringer også innenfor denne.

Resultatene av gjennomgangen vil, når denne er avsluttet, danne grunnlag for FFIs virksomhet i 2004 og legge premissene for den nærmere omtale av FFI i neste langtidsdokument.

Virksomheten i 2004

Instituttets virksomhet vil i 2004 rettes inn mot å understøtte FD og Forsvaret. Dette skjer gjennom langsiktig aktivitet finansiert ved basisbevilgningen, ved oppdrag fra den militære organisasjonen, eller i samarbeid med andre når sivile og militære interesser er sammenfallende. Under henvisning til Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002), om innsparing av minimum 30 mill. kroner totalt i basisbevilgningen til FFI i planperioden 2003–2005, ble basisbevilgningen i 2003 redusert med ti mill. kroner. Ved å videreføre denne reduksjonen i 2004 vil innsparing av 20 mill. kroner være gjennomført, og det vil gjenstå ti mill. kroner til realisering i 2005.

Post 71 Overføring til andre

Posten er reelt økt med 1,5 mill. kroner som ekstra tilskudd til Krigsinvalidehjemmet Bæreia.

Bakgrunn og formål

Forsvarsdepartementet gir driftsstøtte til Det frivillige skyttervesen for å styrke forsvarsviljen, fremme praktisk skyteferdighet blant det norske folk og derved dyktiggjøre landets forsvar. Støtten til Det frivillige skyttervesen videreføres i henhold til Innst. S. nr. 232 (2001–2002).

Forsvarsdepartementet gir også støtte til en rekke frivillige organisasjoner for å styrke befolkningens kunnskap om og forståelse av norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. Forsvarsdepartementet viderefører støtten til disse organisasjonene i 2004, på samme nominelle nivå som for 2003. Departementet ønsker i større grad å kunne målstyre midlene i henhold til kriterier for tildeling av støtte og for å styrke dialogen med organisasjonene. Budsjettposten «Diverse prosjektstøtte» er derfor økt med 475 000 kroner.

Støtte til enkeltprosjekter under posten «Diverse prosjektstøtte» kan gis til så vel enkeltpersoner som organisasjoner. Prosjektstøtten tildeles etter et sett med kriterier. Aktivitetene skal støtte departementets mål om å fremme kunnskap om, forståelse for og oppslutning om norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk. Videre skal prosjektene ha størst mulig informasjonseffekt og aktualitet.

Krigsinvalidehjemmet Bæreia

Etter som krigsinvalidene fra annen verdenskrig faller fra, er det helt nødvendig at Stiftelsen Krigsinvalidehjemmet Bæreia finner nye eiere og brukere til hjemmet. I 1999 igangsatte FN-Veteranenes Landsforbund (FNVL) et toårig prøveprosjekt ved Bæreia finansiert av FD. Målet med prosjektet var å vurdere hvorvidt Bæreia kunne brukes som et velferds- og rekreasjonssesenter for soldater og deres nærmeste familier, ved å gi hverandre gjensidig støtte til å bearbeide inntrykk fra den internasjonale tjenesten gjennom samvær og samtale. Disse soldatene vil imidlertid ikke beslaglegge all

ledig kapasitet ved Bæreia, og hjemmet vil derfor være avhengig av å finne andre brukergrupper.

I den overgangsfasen Bæreia er i, vil FNVL få 7,5 mill. kroner over forsvarsbudsjettet. Av dette er 1,5 mill. kroner et ekstraordinært tilskudd for å dekke inn et beregnet underskudd for 2003 og 2004 ved hjemmet. Denne støtten utbetales for siste gang i 2004, da det forutsettes at Bæreia etter dette skal være helt brukerfinansiert og driften tilpasset inntektene ved hjemmet. Av de resterende 6 mill. kronene vil 4,3 mill. gå til FNVLs prosjekt ved Bæreia, og 1,7 mill. som tilskudd til drift av FN-Veteranenes Landsforbund.

Tabell 7.5 Tildeling sivile organisasjoner

(i 1000 kr)

Organisasjon	Fordeling 2004	Organisasjon	Fordeling 2004
Det frivillige skyttervesen	29 000	Norges Forsvarsforening	630
Folk og Forsvar	6 700	Oslo Militære Samfund	175
Den norske Atlanterhavskomiteé	3 800	Norsk militært tidsskrift	100
Norske Reserveoffiserers Forbund	2 200		
Kvinner Frivillige Beredskap	2 000	Diverse prosjektstøtte	1 589
Norges Lotteforbund	1 423		
FN-Veteranenes Landsforbund	7 500		
Sum			55 117

Post 78 Norges tilskudd til NATOs driftsbudsjett

Posten er økt med 42 mill. kroner ift. saldert budsjett for 2003. Økningen skyldes endret kurs mellom norske kroner og euro og økning i nivået for NATOs driftsbudsjett i 2002 som får full virkning for post 78 i 2004. Posten dekker Norges bidrag til

driftsbudsjettene i NATO som omfatter drift av kommandostrukturen, overvåkings- og kommunikasjonssystemer, øving av NATO-styrker og den fellesfinansierte delen av NATO-ledede fredsoptaksjoner. Videre dekker posten Norges tilknytning til materiellsamarbeidet innenfor rammen av det forsvarspolitiske samarbeidet i EU.

Kap. 1720 Felles ledelse og kommandoapparat (jf. kap. 4720)

(i 1000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	1 105 575	1 335 214	1 202 847
	Sum kap 1720	1 105 575	1 335 214	1 202 847

Korrigert for priskompensasjon er posten netto redusert med 139 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2003. Norges militære misjoner i utlandet er flyttet til kapittel 1719, noe som alene medfører en reduksjon på kapittel 1720 på ca. 177 mill. kroner. Videre er Fellesoperativt hovedkvarter (FOHK) tilført 212 mill. kroner til øvelse Joint Winter 04. Disse endringene er av budsjetteknisk karakter. Posten er således reelt redusert med 178 mill. kroner.

Departementet legger vekt på å få dreid mest mulig ressurser over mot den operative siden av Forsvaret. I denne forbindelse skal FOHK gis en mer sentral rolle. FOHK er tilført alle midler til dekning av merutgifter i forbindelse med gjennomføring av øvelse Joint Winter 04. Midlene er trukket ut fra grenkapitlene. Kostnadene gjøres opp i form av horisontal samhandel FOHK/deltagende avdelinger etter øvelsen.

Forsvarsstaben (FST) medfører en reduksjon i forhold til Forsvarets overkommando på ca. 173 mill. kroner i 2004 på grunn av omorganisering, lavere bemanning og effektivisering samt endring i kostnadsmodell for Akershus kommandantskap/Regional støttefunksjon Oslo.

Utenlandsenhetene medfører en økning (ca. 13 mill. kroner) på grunn av nye oppgaver og økt bemanning ved SACLANT og HQ AFNORTH, Brunssum, samt en mer kostbar særavtale for utenlandstjeneste og generell kostnadsøkning/lønnsjustering for utenlandstjenesten.

Generelt

Kapitlet omfatter Forsvarsstaben (FST) og Fellesoperativt hovedkvarter (FOHK) inkludert Landsdelskommando Nord (LDKN) på Reitan og Landsdelskommando Sør (LDKS) i Trondheim. Forsvarssjefen er øverste militære rådgiver for forsvarsministeren og regjeringen. Forsvarssjefen er øverste fagmilitære rådgiver i departementet samtidig som han er etatsleder for Forsvarets militære organisasjon (FMO).

Forsvarsstaben

Forsvarsstaben (FST) ble opprettet 1. august 2003. Bakgrunnen for etableringen er Stortingets beslutning om nedleggelse av Forsvarets overkommando fra det tidspunkt forsvarssjefens strategiske funksjoner integreres i Forsvarsdepartementet, jf. Innst. S. nr. 232 (2001–2002).

Forsvarsstaben skal sammen med Forsvarsdepartementet støtte forsvarssjefen i hans rolle som etatssjef for Forsvarets militære organisasjon. Staben har på vegne av forsvarssjefen gjennomførings- og oppfølgingsansvaret for oppdrag gitt av Forsvarsdepartementet. Generalinspektørene for Hæren, Sjøforsvaret, Luftforsvaret og Heimevernet med egne staber er en del av FST.

Fellesoperativt hovedkvarter

Fellesoperativt hovedkvarter (FOHK) er Forsvarssjefens utøvende operative ledd. Sjef FOHK er forsvarssjefens fremste rådgiver i operative spørsmål og skal på vegne av ham utøve operativ kommando og kontroll over tildelte styrker for å løse pålagte oppdrag. Det nasjonale fellesoperative hovedkvarter er ikke integrert med, men samlokalisert med Joint Warfare Center (JWC), som offisielt opprettes 23. oktober 2003. JWC skal drive med fremtidsrettet planlegging, utdanning og samtrening av styrker. Samarbeidet med JWC er bygget på foreløpige avtaler. Behovene vil bli videreutviklet i 2004 og innarbeidet i avtalene.

Sjef FOHK har ansvaret for deployering/redeployering av norske styrker til/fra utlandet, samt for utøvelse av nasjonal, operativ kommando og kontroll under pågående operasjoner. Han har også det fulle operative og logistikkmessige ansvaret for norske styrker i internasjonale operasjoner. Sjef FOHK er nærmeste foresatt for sjefene for Landsdelskommando Sør-Norge (LDKS) i Trondheim og Landsdelskommando Nord-Norge (LDKN) i Bodø.

Kap. 4720 Felles ledelse og kommandoapparat (jf. kap. 1720)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsinntekter	7 147	17 197	12 123
11	Salgsinntekter	10 248		
16	Refusjon fødselspenger	1 963		
18	Refusjon sykepenger	7 840		
	Sum kap 4720	27 198	17 197	12 123

Korrigert for priskompensasjon er post 01 redusert med 5,4 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2003. Endringen skyldes redu-

serte refusjoner ved FOHK, samt at reisenorm i Forsvaret er flyttet til kapittel 4740 Forsvarets logistikkorganisasjon.

Kap. 1723 Nasjonal sikkerhetsmyndighet (jf. kap. 4723)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	68 726	77 829	94 139
	Sum kap 1723	68 726	77 829	94 139

Korrigert for priskompensasjon er posten reelt økt med 15,6 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2003. Økningen skyldes merutgifter grunnet etableringen av varslingsystemet for digital infrastruktur (VDI), på 8,5 mill. kroner, hvorav totalt 6,375 mill. kroner er rammeoverført fra Justisdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet og Samferdselsdepartementet, og korrigering av utgifter som påløp i forbindelse med opprettelsen av NSM, med 7,1 mill. kroner. Dette er en teknisk omdisponering mellom NSM og forsvarssjefens sikkerhetsstab.

Nasjonal sikkerhetsmyndighets hovedoppgaver

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) ble opprettet 1. januar 2003 som et eget direktorat, administrativt underlagt Forsvarsdepartementet. NSM rapporterer (med faglig ansvarslinje) i militær sektor til Forsvarsdepartementet og til Justisdepartementet i sivil sektor.

NSM skal i henhold til lov av 20. mars 1998 nr. 10 om forebyggende sikkerhetstjeneste (sikkerhetsloven) ha et kontrollerende og koordinerende

ansvar for sikkerhetstiltak i tilknytning til forebyggende sikkerhetstjeneste. NSM er også utøvende organ i forholdet til andre land og internasjonale organisasjoner innenfor den forebyggende sikkerhetstjeneste. Den forebyggende sikkerhetstjeneste omfatter i Norge alle tiltak for å sikre skjermingsverdig informasjon og objekter mot sikkerhetstruende virksomhet. Den forebyggende sikkerhetstjeneste er defensiv, ved at sikkerhetstiltakene i prinsippet gjennomføres i forebyggende hensikt og uten konkrete mistanke om sikkerhetstrusler. Ansvaret omfatter så vel den offentlige forvaltning som de deler av privat sektor som gjennom sin virksomhet må håndtere sikkerhetsgradert informasjon. NSM er i tillegg sertifiseringsmyndighet for sikkerhet i IT-produkter og IT-systemer. I 2004 vil NSM øke aktiviteten innenfor objektsikkerhet.

Varslingssystem for digital infrastruktur

Driften av sentralen for Varslingssystem for digital infrastruktur (VDI), som ble permanent etablert som en del av NSMs virksomhet fra juli 2003, blir finansiert over kapittel 1723. VDI har eksistert som

et prøveprosjekt siden høsten 1999. VDI ble etablert i samarbeid mellom etterretnings-, overvåkings- og sikkerhetstjenestene og noen offentlige og private virksomheter som har erfaring med beskyttelse av egne datanettverk. Formålet med VDI er å yte en sårbarhetsreduserende tjeneste til sentrale aktører i

norsk næringsliv og kartlegge omfanget av trusselen mot sårbar digital infrastruktur. Evalueringen av ordningen har vist at den er blitt et viktig bidrag til å redusere samfunnets sårbarhet innenfor kritisk IKT-infrastruktur.

Kap. 4723 Nasjonal sikkerhetsmyndighet (jf. kap. 1723)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsinntekter		297	297
	Sum kap 4723		297	297

Inntekten er videreført på samme nivå og gjelder refusjoner fra sivile etater for tjenester utført av NSM.

Kap. 1725 Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben (jf. kap. 4725)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	2 399 052	2 584 976	2 434 129
50	Overføring Statens Pensjonskasse, <i>kan overføres</i>	142 179	60 821	127 753
70	Renter låneordning, <i>kan overføres</i>	7 674	8 735	8 885
90	Lån til private, <i>kan overføres</i>		1 265	1 017
	Sum kap 1725	2 548 905	2 655 797	2 571 784

Post 01 Driftsutgifter

Korrigert for priskompensasjon er posten redusert med 311 mill. kroner i forhold til saldert budsjett 2003. Av dette skyldes 453 mill. kroner overføring av utgifter til eget kapittel for FLO, reduksjon i dekning av husleie på 35 mill. kroner, overføring av 22 mill. kroner til FOHK for vinterøvelsen 2004, overføring av 32 mill. kroner til kapittel 1719 for Baltikum, Partnerskap for fred (PfP) og *Artic Military Environmental Cooperation* og en reduksjon i arbeidsgiver- og EL-avgift på til sammen 15 mill. kroner. I tillegg er det en økning på 50 mill. kroner grunnet sammenslåing av lønns- og regnskapsfunksjoner og en økning for dekning av Alliert treningssenter på 19 mill. kroner. Disse endrin-

gene er av budsjetteknisk karakter da utgiftene er overført til, eller tilført fra andre utgiftskapitler. Posten er således reelt økt med 180 mill. kroner.

Dette skyldes at utgiftene på kapitlet er økt med 133 mill. kroner for drift av IT-system FISBasis, en økt avsetting til omstilling i Forsvaret på 115 mill. kroner, en økt kostnad til Regional støttefunksjon på 18 mill. kroner og økte utgifter til familie- og likestillingstiltak på 12 mill. kroner. Kostnadene på kapitlet er redusert med 51 mill. kroner i effektivisering ved innføring av program Golf, reduserte samhandlingskostnader grunnet reduksjoner i FLO-IKT på 30 mill. kroner og en generell innsparing relatert til horisontal samhandel på ca. 13 mill. kroner.

Forsvarets sanitet

Som følge av Stortingets behandling av Innst. S. nr. 122 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 36 (2001–2002), skal Forsvarets sanitet opprettes som øverste sanitetsfaglige organ i Forsvaret innen 31. desember 2004.

I 2003 ble den delen av sanitets- og veterinærtjenestene som er felles for forsvarsgrenene samlet under Militærmedisinsk utdannings- og kompetansesenter (MUKS) på Sessvollmoen, under ledelse av sjefen for Forsvarets sanitet.

I 2004 vil etableringen av Forsvarets sanitet fullføres iht. Stortingets behandling av Innst. S. nr. 122 (2001–2002).

Forsvarets skolesenter

Forsvarets skolesenter (FSS) består av: Forsvarets høyskole, Forsvarets stabsskole, Forsvarets fjernundervisning, Forsvarets forvaltningsskole, Forsvarets kompetansesenter for internasjonal virksomhet, Institutt for forsvarsstudier, Forsvarets institutt for ledelse, Forsvarets skole i etterrettings- og sikkerhetstjeneste og Norges idrettshøgskole/Forsvarets institutt. FSS skal bidra til at personellet i organisasjonen til enhver tid har den kompetansen som kreves for å løse organisasjonens oppdrag.

Forsvarets høyskole (FHS) skal gi nøkkelpersonell i militær og sivil sektor kunnskap om og innsikt i norske forsvars-, utenriks-, og sikkerhetspolitiske faktorer som påvirker det norske totalforsvaret.

Forsvarets stabsskole (FSTS) skal kvalifisere personell for stabstjeneste og lederstillinger på midlere og høyere nivå til krigs- og fredsorganisasjonen.

Forsvarets forvaltningsskole (FFS) skal bidra til at Forsvaret har faglig kompetanse for å sikre nødvendig utvikling innen fagfeltet forvaltning.

Institutt for forsvarsstudier (IFS) driver forskning hovedsakelig innenfor tre programområder: Militærteori og strategiske studier; norsk sikkerhetspolitikk; forsvarspolitik og forsvarskonsept; samt internasjonale konflikt- og samarbeidsmønstre.

Forsvarets kompetansesenter for internasjonal virksomhet (FOKIV) vil bli gjennomgått i lys av FOHK og det nye integrerte departementets oppgaver med doktriner og konsepter.

Forsvarets fjernundervisning (FFU) er rådgivende, koordinerende og utøvende funksjonsansvarlig for fjernundervisning og nettbaserte

opplæringssystemer. Innenfor dette ligger å utvikle standarder, verktøy, metoder og pedagogikk.

Forsvarets institutt for ledelse (FIL) skal bidra til at Forsvaret har faglig kompetanse for å sikre nødvendig utvikling innenfor fagfeltet ledelse.

Forsvarets skole i etterrettings- og sikkerhetstjeneste (FSES) skal ivareta Forsvarets behov for opplæring innenfor dette fagfeltet, og delta i produksjon av den sivile forvaltningens behov for sikkerhetstjeneste.

Norges idrettshøgskole/Forsvarets institutt (NIH/F) er Forsvarets kompetansesenter og overordnet faginstans for fysisk fostring, og skal utøve forskning og fagutvikling innenfor sitt område.

Økt satsing på transatlantiske studier ved Institutt for forsvarsstudier

Betydningen av de transatlantiske forbindelser for internasjonal sikkerhet og USAs rolle som Norges viktigste allierte, gjenspeiles ikke i den forskningssaktivitet som prioriteres i de aktuelle forskningsmiljøer i Norge. Det transatlantiske samarbeidet står overfor en rekke utfordringer. Politiske, sosiale og økonomiske endringer innad i USA har også konsekvenser for amerikansk utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitik. Solid USA-kompetanse i Norge – både i embetsverket og innenfor forskningsmiljøene – er en viktig forutsetning for at Norge skal kunne føre en godt forankret og langsiktig utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitik. For å dekke behovet for økt USA-kompetanse, ønsker FD økt satsing på transatlantiske studier ved Institutt for forsvarsstudier som er en del av Forsvarets skolesenter på Akershus festning. Dette tiltaket vil samtidig styrke skolesenterets kapasitet til å utvikle og formidle dybdeinnsikt innenfor forsvarsstudier og internasjonale strategiske spørsmål.

Det er viktig å kunne tiltrekke seg personer med høy kompetanse. Departementet forutsetter at forholdene også vil bli lagt til rette for at instituttet kan tiltrekke seg gjesteforskere og andre besøkende som kan bidra til økt kompetanse i Norge om amerikansk politikk og utviklingen i det transatlantiske forholdet.

Forsvarets militærgeografiske tjeneste

Forsvarets militærgeografiske tjeneste skal sørge for at norske og allierte enheter i Norge har kart og militærgeografisk informasjon som øker deres stridsevne og handlefrihet. All informasjon skal tilfredsstillende nasjonale og allierte krav til standardisering.

Velferdstjenesten

Velferdstjenestens virksomhet er rettet mot alt personell i Forsvaret, med vernepliktige mannskaper som primær målgruppe. Velferdstjenesten skal bidra til å fremme trivsel og sosial trygghet for alt personell med sikte på økt effektivitet. Ordningen med innføringen av differensierte minimumssatser for velferdstjenesten virker etter hensikten og vil bli videreført. De differensierte minimumssatsene er basert på avdelingens beliggenhet, størrelse og standard. Det skal legges særlig vekt på å gjennomføre en god og likeverdig velferdstjeneste ved avsidessliggende og mindre enheter. Sivilt-militært kultursamarbeid skal videreføres.

Voksenopplæringen

Voksenopplæringen er fra og med 1. august 2001 samorganisert med velferdstjenesten. Voksenopplæringens primære oppgave er vernepliktige mannskaper, vervede og kontrakts-/plikttjenestebefal. Virksomheten skal gi de vernepliktige mannskapene muligheten til å øke sin sivile kompetanse under førstegangstjenesten, og å ivareta deler av den enkeltes totale utdanningsløp. Det skal gis tilbud om samfunns- og samtidsorientering sammen med generell og individuell yrkes- og studieinformasjon. Videre gis det bistand etter behov til jobb- og studiesøking. En vurdering av mulig konkurranseutsetting av voksenopplæringen viste at det er et potensiale på 20 pst. kostnadsreduksjoner. Voksenopplæringens mål og målgrupper vil bli evaluert som en del av dette, herunder vil økt bruk av sivile tilbud bli vurdert på de tjenestesteder hvor dette er aktuelt.

Statushevende tiltak for vernepliktige

Det er satt av 30 mill. kroner i 2004 til statushevende tiltak for vernepliktige. Regjeringen har i St.prp. nr. 76 (2002–2003) fremmet forslag om å regulere soldatenes tjenestetillegg med 3,- kroner pr. dag til 111,- kroner pr. dag med virkning fra 1. juli 2003. Merutgiftene for 2004 er anslått til ca. 17 mill. kroner. Vernepliktige som gjennomfører tolv måneders førstegangstjeneste vil bli prioritert gjennom økt dimisjonsgodtgjørelse på ca. 1000,- pr. person. Ytterligere opptrapping utredes i neste langtidsplan. Forsvarssjefen er dessuten gitt i oppdrag å utrede og iverksette mulige tiltak av ikke kostnadskrevende karakter.

Vernepliktsverket

Vernepliktsverket er lokalisert på Hamar og har ansvaret for felles vernepliktsforvaltning for Forsvaret. Oppgavene innebærer sesjon, fordeling og innkalling til førstegangstjeneste. Vernepliktsverket har også ansvaret for repetisjonstjeneste, rulleføring og mobilisering i Forsvaret.

Lærlingordningen i forsvarsgrenene og fellesinstitusjonene koordineres av Opplæringskontoret for Forsvaret, som nå er tillagt Vernepliktsverket. Ordningen er delvis inntektsfinansiert. Forsvaret vil drive et aktivt rekrutteringsarbeid mot bransjer og bedrifter som utdanner i fag som Forsvaret etter-spør. Samarbeidet med enkeltbedrifter, opplæringskontorer og store organisasjoner for utveksling av lærlinger videreføres. Det vil bli satset på utvidelse av fagkategoriene tilpasset Forsvarets behov og flere lærlinger på kontrakt og som befalslærlinger.

Feltprestkorpsset

Feltprestkorpsset ble skilt ut fra Forsvarets overkommando 1. januar 2003 og etablert som egen virksomhet med Feltprosten som sjef. Alle prester i forsvaret har et tilsettingsforhold til Feltprostkorpsset.

Forsvarets ressursorganisasjon

Forsvarets ressursorganisasjon er en prosjektorganisasjon som ble opprettet ifm. tidligere omstilling i Forsvaret. Ansvaret for reduksjon og tilpasning av personellkorpsset til ny struktur er tillagt linjeorganisasjonen. Personellet trygghetsbehov skal imidlertid ivaretas ved at ressursorganisasjonen vil bli trukket inn så tidlig som mulig i prosessen for å bidra med støtte og veiledning. Ressursorganisasjonens hovedoppgaver er å yte støtte både til linjeorganisasjonen og den enkelte arbeidstaker gjennom å veilede forventet overtallig personell mot ny karriere og forvalte faktisk overtallig personell. Det tas sikte på å vurdere nærmere behov for samordning av ressursene med linjeorganisasjonen, og om den kompetansen som ressursorganisasjonen har opparbeidet kan brukes på flere områder.

Rustningskontroll

Norske interesser innenfor internasjonal rustningskontroll ivaretas ved å pålegge og iverksette tiltak som følge av inngåtte rustningskontrollavtaler. Arbeidet innebærer å gi direktiver og følge opp passive tiltak, informasjonsutveksling, delta i det koordinerende rustningskontrollarbeidet internas-

jonalt, forvalte en gruppe av kvalifisert ekspertpersonell og inspektører og bidra til at alt personell er kjent med avtalene, samt følge pågående forhandlinger og gi vurderinger mht. fremtidige rustningsskontrollavtaler.

Post 50

Posten er økt med 64,8 mill. kroner. Posten gjelder førtidspensjonering av sivile før Folketrygden overtar ansvaret. Økningen skyldes den forventede økningen i bruk av avgangsstimulerende virkemidler.

Post 70

Posten er uendret. Posten gjelder utgifter til rentestønad for å dekke differansen mellom utlånsrenten i Befalets låneordning og markedsrenten, samt utbetalinger av garantiansvar.

Post 90

Posten er redusert med 0,3 mill. kroner. Posten gjelder utgifter til forskudd for å dekke likviditetsbehov ved etablering av bolig på nytt tjenestested for militært og sivilt personell som flytter ifm. organisasjonsendringer.

Kap. 4725 Fellesinstitusjoner og -inntekter under Forsvarsstaben (jf. kap. 1725)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsinntekter	41 437	110 011	78 648
11	Salgsinntekter	81 265		
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	179		
16	Refusjon fødselspenger	5 313		
17	Refusjon lærlinger	2 075		
18	Refusjon sykepenger	14 933		
70	Renter låneordning	2 711	2 200	2 056
90	Lån til boligformål	6 236	5 000	4 935
	Sum kap 4725	154 149	117 211	85 639

Post 01

Posten er korrigert for priskompensasjon, redusert med 33,5 mill. kroner. På bakgrunn av opprettelse av et eget kapittel for Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO), reduseres kapittel 4725 med 20,5 mill. kroner. Videre er det en reduksjon på 13 mill. kroner som i hovedsak skyldes endring av regnskapspraksis vedrørende inntektsføring av horisontal samhandel hos Forsvarsstaben (FST). Utgiftssiden reduseres tilsvarende.

Post 70

Posten er redusert med 0,14 mill. kroner. Dette er renteinntekter fra Forsvarets låneordning og renter fra misligholdte lån.

Post 90

Posten er redusert med 0,07 mill. kroner. Inntektene er tilbakebetaling av avdrag fra Forsvarets låneordning, forskudd samt avdrag på regresskrav i Befalets låneordning der Forsvaret har overtatt lånene fra bankene.

Kap. 1731 Hæren (jf. kap. 4731)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	4 738 410	4 920 836	3 918 825
	Sum kap 1731	4 738 410	4 920 836	3 918 825

Korrigert for priskompensasjon er posten redusert med 1 041 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2003.

Følgende overordnede justeringer er foretatt:

Tabell 7.6 Budsjettekniske endringer

(i mill. kr)

<i>Endring justert for priskompensasjon</i>	<i>-1 041</i>
Overføring av husleiekostnader til FLO (kap. 1740) samt økt reduksjon av EBA ut over tidligere planer	353
Overføring av kostnader til fagmyndighet til FLO (kap. 1740)	257
Overføring av kostnader for vinterøvelsen 2004 til sjef FOHK for styrking av den operative søylen	124
<i>Sum budsjettekniske endringer</i>	<i>734</i>
<i>Reell endring av posten</i>	<i>-307</i>

Hæren er i gang med omfattende struktur- og effektiviseringstiltak, og reduksjonen på budsjettet gjenspeiler dette. I dette arbeidet er operativ aktivitet knyttet til grensevakten, vakthold av kongehuset og produksjon til operasjoner i utlandet skjermet, og videreføres på 2003 nivå. Aktiviteten ved Hærens Jegerkommando vil økes iht. økte ambisjoner for Forsvarets spesialstyrker. Reduksjonen på budsjettet knytter seg i hovedsak til reduksjoner i faste utgifter så som utflytting og avhending av garnisoner, avhending av bygningsmasse, reduksjoner i årsverk og prioritering av vedlikehold mot den vedtatte fremtidige strukturen.

Overordnede oppgaver

Hærens hovedoppgave er å styrkeprodusere til Forsvarets styrkestruktur, gjennomføre pålagt fredsvirksomhet, samt bidra til å løse oppdrag i fred, krise og krig både nasjonalt og internasjonalt.

Hæren skal omorganiseres iht. Stortingets vedtak ifm. behandling av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001) og Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002).

Målet med omleggingen er å etablere et moderne forsvar med betydelig forbedret operativ evne, som kan løse et bredere spekter av oppgaver – oftest sammen med allierte styrker – raskere og mer effektivt enn i dag.

Hæren skal i stor grad bestå av fleksible og mobile styrker med kort reaksjonstid som skal være i stand til å løse oppdrag både nasjonalt og internasjonalt. Hæren skal utføre suverenitetshevelse på norsk territorium og støtte de andre forsvarsgrenene, Heimevernet og totalforsvaret for øvrig. Styrkeproduksjon og vedlikehold av kapasiteter skal kontinuerlig tilpasses ny struktur.

Organisering og styrkestruktur

Arbeidet med å videreutvikle og effektivisere Hæren fortsetter i tråd med vedtatte strukturer og styrkemål. Brigade 12 videreutvikles som en selvstendig mekanisert brigade med Hærens del av Forsvarets innsatsstyrke (FIST-H) som en integrert del. FIST-H skal ha høy reaksjonsevne og deployerbarhet. Virksomheten ved diverse garni-

soner trappes ned, og garnisonene forberedes for uttrangering, slik at ressurser kan kraftsamles om den virksomheten som videreføres.

Reaksjons- og oppfølgingsstyrken i FIST-H vil også i første halvdel av 2004 være deployert i operasjoner i utlandet. FIST-H vil videreutvikles i tråd med NATOs modernisering og de reelle behovene for mer fleksible og gripbare styrker. Det foreslås at Forsterkningsstyrken ikke etableres, men søkes erstattet med en ISTAR-bataljon (*Intelligence, Surveillance, Target Acquisition and Reconnaissance battalion*) organisatorisk tilknyttet 6. divisjonskommando. Bataljonen vil ha utstyr som krever lang og god trening for effektiv bruk. Antallet vervede i bataljonen vil derfor måtte bli betydelig.

Hæren vil iverksette tiltak for å styrke evnen til å levere gripbare og relevante avdelinger, og dermed troverdig stridsevne. Det utvikles en felles

ledelse for Hærens styrker under ledelse av sjef 6. divisjonskommando, og et felles utviklings- og kompetansemiljø under ledelse av Kampinspektøren. Tiltakene skal bidra til en langsiktig transformasjon av Hæren.

Utdanning og kompetanse

Hæren vil vurdere grunnleggende befalsutdanning og utdanning på krigsskole-nivå i den hensikt å kunne rasjonalisere denne delen av virksomheten. Innholdet i utdanningen skal tilpasses de kravene som stilles til Hærens personell og samtidig ivareta endringer knyttet til alderssammensetning i strukturen. Fokus vil bli rettet mot Hærens primære virksomhet og avdelingens operative evne. Behovet for spesial-/fagkompetanse blir større i ny struktur og må vies spesiell oppmerksomhet.

Tabell 7.7 Utdanning

Kategorier	Mål 03	Mål 04	Endring 03–04
Grunnleggende befalsutdanning	429	277	-152
Høyere utdanning med rett og plikt til yrkestilsetting	40	80	40
Videregående utdanning for befal	146	146	0
Sum	615	503	-112

Personell

Omleggingen vil fortsatt stille store krav til personellet. Det videre arbeidet med strukturelle endringer av organisasjonen vil legge grunnlaget for ytterligere nedbemanning i Hæren. Personell- og aldersstrukturen vil bli gjenstand for vurderinger, og Hærens behov vil ses i sammenheng med pågående gjennomgang av befalsordningen. Det skal sikres en personellstruktur som er balansert over tid, både mht. antall, kompetanse og alderssammensetning.

Fokus på personellsiden i 2004 vil være å tilpasse og effektivisere styrkeproduksjonen og prioritere virksomheten mot grensevakt og vakt/parade for Kongehuset, spesialstyrker, Hærens innsatsstyrke og utviklingsoppgavene. Rekruttering av personell i hele strukturspekteret må sikres og ikke minst til avdelinger i FIST-H som skal kunne deployeres til utlandet, hvor selve grunnlaget for rekruttering og utdanning i all hovedsak til-

rettelegges i forbindelse med avdelingsutdannelsen i Nord-Norge.

Drift og vedlikehold

Den fredsoperative virksomheten ved Grensevakten og H M Kongens Garde vil bli videreført på samme høye nivå som innværende år. Selv om omfanget av aktiviteten i 6. divisjonskommando vil bli redusert, vil treningsnivået for det enkelte befal og den enkelte soldat bli videreført på dagens tifredsstillende nivå. Driftsutgiftene i Hæren vil bli fulgt nøye opp i 2004. Drift og vedlikehold av materiell som er en del av vedtatt struktur, skal prioriteres. Øvrig materiell skal i størst mulig grad utrangeres innen utgangen av året. Materiellforvaltningstjenester kjøpes av Forsvarets logistikkorganisasjon gjennom horisontal samhandel. Bruken av eiendom, bygg og anlegg (EBA) skal gjennomgå slik at EBA-massen ytterligere tilpasses strukturen og målsettingen om areal- og kostnadsreduksjoner.

Kap. 4731 Hæren (jf. kap. 1731)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsinntekter	8 498	77 633	69 402
11	Salgsinntekter	55 214		
15	Refusjon fra arbeidsmarkedstiltak	1 217		
16	Refusjon fødselspenger	9 464		
17	Refusjon lærlinger	3 373		
18	Refusjon sykepenger	35 563		
	Sum kap 4731	113 329	77 633	69 402

Post 01 er redusert med 8 mill. kroner. Reduksjonen skyldes en redusert organisasjon som gir et lavere inntekspotensial. Kapitlet omfatter serveringsavgift ved salg av måltider fra Forsvarets messer, inntekter ved utleie av kvarter-, familie- og tje-

nesteboliger, inntekter ved salg av materiell, refusjoner for lønnsutgifter til yrkesvalghemmede og refusjoner til Troms militære sykehus. Videre inneholder kapitlet refusjoner for vedlikehold av forhåndslagret materiell.

Kap. 1732 Sjøforsvaret (jf. kap. 4732)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	2 994 915	2 990 278	2 694 032
	Sum kap 1732	2 994 915	2 990 278	2 694 032

Korrigert for priskompensasjon er posten redusert med 315 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2003.

Følgende overordnede justeringer er foretatt:

Tabell 7.8 Budsjettekniske endringer

	(i mill. kr)
<i>Endring justert for priskompensasjon</i>	-315
Overføring av husleiekostnader til FLO (kap. 1740) samt økt reduksjon av EBA ut over tidligere planer	187
Overføring av kostnader til fagmyndighet til FLO (kap. 1740)	77
Overføring av kostnader for vinterøvelsen 2004 til sjef FOHK for styrking av den operative søyle	27
Overføring av kostnader fra FLO for målfly	-12
<i>Sum budsjettekniske endringer</i>	279
<i>Reell endring av posten</i>	-36

Sjøforsvaret har gjennomført, og er i gang med, omfattende struktur- og effektiviseringstiltak, og reduksjonen på budsjettet må ses i sammenheng med dette. I dette arbeidet er operativ aktivitet knyttet til operative seilingsdøgn, opprettholdelse av seilingsmønsteret med blant annet tilstedeværelse i Nord-Norge, skjermet. I tillegg vil aktiviteten ved Marinejegerkommandoen øke iht. økte ambisjoner for Forsvarets spesialstyrker. Reduksjonen på budsjettet knytter seg til gjennomføring av vedtatte strukturendringer og i hovedsak til reduksjoner i faste utgifter så som avhending av bygningsmasse og reduksjoner i årsverk.

Overordnede oppgaver

Sjøforsvarets hovedoppgave er å styrkeprodusere til Forsvarets styrkestruktur, gjennomføre pålagt fredsvirksomhet og bidra til å løse oppdrag i fred, krise og krig både nasjonalt og internasjonalt.

Sjøforsvaret skal omorganiseres iht. Stortingets vedtak ifm. behandling av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001) og Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002). Målet med omleggingen er å etablere et moderne forsvar med betydelig forbedret operativ evne, som kan løse et bredere spekter av oppgaver – oftest sammen med allierte styrker – raskere og mer effektivt enn i dag.

Sjøforsvaret skal bestå av fleksible og mobile styrker med kort reaksjonstid som skal være i stand til å løse oppdrag både nasjonalt og internasjonalt. Sjøforsvaret skal utføre suverenitetshevdelse i norsk territorialfarvann, ivareta norske suverene rettigheter gjennom nødvendig myndighetsutøvelse til havs, og støtte de andre forsvarsgrenene, Heimevernet og totalforsvaret for øvrig.

Styrkeproduksjon og vedlikehold av kapasiteter skal kontinuerlig tilpasses ny struktur.

Organisering og styrkestruktur

Sjøforsvarets styrkestruktur videreutvikles gjennom arbeidet med anskaffelse av fem fregatter med maritime helikoptre for anti-ubåtoperasjoner, anskaffelse av Skjold-klasse MTB-er, forutsatt Stortingets godkjenning av St.prp.nr. 82 (2002–2003) og fullføring av oppgradering av Hauk-lassen MTB-er, samt utvikling av Kystjegerkommandoen på Trondenes. Overføring av en Alta-klasse minesveiper til Minedykkerkommandoen (MDK) er kansellert pga. tapet av KNM Orkla, og alternative løsninger for støttefartøy til MDK utredes.

Den regionale organisasjonen er nedlagt. Utfasing av eldre og uhensiktsmessig utstyr fra strukturen fortsetter.

Utdanning og kompetanse

De nærmeste årene vil kompetanseutvikling for og bemanning av nye fregatter, representere en stor utfordring for Sjøforsvaret. Samtidig medfører anskaffelsen av nye MTB-er og omleggingen til en mobil kystjegerkommando behov for ny kompetanse. Befalsutdanningen vil bli vurdert for å effektivisere og tilpasse modellen til fremtidige behov. Virksomheten ved Sjøforsvarets skoler vil bli modernisert og rettet inn mot ny struktur. Behovet for spesial-/fagkompetanse blir større i den nye strukturen, og vies spesiell oppmerksomhet. Økt bruk av simulatorer og teknologibasert opplæring skal bidra til høyere læringseffekt og bedre utnyttelse av ressursene.

Tabell 7.9 Utdanning

Utdanning i Sjøforsvaret	Mål 03	Mål 04	Endring 03–04
Grunnleggende befalsutdanning	315	311	-4
Høyere utdanning med rett og plikt til yrkestilsetting	85	86	10
Videregående utdanning for befall	105	105	0
Sum	496	502	6

Personell

Utfordringen i 2004 vil være å tilpasse personellstrukturen ytterligere til ny organisasjon. Dette innebærer bl.a. omskolering og rekruttering. Personell- og aldersstrukturen vil bli gjenstand for vurderinger, og Sjøforsvarets behov vil ses i sammenheng med pågående gjennomgang av befalsordningen. Det skal sikres en personellstruktur som er balansert over tid, både mht. antall, kompetanse og alderssammensetning.

Drift og vedlikehold

Driftsutgiftene i Sjøforsvaret vil bli fulgt nøye opp i 2004. Sjøforsvarets seilingsaktivitet vil i stor grad bli videreført i 2004, og tilstedeværelse i Nord-Norge gis den nødvendige prioritet. Drift og vedlikehold av materiell som er en del av fremtidig struktur, skal prioriteres. Øvrig materiell skal i størst mulig grad utrangeres innen utgangen av året. Materiellforvaltningstjenester kjøpes av Forsvarets logistikkorganisasjon gjennom horisontal samhandel. Bruken av eiendom, bygg og anlegg (EBA) skal gjennomgås slik at EBA-massen tilpasses strukturen og målsettingen om areal- og kostnadsreduksjoner.

Kap. 4732 Sjøforsvaret (jf. kap. 1732)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsinntekter	11 782	44 539	45 991
11	Salgsinntekter	46 140		
15	Refusjon fra arbeidsmarkedstiltak	123		
16	Refusjon fødselspenger	6 737		
17	Refusjon lærlinger	5 952		
18	Refusjon sykepenger	23 343		
	Sum kap 4732	94 077	44 539	45 991

Post 01 er økt med 1,4 mill. kroner som tilsvarer priskompensasjonen. Kapitlet omfatter serveringsavgift ved salg av måltider fra Forsvarets messer

og inntekter ved utleie av kvarter, familie- og tjenesteboliger.

Kap. 1733 Luftforsvaret (jf. kap. 4733)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	4 152 567	3 803 828	3 565 523
	Sum kap 1733	4 152 567	3 803 828	3 565 523

Korrigert for priskompensasjon er posten redusert med 268 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2003.

Følgende overordnede justeringer er foretatt:

Tabell 7.10 Budsjettekniske endringer

(i mill. kr)

<i>Endring justert for priskompensasjon</i>	-268
Overføring av husleiekostnader til FLO (kap. 1740) samt økt reduksjon av EBA ut over tidligere planer	335
Overføring av kostnader til fagmyndighet til FLO (kap. 1740)	82
Overføring av kostnader for vinterøvelsen 2004 til sjef FOHK for styrking av den operative søyle	31
<i>Sum budsjettekniske endringer</i>	448
<i>Reell endring av posten</i>	+180

Økningen i posten skyldes blant annet at kapitlet i 2003 ble redusert ekstraordinært ifm. drift av F-16 fly under operasjonene i Afghanistan. I 2004 skal disse flyene igjen driftes over kapitlet, og nødvendige midler er avsatt til dette i 2004.

Luftforsvaret har gjennomført, og er i gang med, omfattende struktur- og effektiviserings tiltak. Fokus i omstillingen ligger på produksjon av operativ evne og operative aktiviteter, så som opprettholdelse av antall flytimer. Innsparinger i organisasjonen rettes mot økt produksjon for å møte vedtatt målsetting. Innsparingene reflekterer tiltak som er iverksatt for å effektivisere og endre strukturen iht. styrende målsettinger, og omfatter reduksjon i faste utgifter så som reduksjon i bygningsmasse, reduksjon i årsverk og effektivisering av produksjonen.

Overordnede oppgaver

Luftforsvarets hovedoppgave er å styrkeprodusere til Forsvarets styrkestruktur, gjennomføre pålagt fredsvirksomhet og bidra til å løse oppdrag i fred, krise og krig både nasjonalt og internasjonalt.

Luftforsvaret skal omorganiseres iht. Stortingets vedtak ifm. behandling av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001) og Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002). Målet med omleggingen av Luftforsvaret er å etablere et moderne forsvar med betydelig forbedret operativ evne, som kan løse et bredere spekter av oppgaver – oftest sammen med allierte styrker – raskere og mer effektivt enn i dag.

Luftforsvaret skal bestå av fleksible og mobile styrker med kort reaksjonstid som skal være i stand til å løse oppdrag både nasjonalt og internasjonalt. Luftforsvaret skal utføre suverenitetshevdelse i norsk luftterritorium, og støtte de andre forsvarsgrenene, Heimevernet og totalforsvaret for øvrig. Styrkeproduksjon og vedlikehold av kapasiteter skal kontinuerlig tilpasses ny struktur.

Organisering og styrkestruktur

Utviklingen av Luftforsvarets krigsstruktur blir videreført med fortsatt satsing på mobilitet og fleksibilitet for alle operative avdelinger. Dette innebærer et mer modulbasert luftstridskonsept og en

mer modulbasert organisering. En viktig utfordring er å iverksette en organisasjon som er tilpasset det nye operasjonskonseptet, samtidig som det sikres at alle ressurser utnyttes så kostnadseffektivt som mulig. Ytterligere rasjonaliseringer av Luftforsvarets struktur vil bli vurdert.

Utdanning og kompetanse

Omlaggingen fordrer at Luftforsvarets kompetanseutvikling fortsatt effektiviseres og tilpasses en

situasjon med krav til økt kvalitet og redusert personellstruktur. Kompetanseplanlegging gis prioritet under omlaggingen i perioden 2004–2005. Luftforsvaret skal rekruttere og utdanne offiserer og vernepliktige i et omfang som er tilpasset Luftforsvarets struktur. Behovet for spesial-/fagkompetanse blir større i ny struktur og må derfor vies spesiell oppmerksomhet.

Tabell 7.11 Utdanning

Kategorier	Mål 03	Mål 04	Endring 03-04
Grunnleggende befalsutdanning	329	284	-45
Videregående befalsutdanning med rett og plikt til yrkestilsetting	48	60	12
Videregående utdanning for befal	96	100	4
Sum	473	444	-29

Personell

Et redusert personellkorps vil være en avgjørende faktor for å redusere Luftforsvarets driftsutgifter. Personell- og aldersstrukturen vil bli gjenstand for vurderinger, og Luftforsvarets behov vil ses i sammenheng med den pågående gjennomgang av befalsordningen. Det skal sikres en personellstruktur som er balansert over tid, både mht. antall, kompetanse og alderssammensetning.

Drift og vedlikehold

Driftsutgiftene i Luftforsvaret vil bli fulgt nøye opp i 2004. Luftforsvarets flytimer vil bli opprettholdt på omtrent samme nivå som i 2003. Drift og vedlikehold av materiell som er en del av fremtidig struktur, skal prioriteres. Øvrig materiell skal i størst mulig grad utrangeres innen utgangen av året. Materiellforvaltningstjenester kjøpes av Forsvarets logistikkorganisasjon gjennom horisontal samhandel. Bruken av eiendom, bygg og anlegg (EBA) skal gjennomgås slik at EBA-massen tilpasses strukturen og målsettingen om areal- og kostnadsreduksjoner.

Kap. 4733 Luftforsvaret (jf. kap. 1733)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert budsjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsinntekter	39 849	104 899	107 995
11	Salgsinntekter	89 237		
15	Refusjon fra arbeidsmarkedstiltak	403		
16	Refusjon fødselspenger	9 071		
17	Refusjon lærlinger	5 365		
18	Refusjon sykepenger	30 218		
	Sum kap 4733	174 143	104 899	107 995

Post 01 er økt med 3 mill. kroner som tilsvarende priskompensasjonen. Kapitlet omfatter inntekter ved utleie av kvarter-, familie- og tjenesteboliger, refu-

sjon fra NATO vedrørende drift av fjernvarslingsstasjoner, samt inntekter fra vedlikeholdsoppdrag mm.

Kap. 1734 Heimevernet (jf. kap. 4734)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	832 334	1 172 499	1 106 051
	Sum kap 1734	832 334	1 172 499	1 106 051

Korrigert for priskompensasjon er posten redusert med ca. 74 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2003.

Følgende overordnede justeringer er foretatt:

Tabell 7.12 Budsjettekniske endringer

(i mill. kr)

Endring justert for priskompensasjon	-74
Overføring av husleiekostnader til FLO (kap. 1740) samt økt reduksjon av EBA ut over tidligere planer	59
Overføring av kostnader for vinterøvelsen 2004 til sjef FOHK for styrking av den operative søyle	5
Sum budsjettekniske endringer	64
Reell endring av posten	-10

Reduksjonen må ses i sammenheng med at Heimevernet er i gang med å gjennomføre strukturtiltak og effektiviseringstiltak iht. vedtatte struktur, og fokusen vil rette seg mot videreføring av utdanning i 100 operative dager. I tillegg har HV fått en økt aktivitet og kapasitet innenfor Sjøheimevernet.

Overordnede oppgaver

Heimevernets hovedoppgave er å styrkeprodusere til Forsvarets styrkestruktur, gjennomføre pålagt fredsvirksomhet og bidra til å løse oppdrag i fred, krise og krig både nasjonalt og internasjonalt.

Heimevernet skal omorganiseres iht. Stortingets vedtak ifm. behandling av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001) og Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002). Målet med omleggingen er å etablere et moderne forsvar med betydelig forbedret operativ

evne, som kan løse et bredere spekter av oppgaver – oftest sammen med allierte styrker – raskere og mer effektivt enn i dag. Det utredes en ny, differensiert modell for Heimevernet som fremlegges ifm. ny langtidsplan, våren 2004. Her inngår også en gjennomgang av Heimevernsdistriktene.

Heimevernet skal bestå av fleksible og mobile styrker og skal utgjøre det territorielle landforsvaret, herunder sikre totalforsvarets evne til mobilisering, overvåke landområdet og gi nødvendig støtte til Hærens, Sjøforsvarets og Luftforsvarets operasjoner. Heimevernsdistriktssjefene er territoriale sjefene i fred, krise og krig. De er underlagt sjefene for landsdelskommandoene.

Heimevernet skal gi støtte til det sivile samfunnet, bl.a. gjennom å bidra til å avverge eller begrense følgene av naturkatastrofer og andre alvorlige ulykker. Heimevernet skal gi støtte til forsvarsgrenene, totalforsvaret og det sivile samfunnet.

Organisering og styrkestruktur

Heimevernets struktur videreføres og tilpasses de sikkerhetspolitiske utfordringene gjennom en revurdert oppdragsportefølje, en rekke materiellprosjekter og overføring av overskuddsmateriell fra forsvarsgrenene. Heimeverns-distriktene videreutvikles som nivå tre i kommandokjeden med territorielt ansvar i fred, krise og krig. Heimevernet har en mobiliseringsstyrke på 83 000 mann.

Sjøheimevernet har de siste årene fått en kapasitetsøkning ved overgang fra rekvirert til nye hurtiggående fartøyer. Denne økte satsningen inngår i nytt taktisk konsept med kystmeldelag og spesialtrente bordingslag for bording av fartøyer. Dette medfører økt overvåknings- og kontrollberedskap langs kysten.

Styrkeproduksjonen i Heimevernet legges til Værnes, Porsangmoen og Heistadmoen. Virksomheten ved Heimevernsskolen Dombås videreføres i 2004 med en våpenskole og en kursavdeling.

Utdanning og kompetanse

Ressurssituasjonen og omleggingen av Heimevernet fordrer at Heimevernets kompetanseutvikling og utdanning effektiviseres og tilpasses en situasjon med krav til økt kvalitet. Det skal innføres nytt treningsmønster for årlige treninger av heimevernsmannskaper basert på operative krav og prioriteter. I forbindelse med omleggingen av Forsvaret fikk Heimevernet i oppgave å starte egen førstegangstjeneste. Oppstarten var på Værnes i 2003 med gjennomføring av 100 operative dagers førstegangstjeneste. Førstegangstjenesten skal senest i 2005 utvides med gjennomføring også på Heistadmoen og Garnisonen i Porsanger. Det vurderes i tillegg muligheten for å fremskynde igangsetting av økt vernepliktsutdanning i Heimevernet allerede høsten 2004. Årlige treninger gjennomføres etter et differensiert treningsmønster med prioritet til befal og spesialister, samt til prioriterte avdelinger. Årlige treninger og utdanning gjennomføres slik at Heimevernets samlede militære kapasitet blir størst mulig.

Tabell 7.13 Utdanning

Kategorier	Mål 03	Mål 04	Endring 03–04
Grunnleggende befalsutdanning	205	235	30
Sum	205	235	30

Personell

Den bemanningsstrukturen som Heimevernet trenger i fremtiden, må være balansert mellom befal og sivile med riktig alderssammensetning. I tillegg er rekruttering av personell fra alle forsvarsgrenene viktig.

Drift og vedlikehold

Driftsutgiftene i Heimevernet vil bli fulgt nøye opp i 2004. Heimevernets materiellbehov vil delvis dek-

kes av overskuddsmateriell fra forsvarsgrenene. Overskuddsmateriell i Heimevernet skal i størst mulig grad utrangeres innen utgangen av året. Materiellforvaltningstjenester kjøpes av Forsvarets logistikkorganisasjon gjennom horisontal samhandel. Bruken av eiendom, bygg og anlegg (EBA) skal gjennomgås slik at EBA-massen tilpasses strukturen og målsettingen om areal- og kostnadsreduksjoner.

Kap. 4734 Heimevernet (jf. kap.1734)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsinntekter	845	2 567	2 650
11	Salgsinntekter	1 159		
15	Refusjon fra arbeidsmarkedstiltak	60		
16	Refusjon fødselspenger	1 027		
17	Refusjon lærlinger	401		
18	Refusjon sykepenger	3 325		
	Sum kap 4734	6 817	2 567	2 650

Post 01 er økt med 0,1 mill. kroner som tilsvarer priskompensasjonen. Kapitlet omfatter inntekter

ved bl.a. utleie av kvarter-, familie- og tjenesteboliger og inntekter ved salg av mindre materiell.

Kap. 1735 Etterretningstjenesten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
21	Spesielle driftsutgifter	614 879	665 477	671 057
	Sum kap 1735	614 879	665 477	671 057

Etterretningstjenesten skal, i henhold til lov av 20. mars 1998 nr. 11 om Etterretningstjenesten, innhente, bearbeide og analysere informasjon som angår norske interesser i forhold til fremmede stater, organisasjoner eller individer. På denne bakgrunn skal det utarbeides risikoanalyser og etterretningsvurderinger som kan bidra til å ivareta viktige nasjonale sikkerhetsinteresser.

Etterretningstjenesten skal betjene militære brukere og støtte internasjonale oppdrag der Norge er engasjert. Dette er en ordinær del av E-tjenestens aktivitet, som må prioriteres og i hovedsak dekkes innenfor E-tjenestens budsjett. I tillegg skal tjenesten holde Forsvarsdepartementet og andre berørte departementer orientert om relevante endringer i den militære og politiske situasjon i norsk interesseområde.

På områder som tjener nasjonale interesser, skal det etableres og opprettholdes samarbeid og gode forbindelser med tilsvarende tjenester i andre land.

For å ivareta de oppdragene som er tillagt tjenesten, vektlegges høy faglig kompetanse tilpasset det nye trusselbildet og videreutvikling av den tekniske standarden. Endringene i trusselbildet og kampen mot internasjonal terrorisme gir nye oppgaver for Etterretningstjenesten med økt fokus utover våre nærområder. Dette, kombinert med en svært hurtig og omfattende teknologisk utvikling, gjør det nødvendig å iverksette og videreføre tiltak for å modernisere tjenesten, samt foreta en videre forskyvning av ressurser fra mindre prioriterte til prioriterte oppgaver knyttet til fremtidens forsvar.

Kap. 1740 Forsvarets logistikkorganisasjon (jf. kap 4740)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter			1 508 754
	Sum kap 1740			1 508 754

Kapittel 1740 er nyopprettet. For å skille driftsutgiftene i Forsvarets logistikkorganisasjon (FLO) fra driftsutgiftene i de enkelte forsvarsgrenene, er det funnet hensiktsmessig at disse driftsutgiftene regnskapsføres over et eget kapittel med virkning fra 2004. Posten er på totalt 1 508,8 mill. kroner, som er overført fra kapitlene 1720, 1725, 1731, 1732, 1733 og 1734. Kapitlet gis en bevilgning som skal dekke utgifter til FLO/konsernstab (44,7 mill. kroner), utgifter knyttet til FLOs bygningsmasse og FLOs oppdrag tilknyttet forvaltning (fagmyndighet) av Forsvarets materiell (1 106,3 mill. kroner), utgiftene ved Forsvarets uniformsutvalg (20,8 mill. kroner) og driften av Forsvarets lufttransport-system som utøves gjennom FLO-TRANS (337,7 mill. kroner). Både EBA-utgiftene til FLOs bygningsmasse og utgiftene til forvaltning av fagmyndighetsansvaret ble tidligere bevilget over kapitlene 1731–1733. Beløpet for å dekke FLOs EBA-utgifter er mindre enn det nåværende beregnede behov, og FLO skal derfor redusere bygningsmassen betydelig.

Hensikten med det nye kapitlet er å synliggjøre og videreføre implementeringen av horisontal samhandel (HS) i Forsvarets militære organisasjon (FMO). Styringsmodellens prinsipper, hvor primærvirkomheten gis oppdrag og ressurser gjennom vertikal styring, og FLO – som støttevirksomhet – får ressurser og oppdrag fra sideordnede ledd gjennom et kunde-leverandørforhold, skal med dette etableres i en formell ramme. Virksomheten i FLO regnskapsføres på kapittel 1740/4740. FLO utgiftsfører alle initielle utgifter over kapittel 1740 iht. gjeldende bestemmelser. Inntekter som følge av HS med FMO, skal krediteres utgiftskapitlet.

Overordnede oppgaver

FLOs hovedoppgave er å utøve fagmyndighet og forvaltningsoppgaver, anskaffe og levere materiell,

forsyninger og andre varer på rett sted, til riktig tid og til avtalt pris og kvalitet. FLO skal omorganiseres og utvikles i henhold til Stortingets vedtak i forbindelse med behandlingen av Innst. S. nr. 25 (1999–2000), jf. St.prp. nr. 55 (1999–2000) og Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002). Det vises også til Innst. S. nr. 232 (2002–2003), jf. St.prp. nr. 53 (2002–2003). Målet med omleggingen er å effektivisere logistikkfunksjonene, samt sørge for en helhetlig ressursutnyttelse – Forsvarets behov sett under ett.

Organisering og styrkestruktur

Omleggingen av FLO er nå inne i en fase som er rettet inn mot å styrke helhetstankegangen ytterligere ved å etablere en internstruktur som er basert på prosesser som går på tvers av den tidligere forsvarsgrensvisse forvaltningsstrukturen. I St.prp. nr. 53 (2002–2003) ble Stortinget informert om hvilken organisasjonsstruktur det legges opp til i denne fasen. I korthet består dette i at det er opprettet fire divisjonsprosjekter som skal forbedre og utvikle de nye divisjonene i FLO. De fire prosjektene er prosjekt driftsdivisjon, prosjekt materielldivisjon, prosjekt tungt vedlikehold og prosjekt IKT. Det planlegges en egen stortingsproposisjon om videre organisasjonsendringer av FLO i løpet av høstsesjonen 2003, for å sikre nødvendig fremdrift i moderniseringsarbeidet.

En vellykket og tidsmessig omorganisering av FLO er helt avgjørende i forhold til de overordnede innsparingsmål som er fastsatt for Forsvaret i inneværende langtidsperiode. Det vil derfor være et spesielt fokus mot omstillingen i FLO, både i 2003 og i 2004. Regjeringen vil komme tilbake med en nærmere vurdering av den mer langsiktige utviklingen av FLO, herunder mht. FLOs tilknytningsform, i kommende langtidsdokument.

Kap. 4740 Forsvarets logistikkorganisasjon (jf. kap. 1740)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsinntekter			21 570
	Sum kap 4740			21 570

Posten er nyopprettet. Beløpet relaterer seg til inntekter ved Forsvarets uniformsutsalg og FLO-Transport.

Kap. 1760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 4760)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 1760, post 45</i>	745 149	574 082	709 228
44	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, nasjonalfinansiert andel, <i>kan overføres</i>	85 240	108 000	66 700
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	7 769 592	6 763 495	7 399 256
47	Nybygg og nyanlegg, <i>kan overføres</i>	1 720 451		
48	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, fellesfinansiert andel, <i>kan overføres</i>	122 904	194 000	210 100
75	Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, Norges tilskudd til NATOs investeringsprogram for sikkerhet, <i>kan overføres, kan nyttes under kap 1760, post 44</i>	92 390	180 000	130 000
	Sum kap 1760	10 535 726	7 819 577	8 515 284

Post 01 Driftsutgifter

Korrigert for priskompensasjon er posten netto økt med ca. 135 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2003. Økningen skyldes i hovedsak planlagte økte kostnader i program Golf og i fregattprosjektet.

Posten dekker gjennomføringskostnader til anskaffelsesprosjekter i Forsvaret.

des i vesentlig grad at de prosjektene som er planlagt i 2004, har større prosentandel NATO-finansiering.

Posten skal dekke de nasjonale utgiftene som er knyttet til gjennomføringen av NATOs investeringsprogram for sikkerhet i Norge. Posten skal dekke alle nasjonale utgifter i prosjekter som er autorisert for gjennomføring og utgifter til forhåndsfinansierte prosjekter.

Post 44 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, nasjonalfinansiert andel

Korrigert for priskompensasjon er posten netto redusert med ca. 41 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2003. Reduksjonen skyldes

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold

Korrigert for priskompensasjon er posten netto økt med ca. 636 mill. kroner sammenlignet med

saldert budsjett for 2003. Forslaget til forsvarsbudsjett for 2004 innebærer en lavere ramme enn varslet i St.prp.nr. 55 (2001–2002) i påvente av arbeidet med ny langtidsplan for Forsvaret. Enkelte prosjekter av derfor forskjøvet til etter Stortingets beslutning om neste langtidsperiode våren 2004. Dette gjelder bl.a. deler av prosjektene Pansrede spesialkjøretøy – brukt materiell, Panserbekjempelse – middels rekkevidde, program Soldat 2000 og program K2IS.

Post 48 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, fellesfinansiert andel

Korrigert for priskompensasjon er posten netto økt med ca. 16 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2003. Økningen skyldes at flere av de større prosjektene har store utbetalinger i 2004.

Posten dekker utgifter til NATOs investeringsprogram for sikkerhet i Norge. For autoriserte prosjekter forskutteres utgifter på grunnlag av prognoser for forbruk. I utgangspunktet skal disse utgiftene dekkes av NATO og inntektsføres på kapittel 4760, post 48, samme år som de påløper. I den grad prognosene ikke holder, må innbetalningene justeres i den påfølgende oppgjørsterminen. Utgiften på kapittel 1760, post 48, er derfor ikke alltid overensstemmende med inntekten på kapittel 4760, post 48, i det enkelte budsjettår, men over tid vil disse være like.

Post 75 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, Norges tilskudd til NATOs investeringsprogram for sikkerhet

Korrigert for priskompensasjon er posten netto redusert med ca. 50 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2003. Reduksjonen skyldes at flere NATO-land nå deler utgiftene, samtidig som rammen for investeringsprogrammet ikke er økt.

Posten skal dekke Norges bidrag til NATOs investeringsprogram for sikkerhet, og utgjør ca. to pst. av alliansens kostnader avhengig av hvor mange land som deltar i den enkelte prosjektkategori.

Materiellinvesteringer – generelt

Ved behandlingen av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001), og Innst. S. nr. 232

(2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002), ble Forsvarets investeringer innrettet og prioritert mot oppbygging og etablering av den vedtatte strukturen. Eksisterende prosjekter vil derfor kun bli videreført i den grad de bidrar til den vedtatte strukturen. I tillegg vil nye prosjekter bli utviklet som konkrete bidrag til strukturen.

Som i 2003 er nye fregatter samlet sett det største enkeltprosjektet i 2004. Det satses også betydelige ressurser på luftforsvarsstyrker hvor videreføringen av prosjekt Nytt enhetshelikopter er det største enkeltprosjekt. I tillegg er det satt av betydelige ressurser til prosjekt for erstatning av kampfly av typen F-16. Forsvarets satsing på styrket evne til militært samvirke med allierte har resultert i et anskaffelsesprogram for Taktisk datalink 16 (TDL-16). En forsert anskaffelse av TDL-16 til de nye fregattene og 20 F-16 ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 225 (2002–2003), jf. St.prp. nr. 50 (2002–2003). For Hærens del går hoveddelen av investeringene med til å videreføre allerede igangsatte prosjekter.

Totalporteføljen

Forsvarets totale prosjektportefølje presenteres etter sine formål. De enkelte strukturelle objektene er innrettet mot å utføre funksjoner som knytter seg til Forsvarets ulike oppgaver. De fleste objekter bidrar til å løse mer enn én funksjon og oppgave. Et objekt vil som oftest bestå av prosjekter fra flere kategorier.

Kategori 1-prosjektene er listet i en egen tabell og beskrevet i påfølgende tekst. Enkelte objekter har stor planramme og forventet utbetaling uten at de inneholder store enkeltprosjekter. Disse objektene inneholder en lang rekke enkeltprosjekter av lavere kategori, som til sammen gjør at totalbeløpet blir relativt stort. Totalrammen og forventet utbetaling på objektnivå vil variere fra år til år som følge av at prosjekter innenfor objektene blir avsluttet og nye kommer til.

Etter en gjennomgang av kostnadsrammene i objekttabellen og i tabellen over alle kategori 1-prosjektene, er disse blitt justert for årlig priskompensasjon på kapittel 1760 post 45. Kostnadsrammene er i 2004 kroneverdi. Objekttabellen inneholder både godkjente prosjekter og fremtidige prosjekter med utbetalinger i 2004.

Tabell 7.14 Objekttabell

(i mill. kr)

Formål/Objekt	Kostnads- rammer	Forventet gjenstående pr. 1/1 2004	Kontrakts- forpliktet pr. 31/12 2003	Nye kontrakter 2004	Forventet utbetaling 2004	Behov for bestillings- fullmakter
FELLESFORMÅL						
Felles- og støttefunksjoner	1 603	896	536	302	404	434
Felles infrastruktur	14 303	8 820	666	1 207	602	1 271
Felles befalsutdanning	141	42	62	184	9	237
HÆRSTYRKER						
Felles	8 480	5 606	2 287	482	746	2 024
Infanteriavdelinger	784	652	6	48	16	38
Artilleriavdelinger	3 495	2 485	275	80	77	278
Kavaleriavdelinger	4 312	1 374	487	156	80	562
Trenavdelinger	71	41	40	0	40	0
Ingeniøravdelinger	1 343	832	140	48	132	56
Sambandsavdelinger	44	10	38	3	38	3
SJØFORSVARSSTYRKER						
Felles	634	344	110	152	110	151
Kontroll og varsling	54	51	24	0	24	0
Kystartilleri	1 453	590	183	15	142	57
Eskortefartøy	19 300	12 204	9 301	2 213	2 204	9 310
Missiltorpedobåter	5 863	3 540	4 634	45	783	3 896
Undervannsbåter	2 003	1 778	297	965	129	1 133
Minefartøy/-enheter	227	141	119	75	44	150
Transport- og hjelpefartøy/ enheter	0	0	0	900	0	900
Andre styrker	73	14	10	5	14	1
LUFTFORSVARSSTYRKER						
Felles	1 971	804	342	14	176	180
Kontroll og varsling	831	436	59	0	34	25
Luftvern	1 734	1 160	772	193	200	765
Kampfly	13 457	7 016	2 625	471	573	2 523
Helikopter	4 654	3 702	3 697	364	452	3 609
Overvåkingsfly	932	-29	83	15	29	69

Tabell 7.14 Objekttabell

(i mill. kr)

Formål/Objekt	Kostnads- rammer	Forventet gjenstående pr. 1/1 2004	Kontrakts- forpliktet pr. 31/12 2003	Nye kontrakter 2004	Forventet utbetaling 2004	Behov for bestillings- fullmakter
Transportfly, andre flyenheter	293	181	78	5	69	15
HEIMEVERN						
Felles	32	0	0	0	0	0
Landheimevern	1 450	835	110	2	84	28
Sjøheimevern	51	0	0	0	0	0
SPESIELLE FORMÅL						
Allierte anlegg med mer	254	117	7	18	18	7
Strategisk overvåknings kapasitet	88	71	27	50	27	50
Kystvakt	1 063	-9	62	27	27	62
Redningstjeneste	31	24	0	0	0	0
Internasjonale formål	73	20	20	0	20	0
Andre prosjekter/tiltak					98	
Sum	91 097	53 747	27 096	8 038	7 399	27 834

Kategori 1-prosjekter

Kategori 1-prosjektene, som er Forsvarets største og viktigste investeringer, følges spesielt. Nye prosjekter, prosjekter med endringer i omfang/kostnadsramme, og prosjekter som foreslås overført til en lavere kategori eller avsluttet, legges frem for Stortinget. Stortinget godkjenner endringer av omfang, men endringer forårsaket av pris- og valutaendringer krever ikke særskilt godkjenning, jf. Innst. S. nr. 118

(1992–93), Innst. S. nr. 197 (1992–1993) og St.meld. nr. 17 (1992–1993). I prosjekter der utviklingsfasen er spesielt omfattende, vil denne fasen defineres som et eget prosjekt. Kostnadsrammen omfatter da normalt bare utviklingsfasen. Det bes ikke om særskilt godkjenning av faseoverganger for prosjekter der utviklingsfasen er en integrert del av prosjektet, eller for andre faseoverføringer. Når hoveddelen av materiellet er anskaffet, blir slike prosjekter normalt foreslått overført til en lavere kategori.

Tabell 7.15 Kategori 1-prosjekter

					(i mill. kr)
Evt. endring	Formål/Objekt/Prosjekt- betegnelse	Kostnads- ramme (post 45)	Forventet gjenstående 1/1 2004	Forventet utbetaling 2004	Bestillings- fullmakter (post 45)
	FELLESFORMÅL				
	<i>Felles infrastruktur</i>				
	FISBasis	1 307	155	0	0
	VHF Multi rolle radio (MRR)	2 209	488	40	228
	HÆRSTYRKER				
	<i>Felles</i>				
	Pansrede spesialkjøretøy på stridsvognchassis	1 275	346	35	224
	Pansrede spesial- kjøretøyer – brukt materiell	1 105	734	84	579
	Panserbekjempelses- våpen – middels rekke- vidde	1 260	1 215	0	850
	Taktisk treningssystem	578	298	40	224
	Program Soldat 2000	444	36	31	227
	<i>Artilleriavdelinger</i>				
	Divisjonsartilleri	3 316	2 309	0	274
	<i>Kavaleriavdelinger</i>				
	Brukte Leopard 2A4	1 343	1 003	40	515
	SJØFORSVARSSTYRKER				
	<i>Eskortefartøy</i>				
	Nye sjømålmissiler – Utviklingsfase	1 840	224	143	121
	Nye fregatter – U/A/O fasene	16 073	10 344	2 037	9 208
	<i>Missiltorpedobåter</i>				
	Ny MTB-struktur	1 691	221	31	0
	LUFTFORS- VARSSTYRKER				
	<i>Luftvern</i>				
	NASAMS II	997	681	90	728
	<i>Kampfly</i>				

Tabell 7.15 Kategori 1-prosjekter

					(i mill. kr)
Evt. endring	Formål/Objekt/Prosjekt- betegnelse	Kostnads- ramme (post 45)	Forventet gjenstående 1/1 2004	Forventet utbetaling 2004	Bestillings- fullmakter (post 45)
	Nye kortholdsmissiler og hjelmmontert siktesystem	1 343	1 261	60	850
	F-16 EK	850	151	9	142
	<i>Helikopter</i>				
	Enhetshelikopter til Fors- varet	5 393	4 538	445	3 604
	Sum	41 024	24 004	3 085	17 774

Kategori 1-prosjekter – Nye prosjekter for godkjenning

Forsvarsdepartementet legger ikke frem nye materiellinvesteringsprosjekter for godkjenning i denne proposisjonen, men viser til egen proposisjon om nye Skjold-klasse missiltorpedobåter.

Kategori 1-prosjekter – Godkjenning av endring av omfang og kostnadsrammer

Forsvarsdepartementet legger ikke frem kategori 1 materiellinvesteringsprosjekter for godkjenning av endring av omfang og kostnadsrammer i denne proposisjonen.

Kategori 1-prosjekter – Status og fremdrift

Fellesformål, felles infrastruktur

2933 FISBasis

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 1 (2000–2001). Kontrakt om videreutvikling, realisering samt drift og vedlikeholdstjenester ble inngått januar 2001. Pilotinstallasjoner ble gjennomført ved tidligere Distriktskommando Østlandet og Forsvarets tele- og datatjeneste i 2000. Kontrakten ble reforhandlet for å ivareta endret omfang i januar 2002.

Målet med program FISBasis er å implementere én felles informasjonssystem-infrastruktur for å tilrettelegge for sikker og sømløs informasjonsutveksling mellom alle staber og avdelinger i Forsvaret i fred, krise og krig. Prosjekt FISBasis omfatter arbeidet med å utarbeide konsepter og å innføre systemløsning for Hæren, Sjøforsvaret, Luftforsvaret, Heimevernet og utvalgte fellesinstitusjoner. Prosjektet skal også etablere og bemanne de

delene av et sentralt driftssenter for Forsvaret som er nødvendige for å ivareta drift av system FISBasis etter hvert som det blir implementert.

FISBasis skal understøtte et nytt Felles Integrert Forvaltningssystem (FIF) som utvikles gjennom program Golf. En felles infrastruktur for informasjonssystemer/-teknologi bidrar også til oppnåelse av målene om å innføre gjennomgående elektronisk saksbehandling og arkivering gjennom Forsvarets intranett. Tilsvarende vil en tonivå sikkerhetsløsning (begrenset/ugradert) legge forholdene til rette for elektronisk handel via Internett hvilket også vil understøtte leveranser fra program Golf.

Prosjektet planlegges terminert i 2004.

Prosjektets kostnadsramme for post 45 er 1 307 mill. kroner.

5112 Multi Rolle Radio

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (1993–1994), jf. St.prp. nr. 1 (1993–94). Prosjektet omfatter utvikling og anskaffelse av en ny generasjon VHF-radioer til Hæren. I tillegg vil samme radio bli anskaffet til Luftforsvaret samt i begrenset omfang til Sjøforsvaret.

Det ble i 1990 inngått en kontrakt og senere utløst opsjoner for en samlet leveranse av 7000 radioer.

I 1996 startet utprøvingen av radioen. Leveransene er blitt forsinket som følge av at utvikling og testing av systemet har tatt lengre tid enn opprinnelig forutsatt. For å starte kompetanseoppbygging ble 120 radiosett med redusert funksjonalitet utlånt av leverandør i 1999. Det ble videre levert 740 radiosett med redusert funksjonalitet i 2000. I 2001 ble det levert 600 radiosett med redusert funksjonalitet og 600 radiosett med full funksjonalitet. Det ble levert 1600 radiosett i 2002, og det

samme antall forventes levert innen utgangen av 2003. Som følge av forsinkede leveranser, kan det forventes at sluttleveransen blir forskjøvet med to år til 2005 slik at forventet avslutning av prosjektet utsettes tilsvarende.

Prosjektets kostnadsramme for post 45 er 2 209 mill. kroner.

Hærstyrker, felles

5025 Pansrede spesialkjøretøy på stridsvognchassis

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (1994–95), jf. St.prp. nr. 1 (1994–95). Prosjektet inkluderer prosjekt 5027 som ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 191 (1994–95), jf. St.prp. nr. 48 (1994–95). Disse to prosjektene ble slått sammen etter vedtak ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (1995–96), jf. St.prp. nr. 1 (1995–96).

Anskaffelsen skal gi mobilitet og beskyttelse for avdelinger og funksjoner som støtter divisjonens eller brigadens pansrede avdelinger i strid. Dette materiellet vil også være viktig for å støtte avdelinger som deltar i internasjonale operasjoner.

Chassis av Leopard I og brukte bergningspanservogner er anskaffet. Følgende anskaffelser er gjennomført ved utgangen av 2002: Alle ni bropanservogner med broer er levert, 22 ingeniørpanservogner er levert og prototypen bergningspanservogner ble levert med sikkerhetsoppgradert hydraulikk. I 2004 planlegges det med leveranse av de fire siste av totalt 17 bergningspanservogner.

I 2004 vil arbeidet med gjennombrytningspanservogn for å forsere minefelt starte opp igjen, etter at det tidligere ble utsatt i tid. Det planlegges å sende ut forespørsel mot slutten av 2003 eller begynnelsen av 2004.

Prosjektet er planlagt terminert i 2008. Dette er syv år senere enn opprinnelig planlagt, noe som hovedsakelig skyldes investeringsrammens utvikling samt at arbeidet med gjennombrytningspanservognen ikke har startet før.

Prosjektets kostnadsramme for post 45 er 1 275 mill. kroner.

5026 Pansrede spesialkjøretøy – brukt materiell

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (1995–96), jf. St.prp. nr. 1 (1995–96).

Prosjektet skal tilføre Hærens mekaniserte brigader pansrede brukte spesialkjøretøyer innen år 2007 og tilføre FIST-H pansrede brukte spesialkjøretøyer av typen M 113. Det skal bygges om inntil 523 vogner fordelt på 13 forskjellige typer. Hensikten med spesialkjøretøyene er å tilføre støttefunksjoner slik at det dannes et system «rundt» strids-

vognene og stormpanservognerne.

Integreringen av støttefunksjonene i M 113 vil gi økte ytelser fordi utstyret kan betjenes innenfra vognen. Ombyggingen vil også bidra til bedret mobilitet og økt beskyttelse. Den tekniske oppgraderingen av vognene vil dessuten øke tilgjengeligheten og redusere driftskostnadene.

Prosjektet har anskaffet 204 brukte vogner fra utlandet, samt reservedeler og oppgraderingssett til samtlige kjøretøy. De øvrige vognene kommer fra egen beholdning. Hittil er 90 vogner oppgradert, og et antall vogner er under oppgradering.

De senere år er ambisjonsnivået økt for vår deltagelse i flernasjonale operasjoner. Kravene til materiellet er blitt strengere for å ivareta personellens sikkerhet, eksempelvis når det gjelder beskyttelse mot miner og håndvåpen. Økt beskyttelse gjennom bedret pansring skaper i neste omgang behov for kraftigere motorer pga. vektøkning.

Prosjektets kostnadsramme for post 45 er 1 105 mill. kroner.

En del av prosjektets videre fremdrift utsettes frem til resultatet av Stortingets behandling av neste langtidsplan foreligger.

5036 Panserbekjempelse – middels rekkevidde

Prosjektet ble vedtatt av Stortinget ved behandling av B.innst. S. nr. 7 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 1 (2001–2002).

Panserbekjempelse, middels rekkevidde, er et supplement til eksisterende våpensystemer med hhv. kort og lang rekkevidde. Våpensystemet vil bli en viktig del av Hærens manøverkonsept, og representerer en viktig tilpasning til deltagelse i flernasjonale operasjoner. Det er en forutsetning i manøverkonseptet at manøveravdelingene gis større ildkraft med lengre rekkevidde. I ny struktur skal deler av Hærens avdelinger dimensjoneres til å føre strid etter et indirekte konsept. En av forutsetningene for å oppnå dette, er å gi manøveravdelingene større ildkraft med lengre rekkevidde enn i dag. Dette innebærer vektlegging av offensive operasjoner med dertil egnede våpensystemer som støtter opp om hurtig stridsutvikling og høy mobilitet.

Prosjektet skal innen år 2007 anskaffe panserbekjempelsesvåpen, med nødvendig logistikk, tilleggsutrustning, ammunisjon og utdannings- og treningssystemer. Prosjektet står igjen med to kandidater, og test av disse er gjennomført. Kontrakt forventes inngått, men deler av prosjektets anskaffelser kan bli utsatt frem til resultatet av Stortingets behandling av neste langtidsplan foreligger.

Gjennomføring av prosjektet og utgifter til EBA har en utgiftsramme på 22 mill. kroner. Prosjektets

kostnadsramme for post 45 er 1 260 mill. kroner. Totalprosjektets kostnadsramme er 1 282 mill. kroner.

5284 Taktisk treningssystem

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (1997–98), jf. St.prp. nr. 1 (1997–98). Prosjektet skal anskaffe et system for taktisk trening i et miljø mest mulig likt virkelig strid. Systemet skal gi automatisk tilbakemelding av hendelsesdata for etterfølgende analyser. Prosjektet omfatter materiell til et treningssenter med kapasitet til å gjennomføre tosidige øvelser på kompaninivå med normale støttefunksjoner.

Etableringen av treningssenteret vil innebære en meget betydelig heving av kvaliteten på utdannelsen til strid på kompaninivå og ned til den enkelte soldat. Senteret vil også gi helt nye muligheter for kontroll med utdannelsen og kvalitetssikring ved objektiv måling av avdelingsprestasjoner. Treningssenteret vil være et sentralt element i forberedelsene for Forsvarets innsatsstyrke og er lokalisert til Rena leir.

Kontrakt ble inngått i 2001 og leveranse av materiell startet i 2002. Kontorer med lager, verksted og garasje er oppført, og infrastruktur i øvingsfeltet er på plass. Etter planen gjennomføres første materielltest våren 2004. Senteret forventes å være i ordinær drift i 2005. Prosjektet er planlagt avsluttet i 2006.

Prosjektets kostnadsramme for post 45 er 578 mill. kroner.

58xx Program Soldat 2000

Programområdet består av fire prosjekter for å gi den enkelte soldat bedre beskyttelse, utholdenhet og mobilitet. De tre første prosjektene i programmet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (1995–96), jf. St.prp. nr. 1 (1995–96), mens det fjerde prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (1996–97), jf. St.prp. nr. 1 (1996–97).

Den nye strukturen i Hæren vil etter omstillingen av Forsvaret være betydelig mindre enn den struktur som opprinnelig lå til grunn for programets anskaffelser. Det vil bli gjennomført anskaffelser med sikte på å utruste hele den mobile strukturen med personlig bekledning og utrustning fra program Soldat 2000. Spesialstyrker vil som tidligere få tildelt spesialutrustning.

Prosjektets kostnadsramme for post 45 er 444 mill. kroner.

En del av prosjektets videre fremdrift utsettes frem til resultatet av Stortingets behandling av neste langtidsplan foreligger.

Hærstyrker, artilleriavdelinger

5013 Divisjonsartilleri

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (1994–95), jf. St.prp. nr. 1 (1994–95). Prosjektet skal tilføre Hærens artilleri tilstrekkelig rekkevidde, ildkraft og overlevelsesevne.

Prosjektet har så langt anskaffet tolv utskytingsenheter, mineammunisjon, opplæringsmateriell, dokumentasjon og noe logistikk. Prosjektet har også nylig inngått kontrakt på syv sett værsonderingsmateriell. Prosjektet skulle også anskaffe to ulike typer bomblet-ammunisjon, langtrekkende og selvsøkende panserbrytende ammunisjon og logistikk for våpensystemet. Det er imidlertid stilt krav om at bomblet-ammunisjon skal ha en meget høy grad av pålitelighet, samt være utstyrt med selvødeleggesmekanisme. Så langt har dette kravet ikke latt seg oppfylle, og det er derfor ikke anskaffet slik ammunisjon til våpensystemet. Videre inngår en oppgradering av utskytingsenheten i prosjektet.

Siden 2001 har det skjedd en utvikling som gjør det sannsynlig at raketter med bomblets som tilfredsstiller norske krav, vil kunne anskaffes i nær fremtid. For selvsøkende, panserbrytende ammunisjon har utviklingen gått senere enn forventet, og en eventuell anskaffelse av disse ligger et stykke inn i fremtiden. Forsvarsdepartementet tar derfor sikte på å fullføre prosjektet ved å gjennomføre anskaffelse av bomblet-ammunisjon med selvødelegger, oppgradere utskytingsenhetene, fullføre anskaffelsen av nytt værsonderingsmateriell og logistikk. Ammunisjonsalternativene vil kunne bli endelig avklart i løpet av det kommende året. Selvsøkende, panserbrytende ammunisjon vil bli vurdert tatt ut av prosjektet for eventuelt å bli fremmet som eget prosjekt ved en senere anledning når og hvis et produkt skulle bli utviklet.

Prosjektets kostnadsramme for post 45 er 3 316 mill. kroner.

Hærstyrker, kavaleriavdelinger

5060 Brukte Leopard 2 A4

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 1 (2000–2001).

Prosjektet omfatter anskaffelse av 52 moderne stridsvogner av typen Leopard 2 fra Nederland. Vognene har bedre ytelse med hensyn til beskyttelse og ildkraft enn de stridsvogner som Hæren

hittil har disponert. Leopard 2 er et viktig system for å oppnå strukturmålene. Av hensyn til nasjonal struktur og logistikk anskaffes to bataljonsenheter, hver med 26 stridsvogner. Kontrakt ble inngått med Nederland i 2001. Vognene er levert og innfases i perioden 2003–2006. De skal erstatte et tilsvarende antall gamle stridsvogner (Leopard 1). Vognene tilpasses norske forhold og krav. Prosjektet er forutsatt avsluttet i 2006.

Prosjektets kostnadsramme for post 45 er 1 343 mill. kroner.

Sjøforsvarsstyrker, eskortefartøy

6026 Nye sjømålsmissiler

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (1994–95), jf. St.prp. nr. 1 (1994–95). Prosjektet omfatter utvikling av et missilsystem for bekjempelse av sjømål og koordineres med fregattprosjektet og anskaffelse av nye MTB-er av Skjold-klassen. Utviklingsfasen vil pågå frem til og med 2005.

Prosjektets kostnadsramme for post 45 er 1 840 mill. kr.

I forbindelse med Stortingets behandling av Innst. S. nr. 232 (2002–2003), jf. St.prp. nr. 53 (2002–2003), ble det informert om at ferdigforhandlet resultat av kontraktsforhandlingene planlegges fremmet for Stortinget høsten 2003. På grunn av noe forsinket fremdrift er grunnlaget for å fremme prosjektets anskaffelsesfase for Stortinget ennå ikke fullt ut tilfredsstillende.

6088 Nye fregatter

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 207 (1998–99), jf. St.prp. nr. 65 (1998–99). Hovedkontrakt for levering av fem fartøyer ble inngått med Empresa Nacional Bazan (nå Izar). Utvikling og anskaffelse gjennomføres delvis som parallelle aktiviteter fra 2000–2005. Første fartøy planlegges overlevert i oktober 2005, deretter planlegges ett fartøy levert pr. år. Kjølen til første fartøy ble strukket i april 2003. Under anskaffelsesfasen vil fartøyet bli bygget samtidig som det blir gjennomført fortløpende kvalitetskontroll av leverandørenes arbeid, samt opplæring av personell for bemanning og vedlikehold av fartøyene.

Det fremgår av St.prp. nr. 1 (2001–2002) at i tråd med vanlig praksis for større kontrakter der produksjon og leveranser skjer over en lengre periode, er det også i dette tilfellet avtalt at kontraktsprisen skal omregnes årlig for å gjenspeile den aktuelle utviklingen i lønns- og materialkostnader i leverandørlandet. Av den totale kostnadsrammen

er 6 046 mill. kroner forventet forbrukt ved utgangen av 2003.

En forsert anskaffelse av TDL-16 til de nye fregattene ble vedtatt av Stortinget ved behandling av Innst. S. nr. 225 (2002–2003), jf. St.prp. nr. 50 (2002–2003), gjennom en rammeøkning på prosjekt 6088 Nye fregatter med 488 mill. kroner.

Prosjektets totale kostnadsramme er 16 073 mill. kroner, hvorav 618 mill. kroner utgjør gjennomføringskostnader (post 01).

Sjøforsvarsstyrker, missiltorpedobåter

6081 Ny MTB-struktur

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 191 (1994–95), jf. St.prp. nr. 48 (1994–95) og Innst. S. nr. 207 (1998–99), jf. St.prp. nr. 65 (1998–99). Prosjektet omfatter utvikling av en ny type MTB og oppdatering av 14 MTB-er av Hauk-klassen. Sistnevnte arbeid omfatter bl.a. oppdatering av skipsteknisk utstyr, anskaffelse av ildledningsutstyr, kommando- og våpenkontrollsystemer og nytt øvingssystem. Kontrakt for oppdatering av Hauk-klassen ble inngått i 1997. Oppdateringen av Hauk-klassen har en kostnadsramme på 1 334 mill. kroner og forventes avsluttet i løpet av 2005.

Utvikling, produksjon, testing og evaluering av en ny MTB (Skjold-klassen) som våpenplattform er gjennomført som forprosjekt innenfor dette prosjektet. Forprosjektet, som omfattet bygging av et forseriefartøy, hadde en kostnadsramme på 328 mill. kroner. Kontrakt for bygging av forseriefartøyet omfattet bygging av selve fartøyet med fremdrifts- og navigasjonssystemer, men uten våpen og ildledningsutstyr. Fartøyet ble levert i 1999 og har gjennomført en omfattende prøveperiode med tilfredsstillende resultat. Overordnede forberedelser til serieproduksjon og forarbeid i forbindelse med fremtidig våpenintegrasjon har pågått fra 2000. Det vises for øvrig til informasjon under avsnittet «Øvrige objekter/prosjekter med spesiell omtale» vedrørende serieanskaffelse av Skjold-klasse MTB.

Prosjektets kostnadsramme for post 45 er 1 691 mill. kroner.

Luftforsvarsstyrker, luftvern

7611 NASAMS II (Norwegian Advanced Surface-to-Air Missile System)

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (1999–2000), jf. St.prp. nr. 1 (1999–2000), med en kostnadsramme på 804 mill. kroner. Prosjektet gjennomgikk senere en fornyet vurdering av omfang og kostnader for å bli tilpasset fremtidig struktur og materiell som blir brukt

av våre allierte. Det reviderte prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002).

Prosjektet omfatter en systemteknisk oppgradering av NASAMS. Kontrakt ble inngått høsten 2002, og prosjektet er planlagt avsluttet innen 2007.

Prosjektets kostnadsramme for post 45 er 997 mill. kroner. Gjennomføringskostnader er 20 mill. kroner. Totalprosjektets kostnadsramme er 1 017 mill. kroner.

Luftforsvarsstyrker, kampfly

Prosjekt 7102 Nye kortholdsmissiler og hjelmmontert sikte

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 1 (2001–2002). Prosjektet skal anskaffe nye kortholdsmissiler og et helmbasert siktesystem til F-16. Våren 2003 ble det europeiske missilet IRIS-T valgt, og kontrakt med leverandør vil bli inngått så snart prosjektet er godkjent av myndighetene i de nasjoner som deltar i samarbeidet om IRIS-T. Missilene skal benyttes med et avansert helmbasert siktesystem som er en del av prosjektet. Kontrakt på helmsikter ventes å bli inngått i 2003.

Missiler og helmsikter er planlagt levert i perioden 2004–2007, og prosjektet er planlagt avsluttet innen 2010.

Gjennomføringskostnader over post 01 er 22 mill. kroner. Prosjektets kostnadsramme over post 45 er 1 840 mill. kroner. Totalprosjektets kostnadsramme er 1 862 mill. kroner.

Prosjekt 7512 F-16 EK

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (1997–98), jf. St.prp. nr. 1 (1997–98).

Målet med prosjektet er å anskaffe elektronisk egenbeskyttelsesutstyr til F-16-flyene for økt overlevelsessevne. Prosjektet består av to delprosjekter: Delprosjekt jammepod, en enhet som skal gi elektronisk beskyttelse mot bakke-til-luft våpen; og delprosjekt pylon, en enhet som skal gi beskyttelse mot luft-til-luft trusler.

De siste jammepodene og testutstyr ble mottatt i 2000. Et samarbeid om programvareutvikling pågår fortsatt. Delprosjekt pylon avsluttet definisjonsfasen i 2000, og kontrakt for anskaffelse ble inngått i 2001. Delprosjekt jammepod planlegges terminert i 2003, mens delprosjekt pylon planlegges terminert i 2005.

Prosjektets kostnadsramme for post 45 er 850 mill. kroner.

Luftforsvarsstyrker, helikopter

7660 Enhetshelikopter til Forsvaret

Prosjektet ble vedtatt ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 1 (2000–2001). Prosjektet omfatter anskaffelse av seks helikoptre til støtte for Sjøforsvarets nye fregatter og åtte helikoptre til Kystvakten som erstatning for Lynx. Kontrakt ble inngått høsten 2001. Leveranser av kystvakthelikoptre er planlagt i perioden 2005–2007, mens leveranse av fregatthelikoptre er planlagt i perioden 2006–2008. I 2002 ble det inngått en avtale, sammen med Sverige, om Interim Contractor Support med leverandøren. Avtalen forplikter leverandøren til å forsyne forsvaret i Sverige og Norge med deler og å vedlikeholde helikoptrene i perioden 2005–2010. Parallelt utreder prosjektet løsninger for trening og logistikk (etter 2010).

I forbindelse med utvikling, anskaffelse og drift av treningsmateriell, er det nødvendig å søke samarbeid både med de NATO-landene som har anskaffet NH90, og de nordiske nasjoner Sverige og Finland. Hensikten er å etablere kostnadsbesparende opplærings- og drifts-/vedlikeholdsløsninger sammen med partnere vi vil operere med.

Prosjektets kostnadsramme for post 45 er 5 393 mill. kroner.

Prosjekter som foreslås avsluttet og/eller overført fra kategori 1 til kategori 2

Forsvarsdepartementet legger ikke frem prosjekter som foreslås avsluttet og/eller overført fra kategori 1 til kategori 2.

Øvrige objekter/prosjekter med spesiell omtale

Program K2IS i Hæren

Programområdet K2IS (kommando-, kontroll- og informasjonssystemer) i Hæren er et materiellprogram som omfatter flere prosjekter. Målsettingen er å anskaffe et taktisk K2IS for Hæren som ivaretar behovet fra det øverste taktiske nivå og ned til det stridstekniske nivå. Programmet omfatter følgende prosjekter: Odin 2, EDB Stabsstøtte, Kommandoplassmateriell, Kommandoplass sambandsystemer og Taktisk meldingshåndteringssystem. I tillegg er foreløpige (del-)prosjekter for følgende funksjonsområder i definisjonsfasen: etterretning, manøver, luftvern, ingeniør, ABC, samband, vedlikehold, sanitet, elektronisk krigføring og forsyning/transport/militærpoliti.

Programmet realiseres i form av blokker. Én blokk organiseres som et prosjekt og realiserer et utvalg av den funksjonalitet og det materiell som er definert i de prosjektene som inngår i programom-

rådet. Den viktigste funksjonaliteten og det viktigste materiellet realiseres først. En etterfølgende blokk videreutvikler og tilfører ny funksjoner i forhold til en foregående blokk.

Innføring av et moderne K2IS i Hæren er en forutsetning for kompetansebygging og for å kunne operere på det moderne stridsfeltet. Materiellet, kompetansen og organisasjonsutviklingen som er en del av programmet, er selve grunnstenen for etablering av et manøverorientert operasjonskonsept iht. gjeldende doktrine. I tillegg iverretar programområdet Hærens forpliktelser mht. interoperabilitet fastsatt ved NATO-krav og de av Norge aksepterte styrkemål i NATO.

Deler av programmets videre fremdrift utsettes frem til resultatet av Stortingets behandling av nytt langtidsdokument foreligger.

Program Golf

For 2003 ble det satt av totalt 488 mill. kroner til programmet, hvorav 376 mill. kroner er knyttet til første leveranseprosjekt. Videre ble det satt av midler for ledelse og administrasjon av programmet, aktiviteten balansert målstyring, samt midler for en eventuell oppstart av et neste leveranseprosjekt som planlegges innrettet mot forbedring og understøttelse av logistikkprosessene. Forprosjekt nr. 1 ble gjennomført i tidsrommet juni til desember 2002. Leveranseprosjekt nr. 1 ble startet i februar 2003. Begge prosjektene ble igangsatt etter gjennomførte forhandlinger, ekstern kvalitetsikring og godkjenning av kontrakt. Systemløsningen fra leveranseprosjekt nr. 1 vil være på plass ved inngangen til 2004 med en påfølgende tre måneders garantiperiode. Fra samme tidspunkt vil Forsvaret oppfylle kravene som inngår i økonomiregelverket for Staten. Stortinget vil få seg forelagt en evalueringsrapport for det første leveranseprosjektet som avsluttes 1. april 2004. For 2004 er det satt av 492 mill. kroner. I hovedsak er dette kostnader knyttet til en eventuell gjennomføring av et leveranseprosjekt nr. 2. I tillegg er det satt av noe midler til avslutning av prosjekt 1. Det endelige kostnadsbildet for prosjekt 2 vil først foreligge når leveranseprosjektet er forhandlet, kontraktfestet og kvalitetssikret.

Sikring av mobiliseringsvåpen

Bakgrunnen for prosjektet er tiltak for å hindre misbruk av Heimevernets våpen som oppbevares privat. Ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (2002–2003), jf. St.prp. nr. 1 (2002–2003), ble følgende vedtak fattet:

«Stortinget samtykker i at det innføres kammerlås til HV-våpen lagret i hjemmene. Stortinget samtykker videre i at som strakstiltak inndras tennstemplet på HV-våpen, inntil kammerlås innføres.»

Tennstemplene på HV-våpnene i hjemmene er nå inndratt.

I St.prp. nr. 13 (2002–2003) fremgår at:

«Økonomisk sett vil innføring av kammerlåser krevje investeringar på 50–70 mill. kroner, noko som kan dekkjast innanfor eksisterande investeringsrammer for HV.»

Dagens styrkemål for Heimevernet er på 83 000 mann. Dette styrkemålet er for tiden under vurdering med tanke på neste langtidsplan som fremlegges våren 2004, og departementet vil sikre seg mot å anskaffe et større antall kammerlåser enn det som kan bli behovet. Departementet har derfor begrenset prosjektet i denne fasen til anskaffelse av 31 000 kammerlåser. Dette tilsvarer en kostnadsramme på 34 mill. kroner.

6300 Serieanskaffelse av Skjold-klasse missiltorpedobåter (MTB)

Forhandlingene ifm. anskaffelsen av Skjold-klasse MTB ble sluttført våren 2003. Med grunnlag i bl.a. forhandlingsresultatet ble St.prp. nr. 82 (2002–2003) Bygging av Skjold-klasse missiltorpedobåter, behandlet i regjeringen og fremsendt Stortinget.

Proposisjonen inneholder grunnlaget for Stortingets eventuelle godkjenning av kontrahering av fem nye Skjold-klasse missiltorpedobåter og tilpasning av forseriefartøyet KNM Skjold, samt anskaffelse av våpensystemer og løsninger for logistikk og opplæring. Det vises for øvrig til omtale under prosjekt 6081 Ny MTB-struktur.

6280 Kystjegerkommandoen

Stortinget vedtok ved behandlingen av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001), at Kystjegerkommandoen (KJK) skulle etableres ved Trondenes (Harstad). KJK ble opprettet i desember 2001, og utvikling av avdelingen pågår.

Spørsmålet om hvilke kapasiteter KJK skal ha, er til vurdering. For 2004 er det derfor budsjettert med å bruke 53 mill. kroner til finansiering av konsept- og definisjonsfasen for å bestemme fremtidige kapasiteter. Spesielt berører dette funksjonsområdene taktisk mobilitet og sensorer for kommando, kontroll og informasjon.

6281 Undervannsbåt (UVB) redning

Norge deltar sammen med Storbritannia og Frankrike i et fellesprosjekt for utvikling og anskaffelse av et NATO Submarine Rescue System (NSRS). NSRS skal benyttes til å berge mannskaper ved undervannsbåtulykker til sjøs, og kan samvirke med redningssystemer operert av andre nasjoners sjøforsvar. Det betyr at NSRS vil kunne støtte andre nasjoner, også utenfor NATO, ved behov. NSRS er også den rimeligste løsningen for å dekke Norges nasjonale behov for UVB redning

Prosjektet ble etablert med basis i NATO Project Group 38, NATO Submarine Rescue System (opprettet i 1994). Frankrike, Italia, Norge, Storbritannia og USA inngikk et Memorandum of Understanding (MoU) i 1996 for gjennomføring av en studie- og konseptfase. Italia og USA ønsket å utvikle sitt eget nasjonale redningssystem og trakk seg derfor ut av prosjektarbeidet etter studie- og konseptfasen. Tyrkia sluttet seg senere til MoU-en, men trakk seg ut av samarbeidet i desember 2002.

Ny MoU for anskaffelses- og driftsfasen mellom Storbritannia, Frankrike og Norge ble inngått i juni 2003, og kontraktsinngåelse med leverandører er forventet i mars 2004.

7510 F-16 MLU – Rammeøkning for å inkludere Taktisk datalink 16 (TDL-16)

En forsert anskaffelse av 20 stk. TDL-16 til F-16 ble vedtatt av Stortinget ved behandling av Innst. S. nr. 225 (2002–2003), jf. St.prp. nr. 50 (2002–2003). Under denne behandlingen ble prosjekt 7510 F-16 MLU ved en inkurie omtalt som et kategori 1-prosjekt. Prosjektet ble ved Stortingets behandling av B.innst. S. nr. 7 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 1 (2001–2002), vedtatt overført fra kategori 1 til kategori 2. Etter en rammeøkning på 117 mill. kroner for å inkludere TDL-16, er prosjektets kostnadsramme 3 243 mill. kroner. Det gjenstår utbetalinger på 429 mill. kroner. Prosjektet behandles videre innenfor Forsvarsdepartementets fullmakter.

Forskning og utvikling

Utgifter knyttet til forskning og utvikling (FoU) i Forsvaret blir dekket over flere kapitler og poster. Mindre utgifter blir dekket over driftsbudsjettene, mens hoveddelen av FoU-oppdragene blir budsjettert på investeringskapitlet. Sentrale formål med FoU-engasjementet er militær transformasjon, materiellutvikling og støtte til Forsvarets materiellanskaffelser.

Prosjekter i konsept-, definisjons- eller utviklingsfasen

Tabell 7.16 Prosjekter i konsept-, definisjons- eller utviklingsfasen

Objekt	Prosjektnavn	(i mill. kr)	
		Fase 2004 ¹	Forventet utbetaling 2004
Kystartilleri	Kystjegerkommando	D	53
Eskortefartøy	Nye sjømålsmissiler	U	143
Undervannsbåter	UVB redning	U	39
Kampfly	Nye kampfly	D	150
Felles infrastruktur	Taktisk datalink-16	D	29
Hærstyrker felles	Integrert Soldatsystem (NORMANS)	K	12
Missiltorpedobåter	Skjold	U	721
Undervannsbåter	LOFAR Ula	U	40
Kampfly	Luft til overflate våpen til F-16	D	20
Strategisk overvåkningskapasitet	Unmanned Aerial Vehicle (UAV)	K	30

1 K= konseptfasen, D=definisjonsfasen, U=utviklingsfasen

Fremtidige prosjekter

Fellesformål, felles infrastruktur

Taktisk datalink 16

Taktisk datalink-16 (TDL-16) skal være en felles

kapasitet for Forsvaret. Det planlegges å integrere terminaler på flere ulike plattformer som nye Fridtjof Nansen-klasse fregatter, kampfly, DA 20 Jet-Falcon, NASAMS (bakke-til-luft rakettluftvern), 6. divisjonskommandos mobile kommandoplass

(TACCP) etc. Systemet skal gjøre det mulig å operere integrert i et nettverksbasert forsvar.

Programmet for innføring av TDL-16 vil bestå av et hovedprosjekt med flere delprosjekter. To av delprosjektene, anskaffelse av TDL-16 til henholdsvis Fridtjof Nansen-klasse fregatter og F-16 kampfly, ble godkjent av Stortinget i forbindelse med behandlingen av Innst. S. nr. 225 (2002–2003), jf. St.prp. nr. 50 (2002–2003).

Selve hovedprosjektet, som tar sikte på helhetlig innføring av TDL-16 i hele Forsvaret, planlegges lagt frem for Stortinget med forslag til vedtak om oppstart og ramme etter at ekstern kvalitetssikring er gjennomført.

Luftforsvarsstyrker, kampfly

7703 Erstatning for F-16

I St.prp. nr. 45 (2000–2001) ble det orientert om arbeidet med å forberede anskaffelse av nye kampfly til erstatning for F-16. Ved behandlingen av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), vedtok Stortinget at anskaffelse av nye kampfly skulle forberedes. Videre ble det understreket at Forsvaret skulle ta stilling til på hvilken måte Forsvarets kampfly av typen F-16 skulle erstattes etter 2010. I St.prp. nr. 1 (2001–2002) ble Stortinget orientert om status i arbeidet og om at det kunne bli aktuelt for regjeringen å ta stilling til deltakelse i et flernasjonalt samarbeid for utvikling av neste generasjons kampfly allerede våren 2002.

I St.prp. nr. 55 (2001–2002) orienterte regjeringen om de aktuelle kandidatene og hvilke vurderinger som ville bli gjennomført før det ble truffet en beslutning om deltagelse. Regjeringens vurdering var at Norge burde videreføre deltagelsen i JSF-programmet (se under). Norge undertegnet derfor den 20. juni 2002 et Memorandum of Understanding for deltagelse i JSF System Development and Demonstration (JSF SDD). Deltagelsen i JSF innebærer ikke at neste generasjons kampfly til erstatning for F-16 er valgt. Departementet har også fulgt opp alternativer til JSF, i første rekke Eurofighter og Rafale.

Joint Strike Fighter (JSF)

Beslutningen om å gå videre i samarbeidet om JSF, var basert på en helhetlig vurdering av de økonomiske, operative, teknologiske, logistikkmessige og industrielle aspektene. I denne sammenheng ble det også lagt betydelig vekt på de muligheter JSF vil gi for å videreføre et tett operativt, utdannings-, vedlikeholds- og logistikkmessig samarbeid med nære allierte, i første rekke Danmark og Nederland.

Ved en eventuell anskaffelse av JSF vil Norge som partnernasjon i langt større grad enn dersom vi hadde valgt å stå utenfor dette samarbeidet, være sikret levering av nye kampfly før F-16 når sin operative og strukturelle levetid.

Det eksisterer flere industrielle muligheter i dag enn det gjorde da det i juni 2002 ble besluttet å delta i utviklingsfasen av JSF. Det er viktig at samtlige norske aktører er godt koordinert mht. hva Norge ønsker å oppnå militært og industrielt, også i forhold til samarbeidspartnere i andre land. Forsvarsdepartementet vil fortsatt arbeide for å sikre en best mulig norsk industriell deltagelse i programmet gjennom aktiv påvirkning mot amerikanske myndigheter og industri.

Norges deltagelse i utviklingsfasen av JSF-samarbeidet viser vår vilje til å inngå konkrete, forpliktende og langsiktige samarbeidsløsninger for fremtidige kapasitetsbehov sammen med våre sentrale allierte. Deltagelse i de tidlige faser i et prosjekt er også et konkret uttrykk for norsk vilje til å dele risiko med USA og de øvrige deltagerne i programmet som er Storbritannia, Nederland, Italia, Canada, Danmark, Tyrkia og Australia. Industrielt vil det bli holdt et konstant fokus mot amerikanske myndigheter og industri for å sikre norsk deltagelse i utviklingen og produksjonen av JSF. Regjeringen planlegger å komme tilbake med en ny og oppdatert status for den norske deltakelsen i JSF-utviklingen 2004.

Eurofighter

Eurofighter er et europeisk utviklings- og anskaffelsesprosjekt med Italia, Spania, Tyskland og Storbritannia som deltagere. På bakgrunn av regjeringens ønske om å følge opp flere alternativer enn JSF, har Norge undertegnet to myndighetsavtaler med Eurofighter.

Norge undertegnet i mars 2003 et Letter of Understanding (LoU) med Nato EF2000 and Tornado development, production and logistics Management Agency (NETMA). LoU-en gir norske myndigheter tilgang til relevant informasjon om utviklingen av operative og logistiske kapasiteter i Eurofighter-programmet.

På vegne av norsk industri undertegnet Forsvarsdepartementet i februar 2003 en Industrial Participation Agreement (IPA) med Eurofighter Jagdflugzeug GmbH (EF). IPA-en har gitt norsk industri muligheten til å inngå utviklingskontrakter med EF innenfor en ramme på 20 mill. euro over en femårsperiode. Gjennom IPA-en forpliktet departementet seg til å dekke inntil halvparten av dette beløpet under forutsetning av at de norske industribedriftene dekker et tilsvarende beløp.

Rafale

Regjeringen legger opp til å videreføre dialogen med den franske flyprodusenten Rafale. Våren 2003 besøkte representanter fra Rafale Forsvarsdepartementet for å presentere oppdatert informasjon vedrørende fremdriften i sitt kampflyprogram. Norge ble da tilbudt myndighetsavtale på lik linje med de avtalene som allerede er inngått med Eurofighter.

Forsvaret har ikke kompetansemessig eller økonomisk kapasitet til å inngå myndighetsavtaler med Rafale i tillegg til JSF og Eurofighter. Det er imidlertid fortsatt ønskelig å bli holdt oppdatert om utviklingen i programmet gjennom en fortsatt dialog med Rafale.

Luftforsvarsstyrker, transportfly, tankfly og andre flyenheter

Ved behandlingen av Innst. S. nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002), og St.prp. nr. 1 (2002–2003) informerte regjeringen om at Forsvaret skal disponere strategisk transport- og eventuelt tankflykapasitet innen 2010. Samtidig har regjeringen iverksatt utredninger som skal presentere alternativer for Forsvarets totale behov for taktisk transportflykapasitet for interimperioden og frem til permanent løsning er på plass i 2010–2012.

Interimsløsningen skal dekke Forsvarets totale behov for transportflykapasitet fra og med utfasingen av dagens C-130 og vare frem til den permanente løsningen er på plass rundt 2012. Herunder vurderes også den fremtidige virksomheten på Rygge og Gardermoen.

Som et ledd i Prague Capabilities Commitment (PCC), deltar Norge i det multilaterale arbeidet i NATO, for å skaffe alliansen strategisk løftekapasitet og strategisk tankkapasitet. Norge har gjennom signeringen av Letter of Intent (LoI) om strategisk transportflykapasitet påtatt seg å delta i arbeidet med å finne en interimsløsning, slik at NATO har tilgang til strategisk transportflykapasitet i perioden 2003–2012. PCC-arbeidet vil etter planen dekke Norges behov for både tank- og strategisk transportflykapasitet.

Spesielle formål, Unmanned Aerial Vehicle (UAV) i Forsvaret

Stortinget har gjennom behandlingen av Innst. S. nr. 342 jf. St.prp. nr. 45 (2000–2001), vedtatt at anskaffelse av ubemannede luftfartøyer (UAV) skal utredes. UAV vurderes anskaffet innenfor en ramme på 1 700 mill. kroner.

Prosjektet befinner seg i konseptfasen og planlegges lagt frem for Stortinget på et senere tidspunkt.

Fellesfinansierte prosjekter, postene 44 og 48

NATO-finansiert bygge- og anleggsvirksomhet i Norge vil i 2004 i vesentlig grad bestå i ferdigstillelse og levering av luftvarslingsradarene SINDRE II. Air Command and Control System (ACCS) er ført opp som et totalprosjekt fordi det under planleggingsfasen allerede påløper enkelte forberedelses-/planleggingskostnader.

Tabell 7.17 Kap. 1760 Fellesfinansierte prosjekter (postene 44, 48 og 11)

		(i mill. kr)				
Sted	Prosjektnavn	Kostnadsramme NATO-finansiert (post 48)	Kostnadsramme nasjonal andel (post 44)	Forventet utbetaling i 2004 (post 48)	Forventet utbetaling i 2004 (post 44)	Forventet utbetaling i 2004 (post 01)
Hele landet	ACCS	1 497	1 367	1,2	8,5	0
Senja	Luftvarslingsradar Sindre II	394	129	39	2,8	0,7
Njunis	Luftvarslingsradar Sindre II	569	160	57	5,8	0,7
Honningsvåg	Luftvarslingsradar Sindre II	234	82	37,4	2,5	0,7
Hele landet	Øvrige prosjekter			75,5	47,1	1,4
Totalt				210,1	66,7	3,5

Kap. 4760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 1760)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
11	Salgsinntekter	1 015		
16	Refusjon fødselspenger	958		
18	Refusjon sykepenger	1 927		
45	Store nyanskaffelser	108 703		
47	Salg av eiendom	83 707	200 000	
48	Fellesfinansierte bygg- og anleggsinntekter	112 611	194 000	216 638
49	Salg av boliger	46 293	20 000	
	Sum kap 4760	355 214	414 000	216 638

Post 48 Fellesfinansierte bygg- og anleggsinntekter

Korrigert for priskompensasjon er posten netto økt med ca. 23 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2003. Økningen skyldes bl.a. store utbetalinger ifm. ferdigstillelsen av SINDRE II-prosjektene.

Posten gjelder inntekter fra NATO ifm. alliansens investeringsprogram for sikkerhet i Norge. Inntektene blir justert hvert år ift. fremdrift og forbruk i autoriserte prosjekter i Norge.

Kap. 1790 Kystvakten (jf. kap. 4790)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	644 247	649 080	693 574
	Sum kap 1790	644 247	649 080	693 574

Korrigert for priskompensasjon er posten økt med 37 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2003.

Den økonomiske rammen for Kystvakten øker i forhold til saldert budsjett 2003. De to siste årene er Kystvakten gitt kompensasjon for økte utgifter for merverdiavgift i omgrupperingsproposisjonen. Kompensasjonen er nå lagt inn i selve budsjettforslaget. Øvrig økning skyldes i hovedsak full operativ drift av kystvaktskipet KV Svalbard, og merutgifter ved innleie av et KV-fartøy med slepekapasitet.

Overordnet oppdrag

Kystvaktens virksomhet har sitt formelle grunnlag i kystvaktloven. Den mest sentrale oppgaven er å hevde norsk suverenitet i norsk sjøterritorium og suverene rettigheter i havområder under norsk jurisdiksjon. Som kyststat har Norge omfattende rettigheter og plikter i den økonomiske sonen, Fiskevernsonen ved Svalbard, Fiskerisonen ved Jan Mayen og på kontinentalsokkelen. Dette gjelder ikke minst innenfor ressurs- og miljøforvaltning, hvor Kystvakten utfører omfattende kontroll- og oppsynsoppgaver. Kystvakten er dessuten en verdifull ressurs i kystberedskapen. Parallelt med de militære oppgavene utfører Kystvakten oppgaver

på vegne av andre offentlige etater. På områder hvor andre myndigheter er tillagt primæransvar, skal Kystvaktens kontroll så langt som mulig skje etter anmodning fra vedkommende kontrollmyndighet.

Styrkestruktur og operativ evne

Kystvaktens organisasjon består av to skvadroner, en i nord og en i sør. Fartøysflåten består av innleide og eide fartøyer fordelt på tre kystvaktelementer: Havgående fartøyer, fartøyer for patruljering i kystnære områder og fartøyer for bruksvakthold. I tillegg støtter seks helikoptre, to maritime patruljefly og to innleide sivile fly Kystvaktens virksomhet. Kystvaktens produkt er tilstedeværelse med egnede enheter og kompetent personell, og virksomheten måler først og fremst sin produksjon bl.a. i antall patruljedøgn. Et kystvaktfartøy på patrulje vil normalt dekke et spekter av oppgaver som tilstedeværelse, overvåkning, ressurskontroll, myndighetsutøvelse og suverenitetshevdelse, og representerer samtidig også en innsatsberedskap ift. havarier, ulykker og miljøforurensing.

Kapasitetene til de tre elementene og til enkeltfartøyer er imidlertid forskjellig, noe som innebærer begrensninger ift. anvendelse. Samtidig gir dette mulighet til en fleksibel bruk av ressurser og kapasiteter ift. det som er nødvendig for å løse oppdrag.

Kystvakten er en sentral aktør som myndighetsutøver i norske jurisdiksjonsområder til havs, og skal håndtere episoder utenfor territorialfarvannet i fredstid. Dette, kombinert med et stort og vedvarende press på ressursene i havet, gjør tilstedeværelse og kontrollvirksomhet til havs til et prioritert område også i 2004. Det planlegges en økning i havgående fartøyers patruljedøgn i 2004 i forhold til i 2003. Strukturen i 2004 videreføres på 2003-nivå. Det vil seile elleve havgående fartøyer, seks i kystnære områder og fem bruksvaktfartøyer. Tre av kystvaktfartøyene har fått installert nye systemer for kommando og kontroll. En del av installasjonen er luftvarslingsradaren som benyttes

for å kontrollere eget helikopter under innflyving og for å skaffe oversikt over luftaktivitet i et større område. Denne har ikke fungert tilfredsstillende under alle værforhold. Det er satt av ressurser for å løse problemene, og en midlertidig løsning for å sikre begrenset operativitet var på plass i august. Denne er på plass på KV Senja og planlagt implementert på de to andre fartøyene, KV Andenes og KV Svalbard. Det arbeides videre med å finne en permanent løsning.

Regjeringen vil prioritere å styrke slepebåtkapasiteten i Nord-Norge. I denne forbindelse samarbeider Fiskeridepartementet og Forsvarsdepartementet for å imøtekomme det umiddelbare behovet for å styrke slepebåtkapasiteten i Nord-Norge ved hjelp av Forsvarets fartøyer. Forsvarsdepartementet vil gi følgende støtte i 2003 – 2004:

- Forsvaret påtar seg å ha et fartøy med slepekapasitet i beredskap i området som dekker Vest-Finnmark og Nord-Troms fra og med 1. november 2003 til og med 1. mars 2004.
- Forsvaret og Kystverket inngår en samarbeidsavtale som innebærer at Kystvakten påtar seg å ha et fartøy med slepekapasitet i området utenfor Vesterålen og Sør-Troms fra og med 1. oktober 2003 og ut 2004.

Ved beredskap og i krig overføres Kystvaktens ressurser til Kysteskadren.

Utdanning, trening og øvelser

Gjennom kryssende tjeneste mellom Kystvakten og Kysteskadren ønsker man å oppnå optimal utnyttelse av Sjøforsvarets personell for å løse freds-, krise- og krigsoppgavene. Derfor må Kystvakten på dette området ses i sammenheng med kapittel 1732 Sjøforsvaret. Utdanningen fokuserer på å videreutvikle kompetansen med tanke på håndhevelse av norsk jurisdiksjon og løse oppgaver til havs og i indre farvann. Kystvakten gjennomfører jevnlig øvelser for å opprettholde en tilfredsstillende kompetanse i fredstid, kriser og krig.

Kap. 4790 Kystvakten (jf. kap. 1790)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsinntekter	558	340	352
11	Salgsinntekter	3 174		
16	Refusjon fødselspenger	197		
18	Refusjon sykepenger	1 404		
	Sum kap 4790	5 333	340	352

Korrigert for priskompensasjon er posten uendret sammenlignet med saldert budsjett for 2003. Inntektene gjelder salg av måltider fra befalsmesser.

Kap. 1791 Redningshelikoptertjenesten (jf. kap. 4791)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	234 141	231 842	23 862
	Sum kap 1791	234 141	231 842	23 862

Redningshelikoptertjenesten er i realiteten videreført fra 2003. Bevilgningsansvaret er imidlertid overført til Justisdepartementet (JD), mens utgifter til militær utdanning, øving og trening og luftmilitære oppdrag er budsjettert på Forsvarets kapittel 1791.

Overordnet oppdrag

Forsvaret støtter Redningstjenesten i Norge med 330-skvadronen på permanent basis. Faglig og budsjettmessig ansvar for tjenesten tilligger JD. Hovedoppgaven for 330-skvadronen i fred er å utføre søk- og redningsoppdrag så hurtig og sikkert som mulig ifm. ulykker til sjøs og til lands, spesielt når det er fare for at menneskeliv kan gå tapt. Det skal utdannes og trenes nødvendige besetninger for å sikre en tilfredsstillende redningshelikoptertjeneste.

Styrkestruktur og operativ evne

Redningshelikoptertjenesten videreføres for 2004 med tolv Sea King-helikoptre organisert i 330-skvadronen. Skvadronens avdelinger ved Banak, Bodø,

Ørland og Sola videreføres. Ledelsen for 330-skvadronen er flyttet fra Bodø til Sola. Avdelingene skal til enhver tid ha ett helikopter med besetning på én times beredskap. Ett helikopter er utplassert på Rygge og skal være på beredskap minimum 85 pst. av tiden. Søk- og redningsoppdrag innenfor norsk myndighetsområde utføres etter oppdrag fra hovedredningssentralene. Det samme gjelder for luftambulanseoppdrag.

Ny organisering av redningshelikoptertjenesten

Innst. S. nr. 156 (2001–2002), jf. St.meld. nr. 44 (2000–2001) *Om redningshelikoptertjenesten i fremtiden* ble behandlet i Stortinget 16. mai 2002. Stortinget ga sin tilslutning til forslaget om overføring av budsjettansvaret for Redningshelikoptertjenesten til Justisdepartementet fra 2004. Det ble gjort vedtak om oppstart av tilstedvakt i redningstjenesten. JD vil gi føringer for oppstartstidspunktet. Det er foretatt en kartlegging av relevante kostnadsfaktorer for redningshelikoptertjenesten. På dette grunnlaget er det fastlagt en fordelingsnøkkel for kostnader mellom sivile oppdrag som skal belastes JD og militære

oppdrag som skal belastes Forsvarsdepartementet. Denne fordelingsnøkkelen vil bli løpende vurdert. Dette innebærer for 2004 at JD vil dekke i overkant av 90 pst. av de budsjetterte kostnader til operativ og teknisk drift. Forsvaret vil dekke i overkant av ni pst. av de budsjetterte kostnadene og i tillegg kommer alle kostnader til utdanning, trening og øving av personellet. JD vil inngå avtale med Helsedepartementet om bruk av 330-skvadronen til luftambulanse-tjenester.

Forsvarsdepartementet vil fakturere Justisdepartementet for de utgifter som påløper iht. avtalte tidspunkt, utgiftskapitlet vil således bli belastet mot tilsvarende inntekter på kap. 4791.

I henhold til Stortingets ønske, nedsatte JD et helikopterfaglig forum for å gjennomgå aktuelle kandidater for ny helikoptertype for Redningshelikoptertjenesten. Forumet har utarbeidet nye krav til nye redningshelikoptre og vurdert hvilke helikoptertyper som tilbys i markedet som kan være aktuelle kandidater. Endelig rapport ble overlevert JD i juni 2003.

En etablering av tilstedevakt på redningshelikopterbasene, som vedtatt av Stortinget, videreføres av JD, og er forutsatt finansiert utenfor forsvarsrammen.

Kap. 4791 Redningshelikoptertjenesten (jf. kap. 1791)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
11	Salgsinntekter	9 505	17 715	
16	Refusjon fødslespenger	217		
18	Refusjon sykepenger	388		
	Sum kap 4791	10 110	17 715	

Inntekter gjelder refusjoner for oppdrag utført for andre sivile etater.

Kap. 1792 Norske styrker i utlandet (jf. kap. 4792)

(i 1000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	1 823 549	1 019 074	700 000
	Sum kap 1720	1 823 549	1 019 074	700 000

Korrigert for priskompensasjon er posten netto redusert med 330 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett 2003. Reduksjonen skyldes i hovedsak en nedtrapping i Norges bidrag til KFOR, i tråd med NATOs vurdering av den generelle utviklingen i det tidligere Jugoslavia.

Overordnet oppdrag

Deltagelse i flernasjonale operasjoner er en integrert del av norsk forsvars- og sikkerhetspolitikk

og av Forsvarets virksomhet. Gjennom slik deltakelse bidrar Forsvaret til internasjonal fred og stabilitet og respekt for menneskerettighetene, forhold som i sin tur bidrar til Norges sikkerhet. Norsk deltagelse i flernasjonale operasjoner er også viktig for å styrke samvirket med våre allierte, noe som bl.a. er viktig for NATOs evne til å forsvare Norge i krise eller krig.

Oppdraget er basert på føringene nedfelt i St.meld. nr. 38 (1998–1999), tilpasset ved behandlingen av Innst. S. nr. 342 (2000–2001), jf. St.prp. nr.

45 (2000–2001), og Innst. S nr. 232 (2001–2002), jf. St.prp. nr. 55 (2001–2002), samt Innst. S. nr 6 (2002–2003), jf. St.prp. nr. 80 (2002–2003).

Balkan

Den generelle utviklingen i det tidligere Jugoslavia er positiv, men samtidig langsom og ujevn. Internasjonalt militært nærvær gjennom den NATO-ledede fredsstyrken KFOR har hittil vært nødvendig, både for å støtte internasjonale tiltak som fremmer politisk, økonomisk og humanitær utvikling, og for å hindre ny vold mellom folkegruppene i området.

For 2004 vil NATO vurdere betydelige reduksjoner i KFOR dersom sikkerhetssituasjonen tillater det. Norges militære bidrag vil reduseres i takt med denne utviklingen. Større vekt vil i så fall legges på et informasjonsdrevet, mobilt operasjonskonsept. Innenfor KFOR søker Norge praktisk samarbeid med andre deltagende nasjoner, primært med de andre nordiske landene og øvrige aktører i de berørte sektorene. Norge arbeider for et sektorfritt operasjonsområde, med størst mulig fleksibilitet for sjef KFOR.

Grunnet den positive utviklingen i Makedonia, forventes ikke EUs militære fredsoperasjon Concordia, hvor Norge deltar, videreført i 2004. Operasjonen vurderes eventuelt erstattet i 2004 av en sivil EU-ledet operasjon bemannet med polititjenestemenn og -kvinner.

Afghanistan

Norge tar sikte på å fortsette med et militært bidrag til operasjonene i Afghanistan i 2004. Slik støtte vil være påkrevd for å sikre landets politiske utvikling og for å sikre landets egne innbyggere og internasjonale organisasjoner og deres ansatte mot angrep fra grupper med tilknytning til Al Qaida og Taliban.

Det er to flernasjonale militære operasjoner i Afghanistan. Den amerikansk-ledede *Enduring Freedom* retter seg primært mot terroristnettverk, og opererer over hele landet. Den flernasjonale ISAF-styrken opererer under FN-mandat med et operasjonsområde som så langt er begrenset til hovedstaden Kabul. Norge vurderer å avvikle deltagelsen i *Enduring Freedom* i 2004 og fokusere innsatsen mot ISAF, siden NATO har overtatt ledelsen av denne styrken. ISAF er alliansens første fredsoperasjon utenfor Europa, og Norge har som målsetting å bidra til dens vellykkede gjennomføring.

Irak

Langvarig internasjonalt militært nærvær vil være nødvendig for å bringe sikkerhet og politisk stabilitet til Irak. Norge deployerte i juli 2003 et ingeniørkompani til den britiske sektoren i det sørlige Irak. Avdelingen vil primært utføre humanitære oppgaver knyttet til gjenoppbygging og vedlikehold av sivil infrastruktur i området. Norge deltar også med et antall stabsoffiserer til den polske sektoren i det sentrale Irak. NATO har bedt medlemslandene støtte Polen i landets oppgaver i Irak, og Norge ønsker å bidra til at Polen, som en ny og viktig alliert, lykkes.

FN-tjeneste

Samtlige utenlandsoperasjoner og andre oppdrag som Norge planlegger bidrag til i 2004, finner sted under klare mandat fra FNs sikkerhetsråd. Herunder stiller Norge et antall militære observatører direkte under FNs kommando i operasjon *United Nations Mission i Ethiopia/Eritrea* (UNMEE), samt i *United Nations Truce Supervision Organization* (UNTSO) i Midtøsten.

I Midtøsten deltar vi også i *Multinational Force and Observers* (MFO). Denne operasjonen overvåker etterlevelsen av Camp David-avtalen av 1979, og bygger på en trilateral avtale mellom De forente stater, Israel og Egypt.

Norge deltar også i SHIRBRIG-samarbeidet (*Standby High Readiness International Brigade*), et initiativ som skal kunne tilby FN en flernasjonal brigade for innsetting på kort varsel. Brigadens planelement er i Danmark. Norge vil bidra til SHIRBRIG med et antall stabsoffiserer, og gjennom utdanningstilbud ved Forsvarets kompetansesenter for internasjonal virksomhet (FOKIV). Alt militært personell i FN-tjeneste rapporterer direkte til Fellesoperativt hovedkvarter.

Endring i oppdragene

De planlagte bidragene til utenlandsoperasjoner vurderes kontinuerlig og kan endres, som følge av utviklingstrekk i operasjonsområdene og av nye og endrede behov. Særlig kampen mot internasjonal terrorisme vil kreve høy grad av fleksibilitet og beredskap. Det vil løpende bli vurdert behov for endring av eksisterende bidrag og deltagelse i nye operasjoner. I denne sammenheng vil man måtte ta hensyn til Forsvarets evne til å støtte engasjement i utlandet parallelt med utførelsen av Forsvarets oppgaver hjemme, ved siden av gjeldende økonomiske rammer.

Kap. 4792 Norske styrker i utlandet (jf. kap. 1792)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsinntekter	836		
11	Salgsinntekter	163 740		
18	Refusjon sykepenger	785		
	Sum kap 4792	165 361		

Kap. 1795 Kulturelle og allmenntilgode formål (jf. kap. 4795)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsutgifter	146 136	142 081	143 978
47	Nybygg og nyanlegg, <i>kan overføres, kan nyttes under kap 1760, post 47</i>	15 326		
60	Tilskudd til kommuner, <i>kan overføres</i>	11 000	40 500	40 500
72	Overføringer til andre	995	1 043	3 062
	Sum kap 1795	173 457	183 624	187 540

Post 01 Driftsutgifter

Korrigert for priskompensasjon er posten økt med 0,9 mill. kroner sammenlignet med saldert budsjett for 2003.

Endringen skyldes en økning for Forsvarets musikk for å dekke krav fra Kultur- og kirkedepartementet på ni mill. kroner. Videre har Forsvarsmuseet gjennomført effektiviseringstiltak på ca. tre mill. kroner. Kostnader tilknyttet husleie er redusert med ca. 4,8 mill. kroner.

Forsvarsmuseet

Forsvarsmuseet skal informere publikum generelt, og skoleelever særskilt, om norsk forsvarshistorie og Forsvarets rolle i dagens samfunn gjennom ulike museale virkemidler og utstilling av Forsvarets materiell. Museet skal gjennom innsamling, registrering, konservering og vitenskapelig arbeid ivareta en viktig kulturarv.

For ytterligere å bidra til styrking og profesjonalisering av museumsvirksomheten, er det besluttet å opprette et styre for Forsvarsmuseet.

Forsvarets musikk

Forsvarets musikk skal i første rekke dekke behovet for militær musikk i Forsvaret. Dette kan være oppdrag som parader, oppstillinger og avslutningshøytideligheter. Virksomheten rettet mot det sivile samfunn er også en kulturfaktor som bidrar til å styrke Forsvarets posisjon og oppslutning i samfunnet.

Forsvarets distriktsmusikkorps Sørlandet og Forsvarets distriktsmusikkorps Østlandet ble nedlagt som militære korps fra 31. desember 2002. Begge korpsene ble overført til sivile myndigheter som stiftelser under Kultur- og kirkedepartementet og de respektive fylkeskommunene og kommunene. Et fåtall musikere som ikke ønsket overflytting til sivile stiftelser, har fått tilsetning i de gjenværende korpsene. Forsvarsdepartementet vil bidra med ni mill. kroner hvert år til de sivile stiftelsene i årene 2003–2007.

Post 60 Overføring til andre

Tilskudd til Kommunal- og regionaldepartementet

Den omfattende omleggingen av Forsvaret skaper betydelige omstillingsutfordringer på mange områder. Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) har i samarbeid med Forsvarsdepartementet utarbeidet et eget opplegg for å bidra til å støtte omstilling i de kommunene som rammes hardest. For 2003 ble det over Forsvarsdepartementets budsjett avsatt 40,5 mill. kroner til dette formålet. KRD fordele midlene fylkesvis, blant annet på bakgrunn av innspill fra Forsvarsdepartementet. Fylkeskommunene fikk våren 2002 delegert myndighet til å behandle og avgjøre søknader fra de berørte kommunene om omstillingsbistand. Forsvarsdepartementet legger opp til å videreføre støtten til dette arbeidet i 2004 på samme nivå som i 2003.

Post 72 Overføringer til andre

Stiftelsen Akershus festning for kunst og kultur

Stiftelsen Akershus Festning for Kunst og Kultur gjennomfører hvert år et sommerarrangement med fremføring av bl.a. historiske spill og konserter på Akershus festning. Stiftelsens arbeid bidrar

til å levendegjøre festningens historie og bevare den norske kulturarv. Stiftelsen foreslås støttet med totalt 0,7 mill. kroner.

Nordland Røde Kors Krigsminnemuseum i Narvik

Museet formidler historien om kampene rundt Narvik i 1940 og okkupasjonstiden i byen under den annen verdenskrig. Museets lokaler brukes også ved offentlige tilstelninger, og til å avholde foredrag for besøkende. Museet foreslås støttet med 0,3 mill. kroner i ordinær driftsstøtte for 2004.

Kristiansand Forsvarsstiftelse Gimlemoen

Kristiansand Forsvarsstiftelse Gimlemoen har i en årrekke fått disponere lokaler til sin virksomhet på Gimlemoen. Etter at Gimlemoen er blitt overdratt fra Forsvaret til Statsbygg, er Forsvarsstiftelsen sikret fortsatt bruk av lokalene gjennom en langsiktig leieavtale med Statsbygg. I bygget er det imidlertid behov for opprusting av de tekniske anleggene, og det foreslås derfor at Forsvarsstiftelsen i 2004 støttes med et engangsbeløp på to mill. kroner.

Kap. 4795 Kulturelle og almenntilretteleggende formål (jf. kap. 1795)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
01	Driftsinntekter		779	731
11	Salgsinntekter	6 489		
15	Refusjon arbeidsmarkedstiltak	381		
16	Refusjon fødselspenger	543		
18	Refusjon sykepenger	1 993		
	Sum kap 4795	9 406	779	731

Korrigert for priskompensasjon er posten redusert med 0,1 mill. kroner sammenlignet med saldert

budsjett for 2003. Reduksjonen skyldes noe lavere inntekter fra Forsvarets musikk.

Kap. 4799 Militære bøter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2002	Saldert bud- sjett 2003	Forslag 2004
80	Militære bøter	1 181	1 109	1 000
	Sum kap 4799	1 181	1 109	1 000

Inntektene gjelder militære bøter og er basert på erfaringstall.

Forsvarsdepartementet

tilrår:

1. I St.prp. nr. 1 om statsbudsjettet for år 2004 føres opp de summene som er nevnt i et framlagt forslag:

a. Sum utgifter under kap 1700-1795	Kr	29 390 569 000
b. Sum inntekter under kap 4700-4799	Kr	694 388 000

Forslag til vedtak om bevilgning for budsjetterminen 2004, kapitlene 1700-1795, 4700-4799

I Utgifter:

Kap.	Post	Kr	Kr
Alle			
1700	Forsvarsdepartementet (jf. kap. 4700)		
	01 Driftsutgifter	245 474 000	
	73 Forskning og utvikling, <i>kan overføres</i>	7 713 000	253 187 000
1710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 4710)		
	24 Driftsresultat	-709 000 000	
	47 Nybygg og nyanlegg, <i>kan overføres</i>	1 770 341 000	1 061 341 000
1719	Fellesutgifter og tilskudd til foretak under Forsvarsdepartementet		
	01 Driftsutgifter	257 048 000	
	43 Til disposisjon for Forsvarsdepartementet	20 000 000	
	51 Tilskudd til Forsvarets forskningsinstitutt	158 604 000	
	71 Overføringer til andre, <i>kan overføres</i>	55 117 000	
	78 Norges tilskudd til NATOs driftsbudsjett, <i>kan overføres</i>	132 000 000	622 769 000
1720	Felles ledelse og kommandoapparat (jf. kap. 4720)		
	01 Driftsutgifter	1 202 847 000	1 202 847 000
1723	Nasjonal sikkerhetsmyndighet (jf. kap. 4723)		
	01 Driftsutgifter	94 139 000	94 139 000
1725	Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben (jf. kap. 4725)		
	01 Driftsutgifter	2 434 129 000	
	50 Overføring Statens Pensjonskasse, <i>kan overføres</i>	127 753 000	
	70 Renter låneordning, <i>kan overføres</i>	8 885 000	
	90 Lån til private, <i>kan overføres</i>	1 017 000	2 571 784 000
1731	Hæren (jf. kap. 4731)		
	01 Driftsutgifter	3 918 825 000	3 918 825 000

Kap.	Post	Kr		Kr
1732	Sjøforsvaret (jf. kap. 4732)			
	01 Driftsutgifter	2 694 032 000		2 694 032 000
1733	Luftforsvaret (jf. kap. 4733)			
	01 Driftsutgifter	3 565 523 000		3 565 523 000
1734	Heimevernet (jf. kap. 4734)			
	01 Driftsutgifter	1 106 051 000		1 106 051 000
1735	Etterretnings tjenesten			
	21 Spesielle driftsutgifter	671 057 000		671 057 000
1740	Forsvarets logistikkorganisasjon (jf. kap. 4740)			
	01 Driftsutgifter	1 508 754 000		1 508 754 000
1760	Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 4760)			
	01 Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 1760, post 45</i>	709 228 000		
	44 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, nasjonalfinansiert andel, <i>kan overføres</i>	66 700 000		
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	7 399 256 000		
	48 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, fellesfinansiert andel, <i>kan overføres</i>	210 100 000		
	75 Fellesfinansierte bygge- og anleggsarbeider, Norges tilskudd til NATOs investeringsprogram for sikkerhet, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 1760, post 44</i>	130 000 000		8 515 284 000
1790	Kystvakten (jf. kap. 4790)			
	01 Driftsutgifter	693 574 000		693 574 000
1791	Redningshelikoptertjenesten (jf. kap. 4791)			
	01 Driftsutgifter	23 862 000		23 862 000
1792	Norske styrker i utlandet (jf. kap. 4792)			
	01 Driftsutgifter	700 000 000		700 000 000
1795	Kulturelle og allmennyttige formål (jf. kap. 4795)			
	01 Driftsutgifter	143 978 000		
	60 Tilskudd til kommuner, <i>kan overføres</i>	40 500 000		
	72 Overføringer til andre	3 062 000		187 540 000
	Sum alle			29 390 569 000
	Sum departementets utgifter			29 390 569 000

Inntekter:

Kap.	Post		Kr	Kr
Alle				
4710	Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 1710)			
	47	Salg av eiendom	130 000 000	130 000 000
4720	Felles ledelse og kommandoapparat (jf. kap. 1720)			
	01	Driftsinntekter	12 123 000	12 123 000
4723	Nasjonal sikkerhetsmyndighet (jf. kap. 1723)			
	01	Driftsinntekter	297 000	297 000
4725	Fellesinstitusjoner og -inntekter under Forsvarsstaben (jf. kap. 1725)			
	01	Driftsinntekter	78 648 000	
	70	Renter låneordning	2 056 000	
	90	Lån til boligformål	4 935 000	85 639 000
4731	Hæren (jf. kap. 1731)			
	01	Driftsinntekter	69 402 000	69 402 000
4732	Sjøforsvaret (jf. kap. 1732)			
	01	Driftsinntekter	45 991 000	45 991 000
4733	Luftforsvaret (jf. kap. 1733)			
	01	Driftsinntekter	107 995 000	107 995 000
4734	Heimevernet (jf. kap.1734)			
	01	Driftsinntekter	2 650 000	2 650 000
4740	Forsvarets logistikkorganisasjon (jf. kap. 1740)			
	01	Driftsinntekter	21 570 000	21 570 000
4760	Nyanskaffelse av materiell og nybygg og nyanlegg (jf. kap. 1760)			
	48	Fellesfinansierte bygg- og anleggsinntekter	216 638 000	216 638 000
4790	Kystvakten (jf. kap. 1790)			
	01	Driftsinntekter	352 000	352 000
4795	Kulturelle og almennyttige formål (jf. kap. 1795)			
	01	Driftsinntekter	731 000	731 000
4799	Militære bøter			
	80	Militære bøter	1 000 000	1 000 000
		Sum alle		694 388 000
		Sum departementets inntekter		694 388 000

*Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger*II
Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2004 kan benytte alle merinntekter til å overskride enhver utgiftsbevilgning under Forsvarsdepartementet, med følgende unntak:

1. inntekter fra militære bøter kan ikke benyttes som grunnlag for overskridelse.
2. inntekter ved salg av større materiell kan benyttes med inntil 75 pst. til overskridelse av bevilgningen under kap. 1760 Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold.

*Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger*III
Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2004 kan:

1. foreta bestillinger utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1725		Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben	
	01	Driftsutgifter	50 mill. kroner
1731		Hæren	
	01	Driftsutgifter	887 mill. kroner
1732		Sjøforsvaret	
	01	Driftsutgifter	400 mill. kroner
1733		Luftforsvaret	
	01	Driftsutgifter	1 500 mill. kroner
1760		Nyanskaffelser av materiell og nybygg og nyanlegg	
	01	Driftsutgifter	125 mill. kroner
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	27 834 mill. kroner
1790		Kystvakten	
	01	Driftsutgifter	45 mill. kroner
1791		Redningshelikoptertjenesten	
	01	Driftsutgifter	80 mill. kroner

2. gi Forsvarets forskningsinstitutt fullmakt til å ha økonomiske forpliktelser på inntil 50 mill. kroner utover det som dekkes av egne avsetninger.

IV
Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2004 kan gi tilsagn om økonomisk støtte utover bevilgningen, men slik at samlet ramme for nye til-

sagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
1700		Forsvarsdepartementet	
	73	Forskning og utvikling	5 mill. kroner

*Andre fullmakter*V
Nettobudsjettering av salgsomkostninger

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2004 kan trekke salgsomkostninger ved salg av materiell og fast eiendom fra salgsinntekter før det overskytende inntektsføres under kap. 4760 Nyan-

skaftelser av materiell og nybygg og nyanlegg post 45 Store nyanskaffelser og vedlikehold og kap. 4710 Forsvarsbygg og nybygg og nyanlegg post 47 Salg av eiendom.

VI
Organisasjon og verneplikt

Stortinget samtykker i at:

1. Forsvarsdepartementet i 2004 kan fastsette Forsvarets organisasjon slik det går fram av redegjørelsen i St.prp. nr. 1 (2003-2004).
2. Forsvarsdepartementet i 2004 kan fastsette lengden på førstegangstjenesten, repetisjonstjenesten og heimeverntjenesten slik det går fram av St.prp. nr. 1 (2003-2004).
3. Forsvarsdepartementet i 2004 kan gi øvrige bestemmelser slik det går fram av St.prp. nr. 1 (2003-2004).

4. Forsvarsdepartementet i 2004 kan verve personell innenfor rammen av de foreslåtte bevilgninger.
5. forsterkningsstyrken i Forsvarets innsatsstyrke (FIST-H), som opprinnelig var planlagt etablert i 2005, ikke opprettes, og at oppklarings- og ingeniørdelen av forsterkningsstyrken integreres i den hurtige reaksjonsstyrken.
6. Forsvarsdepartementet i 2004 endrer grunnreglene for Det frivillige skyttervesen, slik at Forsvaret har ett medlem i styret, som oppnevnes av Forsvarsdepartementet.

VII
Investeringsfullmakter

Stortinget samtykker i at Forsvarsdepartementet i 2004 kan:

1. starte opp nye investeringsprosjekter, herunder større bygg- og eiendomsprosjekter, som presentert under Nye prosjekter i foreliggende proposisjon, innen de kostnadsrammer som er anført i St.prp. nr. 1 (2003-2004).

2. endre tidligere godkjente prosjekter som anført i St.prp. nr. 1 (2003-2004), herunder endrede kostnadsrammer.
3. starte opp og gjennomføre materiellinvesteringer av lavere kategori, samt byggeprosjekter med en nasjonal andel som ikke overstiger 100 mill. kroner.
4. nytte bevilgningen på den enkelte investeringspost, hhv. post 44, 45, 47 og 48 fritt mellom

- objekter, bygg- og eiendoms kategorier, anskaffelser og prosjekter som presentert i St.prp. nr. 1 (2003-2004).
5. gjennomføre konsept- og definisjonsfasen av planlagte materiellanskaffelser.
6. igangsette prosjektering av byggeprosjekter med en samlet utgift tilsvarende 5 pst. av bevilgningen på de respektive poster.

VIII

Fullmakter vedrørende fast eiendom

Stortinget samtykker i at:

1. Forsvarsdepartementet i 2004 kan overdra eiendommer, bygg og anlegg som Forsvaret ikke lenger har behov for til overtallig personell i Forsvaret i forbindelse med utnyttelse av etablissementer til næringsutvikling. Overdragelsen kan skje vederlagsfritt, eller med redusert vederlag der dette anses hensiktsmessig.
 2. Forsvarsdepartementet i 2004 kan:
 - a) avhende fast eiendom uansett verdi til markedspris.
 - b) avhende fast eiendom til en verdi av inntil kr 100 000 vederlagsfritt eller til underpris når særlige grunner foreligger.
 - c) gi forskudd til befal og sivile som må flytte grunnet organisasjonsendringer ved nyetablering av egen bolig, jf. Innst. S. nr. 182 (1990–91). Forskudd belastes kap. 1725 Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben, post 90 Lån til private og tilbakeføres kap. 4725 Fellesinstitusjoner og -utgifter under Forsvarsstaben, post 90 Lån til boligformål.
-

Vedlegg 1

Ordninger i tilknytning til verneplikten

I det etterfølgende gis en oversikt over de bestemmelser som gjøres gjeldende for verneplikten i 2004. Dette er i hovedsak en sammenfatning av tidligere vedtaksposter for ordninger som vil bli videreført uten nevneverdige endringer. For detaljene i vedtaksformuleringene vises det til St.prp. nr. 1 (1989–90) og Innst. S. nr. 7 (1989–90). Senere tids ordninger er anført med budsjettåret i parentes.

Ordninger i tilknytning til førstegangstjenesten

Det forutsettes at tjenestetidsreduksjonene ikke vil få konsekvenser for beredskap eller svekke rekrutteringsgrunnlaget for flernasjonale fredsoperasjoner. Eventuelle utdanningsmessige svakheter skal i størst mulig grad tas hensyn til ved mobiliseringsfordeling av mannskapene, f.eks. ved at de overføres til Heimevernet.

Særordninger

Arbeidsledige har prioritet ved innkalling til førstegangstjeneste. (1990).

Personell med eneomsorg for barn gis utsettelse med førstegangstjenesten så lenge denne status vedvarer og inntil utløpet av det år den vernepliktige fyller 33 år. (1991).

Personell som driver selvstendig husdyrhold gis under særskilte vilkår utsettelse med førstegangstjenesten så lenge denne status vedvarer og inntil utløpet av det året den vernepliktige fyller 33 år. (1998).

Fellesbestemmelser

Til hjelpetjeneste i tilknytning til repetisjonstjeneste og etterutdanningskurs kan det kalles inn vernepliktige, som ikke er mobiliseringsdisponert til militær avdeling eller ved Forsvarets fellesinstitusjoner.

Vernepliktig personell (befal og menige) som er mobiliseringsdisponert ved staber eller avdelinger, og som det er påkrevet å trene eller å øve hvert år, kan kalles inn til kort repetisjonstjeneste/kurs hvert år.

Vernepliktig og utskrevet befal kan innkalles til etterutdanningskurs av inntil tolv dagers varighet. Hæren kan kalle inn vernepliktig og utskrevet befal som sier seg villige til sjefsstillinger og forutbestemte nøkkelstillinger på lavere og midlere nivå, til etterutdanningskurs av inntil fem ukers varighet (1996).

Innkallinger for repetisjonstjeneste/-kurs skal skje innen rammen av det totale antall dager og antall ganger som er fastsatt for slik tjeneste.

Leger, tannleger, veterinærer, farmasøyter, psykologer, teologer og studenter i disse fag som har gjennomført tolv måneders førstegangstjeneste, og som er utskrevet til (rulleført ved) Forsvarets sanitet eller Feltprestkorpsset, kan innkalles til 90 dages tjeneste ved stab eller avdeling. Leger kan i stedet gjøre tjeneste ved styrker i utlandet hvor Norge deltar. (2000).

Teologer som har gjennomført 15 måneders førstegangstjeneste kan pålegges repetisjonstjeneste tre ganger. (1995).

Vernepliktig personell som gis utsettelse med sin tjeneste, kan kalles inn til avtjening av resttjeneste ved andre avdelinger, uansett rulleførende enhet og om nødvendig i annen budsjettermin.

I tillegg til repetisjonstjenesten kan vernepliktig og utskrevet befal, menige spesialister og spesielle faggrupper for en mindre del av den enkelte avdelings organisasjonsplan i krig gis inntil ti dagers tjeneste. Befal og spesialister i Heimevernet kan gis inntil tre dagers tjeneste.

Felles øvre grense for samlet ordinær tjenesteplikt er 19 måneder.